

230

Biblioteka

WIADOMOŚCI
STATYSTYCZNYCH

**PRZEPISY PRAWNE
W STATYSTYCE**

Krajowy Instytut
Statystyczny
ul. Chałubińskiego 1
00-911 Warszawa

WPROWADZENIE

PRZEPISY PRAWNE
W STATYSTYCE

Statystyka jest dziedziną nauki, która bada i badać będzie, w jaki sposób powstają i jak się zmieniają dane statystyczne, jak je zbierać, jak je przekazywać i jak je wykorzystywać. Statystyka jest również dziedziną, która bada i badać będzie, w jaki sposób powstają i jak się zmieniają dane statystyczne, jak je zbierać, jak je przekazywać i jak je wykorzystywać.

Statystyka jest dziedziną nauki, która bada i badać będzie, w jaki sposób powstają i jak się zmieniają dane statystyczne, jak je zbierać, jak je przekazywać i jak je wykorzystywać. Statystyka jest również dziedziną, która bada i badać będzie, w jaki sposób powstają i jak się zmieniają dane statystyczne, jak je zbierać, jak je przekazywać i jak je wykorzystywać.

Statystyka jest dziedziną nauki, która bada i badać będzie, w jaki sposób powstają i jak się zmieniają dane statystyczne, jak je zbierać, jak je przekazywać i jak je wykorzystywać. Statystyka jest również dziedziną, która bada i badać będzie, w jaki sposób powstają i jak się zmieniają dane statystyczne, jak je zbierać, jak je przekazywać i jak je wykorzystywać.

Warszawa, dnia 15 października 1998 r.
Główny Urząd Statystyczny

Kolegium Redakcyjne
Biblioteki Wiadomości Statystycznych

Rada Programowa Wiadomości Statystycznych
dr Stanisław Róg (przewodniczący), członkowie:
dr Stanisław Bartzak, *prof. dr hab. Czesław Domański*,
prof. dr hab. Jan Kordos, *mgr Tadeusz Persz*,
mgr Ryszard Wiśniewski, *prof. dr hab. Kazimierz Zajac*,
Stanisław Jońca (sekretarz)

Opracowanie redakcyjne
Stanisław Jońca

Opracowanie techniczne
Zofia Wapniarek

Korekta
Teresa Chmielewska
Jolanta Dąb-Kociol
Urszula Kazimierska
Izabela Krawczyk
Halina Kwiatkowska

Okładkę projektował
mgr Krzysztof Dobrowolski

Przedruk w całości lub w części oraz wykorzystanie danych
statystycznych w druku dozwolone wyłącznie z podaniem źródła

Zakład Wydawnictw Statystycznych, 00-925 Warszawa,
al. Niepodległości 208. Nakład 800 egz, ark. druk. 9,75. Papier kl III, 70 g.
Oddano do składania w listopadzie 1995 r. Druk ukończono w lutym
1996 r. Cena zł 8,50 (85000,—).
Druk. ZWS, Warszawa Zam. 347.
Informacje w sprawach zbytu publikacji — tel. 608-32-10.

WPROWADZENIE

Propozycje istotnych dla statystyki rozwiązań prawnych znalazły swe odbicie w Ustawie z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej, której postanowienia odpowiadają w pełni na pytania, jaka powinna być statystyka publiczna w okresie przekształceń i przebudowy gospodarki polskiej, jakimi normami prawnymi ma regulować dane z poszczególnych dziedzin życia, m.in.: społecznego, demograficznego, kulturalnego i gospodarczego kraju odpowiadające potrzebom informacyjnym począwszy od władz, urzędów i instytucji po społeczeństwo, które chce zaufać oficjalnej informacji statystycznej. Statystyka, która jest elementem informacyjnym społeczeństwa demokratycznego powinna zbierać, przetwarzać, przechowywać i prezentować dane statystyczne zgodnie z zasadami naukowymi i etycznymi.

Przepisy prawne zawarte w poszczególnych rozdziałach i artykułach omawianej ustawy o statystyce publicznej stanowią nie tylko zbiór obowiązków dla urzędów statystycznych, ale również prawa i obowiązki dawców i użytkowników informacji statystycznych. Służby statystyczne w postanowieniach ustawy mają określone obowiązki dotyczące udostępniania informacji z uwzględnieniem dostępu do nich przez wszystkie grupy użytkowników, przy czym zapewnia się prawidłowość stosowanych metod badania i poprawność analizy wyników.

Z uwagi na rosnące zainteresowanie zasadami funkcjonowania statystyki polskiej na kolejnych stronach niniejszego tomu przedstawia się: obowiązującą ustawę o statystyce publicznej i jej uzasadnienie, historię budowania podstaw prawnych statystyki publicznej od Reskryptu z 1918 r. przez ciąg ustaw o statystyce od 1919 r. do 1989 r., międzynarodowych ustaleń w zakresie tajemnicy statystycznej i transformacji prawodawstwa w dziedzinie statystyki, regulaminów organizacyjnych i innych, ilustrujących działalność statystyczną Głównego Urzędu Statystycznego.

SPIS TREŚCI

	Str.
Wprowadzenie	3
Obowiązująca ustawa o statystyce publicznej	
Wystąpienie Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego Józefa Oleńskiego na 37 posiedzeniu Sejmu w dniu 15 grudnia 1994 r. w celu uzasadnienia projektu ustawy o statystyce publicznej	8
Uzasadnienie do projektu ustawy	15
Ustawa z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (Dz. U. Nr 88, poz. 439 — 31 lipca 1995 r.)	34
Akty wykonawcze oraz inne działania do wprowadzenia w życie ustawy o statystyce publicznej	56
Regulamin organizacyjny Głównego Urzędu Statystycznego	65
Ustawy o statystyce w latach 1919—1989	
Reskrypt Rady Regencyjnej o utworzeniu i organizacji Głównego Urzędu Statystycznego (MP Warszawa 19 lipca 1918 r.)	81
Ustawa z dnia 21 października 1919 r. o organizacji statystyki administracyjnej (Dz. U. Nr 85, poz. 464)	83
Ustawa z dnia 1 czerwca 1923 r. w przedmiocie zmiany ustawy z dnia 21 października 1919 r. o organizacji statystyki administracyjnej (Dz. U. Nr 60, poz. 436)	87
Dekret z dnia 31 lipca 1946 r. o organizacji statystyki państwowej i o Głównym Urzędzie Statystycznym (Dz. U. Nr 41, poz. 239)	91
Ustawa z dnia 28 marca 1952 r. o zmianie zakresu działania władz naczelnych w dziedzinie statystyki państwowej (Dz. U. Nr 18, poz. 109)	95
Ustawa z dnia 15 lutego 1962 r. o organizacji statystyki państwowej (Dz. U. Nr 10, poz. 47)	96
Ustawa z dnia 26 lutego 1982 r. o statystyce państwowej (Dz. U. Nr 7, poz. 58)	102
Ustawa z dnia 24 maja 1989 r. o zmianie ustawy o statystyce państwowej (Dz. U. Nr 32, poz. 171)	111

Podstawowe zasady oficjalnych statystyk na obszarze Europejskiej Komisji Gospodarczej

Tajemnica statystyczna w procesie przekształcania gospodarki . . .	120
Transformacja prawodawstwa w dziedzinie statystyki w okresie przejścia	128

Załączniki

1. Podstawowe zasady oficjalnych statystyk na obszarze Europejskiej Komisji Gospodarczej	147
2. Deklaracja w sprawie etyki zawodowej statystyków	150

GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY

ZASWIADCZENIE

GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY
NINIEJSZYM ZASWIADCZA, ŻE

R. *Ignacy Chękański*

ZAPRACĘ SWĄ PRZY PIERWSZYM,
POWSZECHNYM SPIŚIE LUDNOŚCI, RZE-
CZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ W DNIA
30 WRZEŚNIA 1921 ROKU, PEŁNIO-
NĄ W POWIECIE *Substowskiem*

OIRZYMAŁ W DOWÓD PODZIEKI
I WZNANIA OD ZNAKĘ PAMIĄTKOWĄ
„ZA OFIARNĄ PRACĘ”

ZA DYREKTORA

KIEROWNIK WYDZIAŁU
SPIŚY LUDNOŚCI

WARSZAWA DNIA *11/12* 1922 R.

Wystąpienie Przewodniczącego Urzędu Statystycznego
Józefa Orłowskiego na IV sesji Rady Ministrów w dniu 12
grudnia 1934 r. w celu wyrażenia opinii o projekcie
ustawy o statystyce publicznej

OBOWIĄZUJĄCA USTAWA O STATYSTYCE PUBLICZNEJ

1. W imieniu Urzędu Statystycznego wystąpił Przewodniczący Urzędu Statystycznego, Józef Orłowski, który przedłożył Radzie Ministrów projekt ustawy o statystyce publicznej. Projekt ten został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 12 grudnia 1934 r. w celu wyrażenia opinii o projekcie ustawy o statystyce publicznej.

2. W tym celu wyrażenia opinii o projekcie ustawy o statystyce publicznej, Przewodniczący Urzędu Statystycznego, Józef Orłowski, wystąpił na IV sesji Rady Ministrów w dniu 12 grudnia 1934 r. i przedłożył Radzie Ministrów projekt ustawy o statystyce publicznej.

3. W tym celu wyrażenia opinii o projekcie ustawy o statystyce publicznej, Przewodniczący Urzędu Statystycznego, Józef Orłowski, wystąpił na IV sesji Rady Ministrów w dniu 12 grudnia 1934 r. i przedłożył Radzie Ministrów projekt ustawy o statystyce publicznej.

4. W tym celu wyrażenia opinii o projekcie ustawy o statystyce publicznej, Przewodniczący Urzędu Statystycznego, Józef Orłowski, wystąpił na IV sesji Rady Ministrów w dniu 12 grudnia 1934 r. i przedłożył Radzie Ministrów projekt ustawy o statystyce publicznej.

5. W tym celu wyrażenia opinii o projekcie ustawy o statystyce publicznej, Przewodniczący Urzędu Statystycznego, Józef Orłowski, wystąpił na IV sesji Rady Ministrów w dniu 12 grudnia 1934 r. i przedłożył Radzie Ministrów projekt ustawy o statystyce publicznej.

6. W tym celu wyrażenia opinii o projekcie ustawy o statystyce publicznej, Przewodniczący Urzędu Statystycznego, Józef Orłowski, wystąpił na IV sesji Rady Ministrów w dniu 12 grudnia 1934 r. i przedłożył Radzie Ministrów projekt ustawy o statystyce publicznej.

7. W tym celu wyrażenia opinii o projekcie ustawy o statystyce publicznej, Przewodniczący Urzędu Statystycznego, Józef Orłowski, wystąpił na IV sesji Rady Ministrów w dniu 12 grudnia 1934 r. i przedłożył Radzie Ministrów projekt ustawy o statystyce publicznej.

8. W tym celu wyrażenia opinii o projekcie ustawy o statystyce publicznej, Przewodniczący Urzędu Statystycznego, Józef Orłowski, wystąpił na IV sesji Rady Ministrów w dniu 12 grudnia 1934 r. i przedłożył Radzie Ministrów projekt ustawy o statystyce publicznej.

9. W tym celu wyrażenia opinii o projekcie ustawy o statystyce publicznej, Przewodniczący Urzędu Statystycznego, Józef Orłowski, wystąpił na IV sesji Rady Ministrów w dniu 12 grudnia 1934 r. i przedłożył Radzie Ministrów projekt ustawy o statystyce publicznej.

10. W tym celu wyrażenia opinii o projekcie ustawy o statystyce publicznej, Przewodniczący Urzędu Statystycznego, Józef Orłowski, wystąpił na IV sesji Rady Ministrów w dniu 12 grudnia 1934 r. i przedłożył Radzie Ministrów projekt ustawy o statystyce publicznej.

Wystąpienie Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego Józefa Oleńskiego na 37 posiedzeniu Sejmu w dniu 15 grudnia 1994 r. w celu uzasadnienia projektu ustawy o statystyce publicznej

Pani Marszałek! Wysoki Sejmie!

Mam zaszczyt przedstawić Wysokiej Izbie w imieniu i z upoważnienia Rady Ministrów rządowy projekt ustawy o statystyce publicznej. Przedłożenie to pozostaje w bezpośrednim związku z przyjętą w maju br. rezolucją Wysokiej Izby zobowiązującej rząd do przygotowania ustawy o statystyce.

Panie i Panowie Posłowie!

Fundamentalnym, niezbywalnym prawem człowieka jest prawo do prawdy. Bez prawdy nie ma wolności. Pozwoliłem sobie zacząć swe wystąpienie tym bardzo generalnym sformułowaniem dlatego, że w państwie demokratycznym, w społeczeństwie obywatelskim to prawo człowieka do prawdy konkretyzuje się w formie obywatelskiego prawa do rzetelnej, obiektywnej, pełnej, nie zdeformowanej informacji. Zgodnie z zasadą jedności praw i obowiązków prawu obywateli do informacji odpowiada obowiązek państwa do zapewnienia tej informacji. Państwo realizuje ten obowiązek, tworząc infrastrukturę informacyjną i sprzyjając rozwojowi różnego rodzaju systemów informacyjnych spełniających te fundamentalne warunki. Statystyka jest jednym z wielu systemów, które tworzą infrastrukturę informacyjną społeczeństwa i państwa. Państwo organizując system statystyki jako element infrastruktury informacyjnej musi dbać o to, aby powiązania, jakie istnieją między tym systemem infrastrukturalnym — w tym także powiązania finansowe — nie naruszały zasady obiektywizmu i rzetelności informacji. Temu mają służyć odpowiednie instrumenty prawne. I właśnie temu ma służyć ustawowe uregulowanie zadań i sposobów funkcjonowania statystyki.

Te zasadnicze cele statystyki, którymi kierują się wszystkie urzędy statystyczne w krajach demokratycznych, zostały sformułowane w tzw. dekalogu statystycznym, rezolucji w sprawie statystyk oficjalnych, obowiązującej na obszarze Europejskiej Komisji Gospodarczej. Rezolucja ta została przyjęta przez Komisję Statystyczną Organizacji Narodów Zjednoczonych — w formie uogólnionej, przystosowanej do warunków globalnych, do

warunków światowych — jako zalecenie, którym powinny się kierować statystyki oficjalne i urzędy statystyczne na całym świecie. Również układ o stowarzyszeniu z Unią Europejską, który podpisał rząd Polski, formułuje określone zasady i zobowiązania w tej dziedzinie.

Jakie są główne zadania czy podstawy funkcjonowania statystyki w świetle powyższych założeń?

Po pierwsze, zapewnienie informacji każdemu obywatelowi w ramach realizacji podstawowego prawa, jakim jest prawo do informacji.

Po drugie, zapewnienie podmiotom życia gospodarczego, organizacjom społecznym i politycznym, instytucjom edukacyjnym i naukowym niezbędnych informacji o otoczeniu lokalnym, krajowym i międzynarodowym.

Po trzecie, dostarczanie organom państwa informacji i objaśnianie za ich pomocą przebiegu procesów i zjawisk życia w kraju oraz realizacji podjętych decyzji, jak również informacji wynikających z porównań międzynarodowych służących instytucjom krajowym i międzynarodowym. Statystyka polska, właściwie od 1988 r., a szczególnie intensywnie od 1989 r., przechodzi głębokie przekształcenia. Polegają one na dostosowaniu jej do wymogów obywatelskiego społeczeństwa i demokratycznego państwa, do warunków gospodarki rynkowej, do standardów międzynarodowych, zwłaszcza wynikających z procesu stowarzyszeniowego z Unią Europejską i — co jest również bardzo ważne — do nowoczesnych technologii informacyjnych.

Zmiany, jakie zaszły w naszym kraju od uchwalenia w 1982 r. aktualnie obowiązującej ustawy o statystyce (i po jej nowelizacji w 1989 r.) są tej wagi, że dalsze odwoływanie się do jej przepisów utrudnia sprawne funkcjonowanie i sprawną realizację zadań statystyki publicznej. W systemie planowania centralnego statystyka była ściśle związana z rozliczaniem planu, tzw. NPSG. Przepisy ustawy adresowane były przede wszystkim do jednostek gospodarki uspołecznionej, które już nie istnieją, i regulowały bardziej system sprawozdawczości niż badań statystycznych jako takich. Również obowiązujące zasady udostępniania danych statystycznych odbiegały od powszechnie obowiązujących i stosowanych w tej dziedzinie standardów. Po nowelizacji w 1989 r. zaszły pewne zmiany, są one jednak niewystarczające.

Panie i Panowie Posłowie!

Aby sprostać tym zadaniom, które wymieniłem, statystyka państwowa powinna przekształcić się w statystykę publiczną, podkreślam, w statystykę publiczną. Temu przeobrażeniu mają służyć zaproponowane w projekcie, będącym przedmiotem przedłożenia rządowego, rozwiązania dotyczące samej statystyki oraz dodatkowo ustalające relacje między systemem statystyki a innymi systemami informacyjnymi administracji publicznej i urzędowymi rejestrami.

Co przede wszystkim wprowadza proponowana ustawa, co modyfikuje?

Po pierwsze, definiuje statystykę publiczną przez stwierdzenie, że podstawowym obowiązkiem statystyki publicznej jest zapewnienie rzetelnego i obiektywnego informowania społeczeństwa, organów państwa i administracji publicznej oraz podmiotów gospodarczych o sytuacji ekonomicznej, demograficznej, społecznej oraz środowiska naturalnego. Wyniki badań prowadzonych w tym trybie będą miały przymiot badań oficjalnych. Co to znaczy? Chodzi o to, że badania statystyczne prowadzone są przez szereg instytucji naukowych i różnego rodzaju organizacje. Są to badania o charakterze naukowym. Natomiast w każdym kraju pewne wyniki badań mają charakter danych oficjalnych. I w tym sensie statystyka publiczna jest zobowiązana do dostarczania danych, mających właśnie ten walor czy charakter danych oficjalnych. W związku z tym bardzo istotne jest określenie zakresu badań, jakie będą objęte przez statystykę publiczną.

Ustawa precyzuje, że zakres badań powinien być określony z udziałem wyspecjalizowanego organu, jakim jest Główny Urząd Statystyczny, ale nie wyłącznie przez sam GUS. Po prostu program badań statystycznych nie może być w gestii statystyków. Ustalanie, co konkretnie ma stanowić przedmiot badań statystycznych, powinno być procesem społecznym. Miejszem ustalania tego programu badań ma być proponowana Rada Statystyki. Chodzi o gremium, które dokonywałoby — na etapie projektowania — wyboru najbardziej pożądanych i koniecznych tematów badawczych. Najważniejszą funkcją Rady Statystyki jest jej udział w opracowaniu programu badań statystycznych i ocena realizacji oraz opiniowanie wydatków na statystykę publiczną. Zakłada się, że program badań statystycznych prowadzonych w ramach statystyki publicznej, po uzyskaniu opinii rady i na jej wniosek — a więc rada będzie przedstawiała program badań — zatwierdzać będzie corocznie Rada Ministrów w drodze rozporządzenia. Członkowie rady będą powoływani i odwoływani na wniosek organów i organizacji określonych w ustawie.

Po drugie, projekt ustawy przewiduje, że statystyka publiczna jest uprawniona do zbierania informacji ze wszystkich dostępnych źródeł oraz gromadzenia danych statystycznych. Chodzi tutaj o to, aby informacje zebrane w różnych celach można było wykorzystywać także w celach statystycznych, a ogólniej biorąc — w celach poznawczych. Trzeba podkreślić, że nie dotyczy to danych chronionych w sposób szczególnie tajemnicą zawodową, np. tajemnicą lekarską. Statystyka publiczna nie może gromadzić informacji objętych tą właśnie formą ochrony. Równocześnie projekt ustawy nakłada jednak na organy statystyki obowiązek wykorzystywania dla celów statystycznych danych gromadzonych w systemach administracyjnych.

Po trzecie, projekt ustawy czyni wyraźne rozróżnienie między danymi zbieranymi i gromadzonymi dla potrzeb statystyki a danymi zbieranymi przez inne organy administracji rządowej, a także samorządu terytorialnego czy inne instytucje rządowe. Chodzi tutaj o to, aby dzięki umożliwieniu rozwoju

systemów informacyjnych, z których korzystają różne instytucje państwowe — instytucje samorządowe, samorządu terytorialnego, instytucje rządowe — można było zapewnić takie ich współdziałanie, które pozwoli (o czym już wspomniałem) raz zgromadzone informacje wykorzystywać także do celów badawczych czy poznawczych. Otwiera to szansę tworzenia — tam, gdzie jest to celowe — systemów administracyjnych, generując tym samym nowe źródła danych, wykorzystywanych do potrzeb własnych oraz do potrzeb statystyki.

Projekt wprowadza bardzo istotne ustalenia dotyczące ładu informacyjnego w państwie. Statystyka, jak wspomniałem, jest elementem infrastruktury informacyjnej państwa. Wynikają z tego pewne zadania, które mogą być postrzegane jako przejaw koordynacyjnych funkcji statystyki w odniesieniu do innych systemów informacyjnych. Do czego te funkcje się sprowadzają? Otóż ustawa zakłada, że w strukturze organów statystyki publicznej będą prowadzone dwa rejestry ogólnokrajowe: rejestr podmiotów gospodarki narodowej — wszystkich podmiotów, niezależnie od formy własności, łącznie z indywidualnymi gospodarstwami rolnymi — oraz rejestr terytorialnego podziału kraju. Istnienie tych rejestrów powinno zapewnić wspólny mianownik identyfikacyjny między różnymi systemami informacyjnymi, co z kolei zapewni niezbędny dla nich element spójności i możliwość ich rozwijania — zgodnie z potrzebami instytucji, organizacji, które tworzą te systemy.

Kolejnym istotnym elementem ładu informacyjnego jest stworzenie pewnej bazy pojęciowej — jednolitej bazy pojęciowej, klasyfikacyjnej, nomenklaturowej. Chodzi tu o przyjęcie pewnego minimum definicji, przede wszystkim definicji z zakresu kategorii ekonomicznych i społecznych, które podlegają pomiarowi, a także pewnych zasad wprowadzania klasyfikacji i nomenklatur. Umożliwia to nie tylko wewnętrzną spójność systemów informacyjnych, ale także uzyskiwanie danych porównywalnych w skali międzynarodowej. Jest to jeden z warunków, które są wymienione w zasadach integrowania naszego kraju z Unią Europejską. Bardzo zwraca się uwagę na to, aby język, w jakim polska gospodarka jest opisywana, był językiem rozumianym także w tych kategoriach, którymi posługuje się Unia Europejska.

Ustawa wprowadza powszechny obowiązek statystyczny. Jest to sprawa zasadnicza, jeżeli chodzi o prowadzenie statystyki według metod naukowych. Jest to wprowadzenie swoistego serwitutu obciążającego każdy podmiot, w tym także obywatela, na rzecz państwa, w którym ten podmiot lub ten obywatel funkcjonuje. Bez takiego obowiązku nie można oczekiwać prawdziwej i rzetelnej informacji. Za odmowę udzielenia odpowiedzi grozi odpowiedzialność karna. Nie chodzi wszakże o to, żeby z tego wymogu na co dzień korzystać. Chodzi o wprowadzenie pewnych zasad, które, podkreślam, odpowiadają standardom europejskim, standardom międzynarodowym, które zapewnią odpowiednie funkcjonowanie procesu groma-

dzenia informacji dla potrzeb statystycznych. Chciałbym przy tym podkreślić, że projekt wyraźnie wyłącza możliwość zbierania na zasadzie obowiązku statystycznego w badaniach statystycznych prowadzonych z udziałem osób fizycznych informacji dotyczących rasy, wyznania, życia osobistego, poglądów filozoficznych i politycznych. Tego rodzaju informacje nie mogą być zbierane na zasadzie obowiązku statystycznego.

Skoro mamy z jednej strony obowiązek, z drugiej musimy mieć bardzo wyraźne zasady ochrony uzyskiwanych w ten sposób danych. Ustawa wprowadza w sposób jednoznaczny **ochronę uzyskiwanych w badaniach statystycznych informacji, które objęte są tajemnicą statystyczną**. Jest obowiązek przestrzegania tajemnicy statystycznej i ma on charakter bezwzględny. Jest to wobec tego tajemnica zbliżona, jeżeli chodzi o swój charakter, do tajemnicy np. lekarskiej, o której wspomniałem. Czyli ze wszystkich różnego rodzaju tajemnic: służbowych, urzędowych, handlowych, z którymi mamy do czynienia, tajemnica statystyczna jest taką, która nie zna wyjątków, jest niestopniowalna i jej przestrzeganie musi być jednoznacznie organizacyjnie, technicznie i prawnie zagwarantowane. W związku z tym projekt zakłada całkowite ograniczenie dostępu do indywidualnych danych osobowych, wyraźnie określając, jakie dane Główny Urząd Statystyczny może zbierać, jak musi je opracowywać i przechowywać.

Z jednej strony mamy więc ochronę indywidualnych danych zgromadzonych w procesie badania statystycznego, z drugiej zaś projekt **zakłada, że dane zagregowane, stanowiące wyniki badania statystycznego, powinny być powszechnie dostępne**. Projekt ustawy wprowadza udostępnianie tych danych na zasadzie tzw. trzech „r” — **równoprawności, równorzędności i równoczesności dostępu do wyników badań statystycznych, a w szczególności do podstawowych wielkości i wskaźników**. Chodzi tutaj o zrównanie wszystkich użytkowników w ich prawach. Rozszerzeniu dostępności informacji ma służyć obowiązek i uprawnienie służb statystyki publicznej do wykonywania badań dodatkowych na zlecenie i opracowań na zamówienie, przy czym opracowane wyniki takich badań wchodzi do systemu statystyki i stają się oficjalnymi danymi statystycznymi. Stają się wobec tego własnością publiczną. Chciałbym to podkreślić. Wyniki badań statystycznych są własnością publiczną.

Nie można mówić o organizacji badań bez służb statystyki publicznej. Chciałbym zwrócić państwu uwagę na to, że projekt ustawy posługuje się pojęciem służba, a nie organa. Projekt zakłada, że służby statystyki publicznej stanowią: Główny Urząd Statystyczny i podległe mu urzędy statystyczne oraz inne jednostki statystyki. Jest to Główny Urząd Statystyczny oraz urzędy statystyczne w terenie, przy czym GUS, zgodnie z trwającą już 75, a właściwie 76 lat tradycją, a więc tak jak w momencie jego utworzenia, ma być nadal centralnym organem administracji państwowej. Rozważana była koncepcja, by organem administracji był prezes Głównego Urzędu Statystycznego, ale z dwóch form usytuowania central-

nych organów przyjęto rozwiązanie dotychczas funkcjonujące. Szczególnie ważne jest usytuowanie służb statystycznych w terenie jako podległych GUS urzędów. Obecnie działa 49 urzędów statystycznych i z punktu widzenia potrzeb stan ten należy uznać za prawidłowy. Istnieje bowiem w naszych warunkach konieczność pewnej symetrii między organami statystyki publicznej, służbami statystyki publicznej, tak jak to precyzuje projekt ustawy, a organizacją administracji państwowej.

Projekt wprowadza jednak pewne novum. Biorąc pod uwagę fakt rozwoju samorządności, w związku z którym pozostaje powstawanie nowych potrzeb informacyjnych ze strony przede wszystkim organów samorządowych, projekt ustawy zakłada zmianę statusu urzędów wojewódzkich. Chodzi o to, aby urzędy wojewódzkie mogły pełnić dwie podstawowe funkcje. Z jednej strony działać jako, że tak powiem, agendy czy placówki zamiejscowe Głównego Urzędu Statystycznego uczestnicząc w ogólnokrajowych badaniach statystycznych, a z drugiej strony chodzi o to, aby wojewódzkie, tak jak dzisiaj mówimy, urzędy statystyczne mogły prowadzić w szerszym zakresie prace na rzecz użytkowników w regionach, na rzecz samorządów terytorialnych w szczególności. Stąd przewidziano przekształcenie działających wojewódzkich urzędów statystycznych w urzędy statystyczne wprost, z tą zmianą, że każdemu z nich ma być nadany odrębny statut i zadania każdego z nich zostaną określone na nowo. Jednocześnie przewidziano tworzenie i znoszenie urzędów statystycznych przez prezesa GUS w porozumieniu z ministrem-szefem Urzędu Rady Ministrów. Jest to rozwiązanie przyszłościowe pozwalające na zachowanie spójności służb organizacyjnych statystyki publicznej ze strukturami administracji rządowej i samorządowej.

Projekt przewiduje także, że w strukturze statystyki publicznej będą funkcjonowały agencje statystyczne w formie zakładów budżetowych. Agencje miałyby prawo przyjmowania zleceń od podmiotów gospodarczych na prowadzenie prac statystycznych na ich zamówienie. Podkreślam, nie chodzi tu o wyłączność ani o koncesjonowanie. Chodzi o to, aby ten potencjał statystyki publicznej, jaki tworzy się ze środków publicznych, można było wykorzystać w sposób maksymalnie efektywny i aby profesjonalizm służb statystyki publicznej był także dostępny innym, którzy chcieliby z tego skorzystać. Ważne, że tak opracowane dane miałyby charakter oficjalny.

Istotne zmiany dotyczą też finansowania statystyki. Tej sprawie poświęcony jest odrębny rozdział. Z przyjętych rozwiązań wynika, że badania statystyki publicznej, ujęte w programie badań statystycznych, będą finansowane z budżetu państwa. W związku z tym jest kluczową sprawą, jeżeli chodzi o określenie zakresu wydatków, tego co ma być zrealizowane czy sfinansowane ze środków budżetu państwa, by badania znalazły się w programie badań. To nadaje szczególną rangę samemu procesowi kształtowania programu badań statystycznych. Koszty badań statystycznych wykonywanych przez służby statystyki publicznej na zamówienie jednostek

zewnętrznych powinny być pokrywane w całości ze środków zamawiającego, dotyczyć to także będzie organów administracji państwowej. Działalność służb statystyki publicznej jest finansowana na zasadach określonych w prawie budżetowym. Przekazywanie danych przez podmioty obserwacji statystycznej, tzn. informacji wejściowych, będzie się odbywać, tak jak dotychczas, na ich koszt. Jednak dzięki unowocześnieniu metod i technik zbierania danych będą one minimalizowane.

Samo wejście w życie projektowanej ustawy nie pociąga za sobą konieczności wydatkowania dodatkowych środków. Budżet resortu statystyki pozostaje w ścisłym związku z zakresem badań, jakie w danym roku mają być przeprowadzone i zależeć będzie od wielkości środków, jakie corocznie będą na ten cel przeznaczone w ustawie budżetowej.

Przedstawione uzasadnienie pokazuje istotę zmian, jakich należy dokonać w celu stworzenia podstaw statystyki publicznej. Zaprojektowane w ustawie rozwiązania systemowe tworzą ramy funkcjonowania niezależnego, przede wszystkim metodologicznie profesjonalnego systemu informacji statystycznej, przy zachowaniu równowagi i gwarancji poszanowania praw i obowiązków, w tym prawa do rzetelnej informacji, tego obywatelskiego prawa.

Propozycje uregulowań były szeroko konsultowane z ekspertami krajowymi i zagranicznymi, w tym także z ekspertami Urzędu Statystycznego Unii Europejskiej, czyli Eurostatu, i uzyskały pozytywną opinię. Podobny pogląd zawarty jest w opinii końcowej rządowych służb prawnych dotyczącej zgodności z prawem europejskim. Zaproponowane rozwiązania zdają się stwarzać gwarancje wykonania przyjętego w art. 92 układu o stowarzyszeniu zobowiązania do współpracy w celu rozwoju skutecznego systemu statystycznego, zapewniającego szybko i na bieżąco wiarygodne dane statystyczne, potrzebne do kontrolowania procesu reform, jego programowania, monitorowania, a także istotne dla rozwoju prywatnej przedsiębiorczości w Polsce.

Chciałbym przy tym zwrócić uwagę państwa, że to, co się znalazło w ustawie, stanowi niejako wyciąg z materii legislacyjnej w całościowej, pełnej, jasnej i logicznej koncepcji funkcjonowania systemu statystyki publicznej jako integralnego elementu infrastruktury informacyjnej państwa. W związku z tym konsekwencje, jakie wynikają z poszczególnych zapisów tego przedłożenia, mogą być w pełni interpretowane w kontekście tej właśnie koncepcji. Staraliśmy się przedstawić ją w uzasadnieniu, które jest dość obszerne, uzasadnieniu, które prezentuje filozofię, jaką Główny Urząd Statystyczny, jako jeden, podkreślał, z wielu elementów infrastruktury informacyjnej państwa i społeczeństwa, ma realizować. Skutki odrywania tych dwóch elementów — systemu informacyjnego z jego techniką i materii legislacyjnej — mogliśmy obserwować w dyskusji nad ustawą o mikrosписie. Stąd tak duże znaczenie przywiązujemy do wnikliwej debaty nad tym przedłożeniem. Zwracam się więc do Wysokiej Izby o skierowanie projektu ustawy do komisji sejmowej.

Uzasadnienie do projektu ustawy

Stan aktualny

1. Postanowienia aktualnie obowiązującej ustawy z dnia 26 lutego 1982 r. o statystyce państwowej (Dz. U. z 1989 r. Nr 40, poz. 221) nie dają pogodzić się z wymaganiami, jakie statystyce stawia system demokratyczny i gospodarka rynkowa oraz przyjęte przez Polskę zobowiązania w umowie o stowarzyszeniu ze Wspólnotami Europejskimi. Chodzi o to, że rozwiązania tej ustawy przede wszystkim:

- 1) wiążą statystykę państwową z systemem centralnego planowania czyniąc ją instrumentem kontroli wykonywania planów społeczno-gospodarczych i mimo że system planowania w swojej dawnej postaci już nie funkcjonuje, przepisy ustawy o statystyce, o których tu mowa, nie były zmienione. Wynikało to z faktu, że sam zabieg formalny polegający na skreśleniu kilku przepisów dotyczących ogólnych zadań statystyki nie zmieniły w sposób zasadniczy aktu konstruowanego do realizacji właściwych minionemu systemowi, z góry określonych — niejako równorzędnie — dwóch celów statystyki: informowania organów władzy i administracji o poziomie i stanie rozwoju społeczno-gospodarczego oraz o realizacji planów społeczno-gospodarczych. Taki cel statystyki — jako statystyki państwowej — wynikał też z monopolu władzy decydującej o całej gospodarce i poszczególnych jej podmiotach,
- 2) podając enumeratywnie ogólny zakres tematów badań statystycznych odnoszą go do tematów bardziej właściwych gospodarce centralnie planowanej,
- 3) utrzymują obowiązujący tryb i przyjęte w praktyce terminy, na jakie ustalane są programy badań statystycznych, będący prostym odbiciem obowiązującego uprzednio mechanizmu opracowywania narodowego planu społeczno-gospodarczego i planów rocznych,
- 4) konsekwentnie — do celu jakim było rozliczenie wykonania planu niemal przez każdy podmiot prowadzący działalność gospodarczą — ukierunkowują statystykę na zbieranie danych w formie sprawozdawczości formularzowej nakładanej na te podmioty w postaci obowiązku przez Prezesa GUS bądź poszczególnych ministrów w uzgodnieniu z nim. Wywodzi się to ze sposobu podejścia do przedsiębiorstw państwowych

i spółdzielczych, a właściwie całego sektora gospodarki uspołecznionej, sięgania po dane liczbowe o każdej dziedzinie ich działalności w formie sprawozdań składanych obligatoryjnie w określonych terminach. Wcześniej — do roku 1986 — wiązał się z tym dalece ograniczający swobody zakaz przekazywania przez same podmioty informacji o nich samych i ich działalności na formularzach nie zatwierdzonych przez Główny Urząd Statystyczny. W dokonanej w maju 1989 r. nowelizacji ustawy o statystyce zakaz ten został już pominięty,

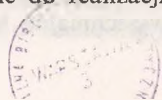
- 5) zawierają przepisy stawiające w innej pozycji nie istniejące już jednostki gospodarki uspołecznionej (np. art. 15 ust. 1 pkt 6 stanowi, że wojewódzkie urzędy statystyczne prowadzą instruktaż w zakresie obowiązków sprawozdawczych oraz współpracują w dokształcaniu i doskonaleniu zawodowym pracowników jednostek gospodarki uspołecznionej),
- 6) odbiegają zasadniczo od standardów międzynarodowych przyjętych przez kraje EWG i organizacje międzynarodowe, m.in. na 47 sesji Konferencji Statystyków Europejskich, szczególnie w zakresie ochrony prywatności i danych indywidualnych. Podczas gdy powszechnie dane przekazywane dla celów statystycznych są chronione tajemnicą statystyczną, co w praktyce oznacza bezwzględny zakaz posługiwania się nimi dla celów innych niż zestawienia i analizy statystyczne, dane indywidualne o działalności gospodarczej i jej wynikach podmiotów różnego rodzaju do niedawna były publikowane i szeroko udostępniane, stanowiąc element kontroli przebiegu wykonania zadań. Wprowadzona w 1989 r. ochrona danych indywidualnych przed naruszeniem uzasadnionego interesu podmiotu tajemnicą produkcyjną i handlową okazała się niewystarczającym zabezpieczeniem, zważywszy że sam GUS przez okres kilku lat obowiązywania tego przepisu dokonał trzykrotnej zmiany definicji tych pojęć, ograniczając stopniowo publikowanie danych indywidualnych i dostęp do nich. Fakt, że nadal obowiązują przepisy art. 25 ust. 2 omawianej ustawy, stanowiące, że GUS może udostępniać dane jednostkowe o osobach prawnych, jednostkach organizacyjnych nie posiadających osobowości prawnej i działalności gospodarczej osób fizycznych organom administracji i kontroli państwowej, czyni podyktowane nowymi uwarunkowaniami ograniczenia bardzo trudnymi w realizacji. Właściwością jednak okresu przejściowego musi być umożliwienie dostępu do danych indywidualnych o przedsiębiorstwach państwowych i jednoosobowych spółkach Skarbu Państwa organom założycielskim oraz aktualnie jeszcze Ministrom Finansów i Przekształceń Własnościowych. Jest to z konieczności rozwiązanie czasowe. Utrzymanie jednak tego stanu nie sprzyja zaufaniu do statystyki i budowie jej wiarygodności. Coraz częściej wchodzące na rynek polski podmioty zagraniczne mają świadomość tego stanu i wręcz odmawiają przekazywania danych bez uprzednich gwarancji, że przekazane dane będą

wykorzystane wyłącznie do celów statystycznych. Problem uregulowania we właściwy sposób ochrony danych osobowych i danych indywidualnych gromadzonych do celów statystycznych jest zatem sprawą zasadniczej wagi,

- 7) „uspołeczniają” statystykę, wprowadzając stanowiącą rolę organu społecznego jakim jest działająca obecnie przy Prezesie GUS Rada do Spraw Systemów Informacji Społeczno-Gospodarczej w tak ważnych dziedzinach, jak metodologia badań statystycznych w zakresie cen i kosztów utrzymania oraz ochrony środowiska. Ustalenia tej Rady, złożonej w więcej niż w połowie składu z przedstawicieli organizacji społecznych i związkowych, są dla Głównego Urzędu Statystycznego wiążące. Analogicznie zresztą wiązą GUS ustalenia Rady określające badania statystyczne, których wyniki powinny być publikowane. Można ocenić, że Rada ta, jako element consensusu Okrągłego Stołu, spełniła, w czasie swojej kadencji od połowy roku 1989, przypisaną jej rolę, a okoliczności, w jakich podobnie jak inne dziedziny znajduje się statystyka, skłaniają do wniosku o potrzebie bardziej fachowych decyzji popartych znajomością rozwiązań metodologicznych w innych krajach bądź zalecanych przez organizacje międzynarodowe (m.in. przez wyspecjalizowane agendy ONZ i Międzynarodową Organizację Pracy). Nie powinno to wykluczyć w żadnym przypadku społecznej oceny statystyki i tu odpowiednie mechanizmy powinny być przewidziane, natomiast proste zwolnienie się statystyków od odpowiedzialności za fachowość badań, a przede wszystkim za stosowaną w tych badaniach metodologię, odwołaniem się do narzuconych niejako z zewnątrz przez organ społeczny nadzoru zasad nie ma precedensu i stan taki nie może być dłużej utrzymywany.
2. Przedstawiona w pkt. 1 ocena krytyczna obecnie obowiązującej ustawy o statystyce państwowej, a także dokonana szczegółowa analiza wszystkich jej postanowień prowadzi do wniosku, iż nie jest możliwe osiągnięcie koniecznych w nowych warunkach, szerokich zmian w statystyce w drodze kolejnej nowelizacji tej ustawy. Zmiany jakie muszą być wprowadzone pokazują, że podstawowe rozwiązania obecnej ustawy są zdezaktualizowane, a do wprowadzenia w życie nowych rozwiązań niezbędna jest zupełnie nowa konstrukcja logiczna statystyki jako usługi publicznej.

Cel projektowanej regulacji

1. Przystępując do prac nad ustawą autorzy projektu postawili sobie, jako zasadnicze, następujące pytania:
- 1) jaka jest rola statystyki w społeczeństwie demokratycznym i państwie pluralistycznym oraz gospodarce rynkowej,
 - 2) czym powinna być statystyka,
 - 3) jakie regulacje ustawowe statystyki są niezbędne do realizacji postawionych przed nią celów.

Do odpowiedzi na te pytania, poza znajomością przedmiotu i realiów naszej rzeczywistości, wykorzystane zostały szeroko konsultacje i pogłębiona znajomość wzorców krajów o rozwiniętych systemach demokratycznych i gospodarce rynkowej (Francja, Niemcy, Holandia, Kanada, Dania) oraz rozwiązania zalecane do stosowania w ramach EWG, szczególnie przez Urząd Statystyczny EWG — EUROSTAT.

2. Odpowiadając na postawione wyżej pytania przyjęto, że z roli statystyki jako dziedziny nauki wynika, że rolą statystyki publicznej, zwanej często „statystyką oficjalną”, w nowoczesnym społeczeństwie i państwie demokratycznym, jest dostarczanie informacji zapewniających pożądane, przejrzyste widzenie rzeczywistości ekonomicznej i społecznej, a w szczególności:

- 1) dostarczanie informacji administracji publicznej oraz objaśnianie, przy pomocy tej informacji, przebiegu realizacji decyzji władz publicznych oraz informacji wynikających z porównań międzynarodowych zarówno dla władz publicznych, jak i organizacji międzynarodowych,
- 2) umożliwienie przedsiębiorstwom (a więc sektorowi podmiotów gospodarczych) dotarcia do informacji o otoczeniu, tj. umożliwienie im właściwego usytuowania wobec konkurencji, otoczenia lokalnego, ogólnokrajowego oraz w coraz większym stopniu międzynarodowego,
- 3) rozpowszechnianie informacji statystycznych szeroko rozumiane, tj. dla obywatela, obojętnie czy studenta, ucznia, naukowca, badacza, członka organizacji społecznej czy po prostu obywatela, który chce znać rzeczywistość ekonomiczną i społeczną. W demokratycznym państwie podstawowym prawem obywatela jest jego prawo do informacji. To rodzi po stronie statystyki obowiązek zapewnienia jak najszerszego dostępu do informacji będących wynikiem badań statystycznych.

Aby sprostać tej roli statystyka musi stać się usługą publiczną, działającą na rzecz Prezydenta, Sejmu, Senatu, Rządu i innych organów administracji, ale również i na rzecz wszystkich innych uczestników życia społecznego i gospodarczego oraz na rzecz innych, szeroko rozumianych użytkowników tych informacji. Tak rozumiani odbiorcy informacji statystycznych stanowią będą audytorium społeczne statystyki. Akceptacja zaś przez to audytorium statystyki wymaga, by statystyka, jak i instytucje ją prowadzące i opracowujące oficjalne dane, były wiarygodne i cieszyły się społecznym zaufaniem.

Wiarygodność, tak niezbędną statystyce, można natomiast osiągnąć włączając w to takie mechanizmy regulacji ustawowej, jak:

- 1) niezależność statystyków i służb statystyki publicznej od władz politycznych i ekonomicznych,
- 2) nałożenie obowiązku statystycznego przekazywania danych na podmioty życia społecznego i gospodarczego, ale jednocześnie ograniczenia statystyków postanowieniami dotyczącymi ochrony prywatności tajemnicą statystyczną,
- 3) środki niezbędne do szybkiego, sprawnego uzyskiwania, opracowywania i rozpowszechniania bezstronnych informacji.

Rozważania nad sformulowaniem celu i funkcji statystyki w demokratycznym państwie skłaniają do wniosku, że rozpatrywać je trzeba w aspekcie:

- 1) oficjalnej statystyki publicznej,
- 2) koordynacyjnej i unifikacyjnej (standaryzacja),
- 3) usługowej w stosunku do wszystkich nią zainteresowanych.

W ścisłym związku z funkcjami oficjalnej statystyki i jej funkcją usługową pozostaje rozwiązanie problemu jednakowego dostępu do danych statystycznych z zachowaniem niezbywalnego prawa do posiadania informacji statystycznej.

Sytuacja statystyki w Polsce wymaga szczegółowego określenia, ponieważ w warunkach przejścia do nowego systemu, nie tylko nie jest ona ukształtowana, ale dodatkowo zagrożona mechanizmami wynikającymi z realizacji ekonomii okresu przejściowego.

Podstawowe zagrożenia w tej sytuacji dotyczą:

- 1) braku pełnego społecznego audytorium statystycznego (opinia publiczna, różne grupy społeczne, rząd, przedsiębiorstwa, środki przekazu, związki zawodowe, organizacje społeczne i stowarzyszenia), a także braku wiarygodnych mechanizmów komunikacji z tym audytorium,
- 2) ukształtowanego latami obrazu podważającego wiarygodność statystyki,
- 3) braku przekonania wśród użytkowników, że statystyka publiczna ma istotne znaczenie dla demokratycznego społeczeństwa i rynku, a także braku dostatecznych informacji co użytkownicy statystyki na ten temat sądzą,
- 4) zagubienia i „zamazania” kluczowej roli przedsiębiorstwa w statystyce wobec schyłku koncepcji państwa jako „decydenta wszechstronnego” oraz braku wiarygodnego programu współdziałania z przedsiębiorstwami (szkolenie, propagowanie wiedzy o statystyce),
- 5) generalnego zagrożenia pozytywnego obrazu statystyki w oczach opinii publicznej wobec powszechnego przekonania o możliwych manipulacjach statystyką (fałszowanie danych, blokowanie informacji, tendencyjna lub selektywna publikacja danych, tendencyjna analiza i informacja, dyspozycyjność systemu statystyki),
- 6) kryzysu wiarygodności podstawowych źródeł informacji statystycznej, tj. respondentów i sprawozdawców instytucjonalnych oraz braku rozwiniętych administracyjnych źródeł danych.

Do pokonania tych barier potrzebne będzie włączenie wielu mechanizmów i stosowny czas do ich stopniowego przewyciężania. Jednym z bardziej istotnych elementów, może nawet krokiem zasadniczym, powinno być przyjęcie takich prawnych rozwiązań w ustawie o statystyce, by tworzyły one warunki konieczne do przekształcania statystyki z państwowej, pojmowanej dotąd jako służącej administracji państwowej, w statystykę publiczną, tj. dziedzinę działalności, w której dzięki naukowo wypracowanym i uznawanym przez społeczność międzynarodową statystyków metodom, statystyka zajmie się gromadzeniem danych o zachodzących zjawis-

kach społecznych i gospodarczych w sposób obiektywnie odzwierciedlający stan rzeczy, niezależnie od tego kto będzie potencjalnym odbiorcą informacji uzyskanej w wyniku tak prowadzonych badań statystycznych. Wymagać to będzie ukierunkowania samej tematyki badań na znacznie szerszy krąg odbiorców (społeczeństwo, sektor gospodarczy, nauka, zagranica).

Warunkiem dodatkowym przekształcenia polskiej statystyki, z obecnej jej sytuacji, do roli i pozycji statystyki oficjalnej właściwej dla państwa demokratycznego, jest uzyskanie akceptacji społecznej, racjonalizacja i koordynacja programu badań statystycznych oraz zapewnienie odpowiednich środków materialnych i technicznych niezbędnych do jej funkcjonowania i rozwoju.

Do przygotowania nowoczesnych rozwiązań systemowych funkcjonowania statystyki bardzo duże znaczenie mają:

1. Funkcjonujące prawne standardy i fundamentalne zasady w zakresie gromadzenia i opracowywania oraz organizacji statystyk w krajach o rozwiniętym systemie demokratycznym.

2. Przyjęta przez Rzeczpospolitą Polską Rezolucja nt. „Podstawowych zasad statystyki oficjalnej na obszarze Europejskiej Komisji Gospodarczej”, której tekst w całości załączono do niniejszego uzasadnienia (załącznik 1). Jednocześnie w tekście uzasadnienia podane zostały powiązania proponowanych rozwiązań ustawy z poszczególnymi zasadami. Szczególna uwaga poświęcona została Rezolucji. I tak wszystkie jej ustalenia zostały przeanalizowane i znalazły swój wyraz w projekcie. Na przykład odniesienie do zasady 1 — znajdujemy w tym, że ustawa stwarza mechanizmy pozwalające na wykreowanie statystyki na ważny element życia społecznego i gospodarczego (art. 1, 3—6). Adaptując zasadę 2 określono, że metody zbierania, przetwarzania i prezentowania danych muszą być zgodne z profesjonalnymi zasadami. Celowi temu służyć będą rozwiązania obligujące Prezesa GUS do opracowania ogólnej metodyki prac statystycznych, jak też metodologii poszczególnych statystyk (art. 31—34). Kluczową wręcz zasadą wydaje się być zasada 5, wg której dane wykorzystywane do celów statystycznych można uzyskać z różnego rodzaju źródeł, m.in. z kartotek (zbiorów administracyjnych), biorąc pod uwagę aktualność i jakość danych oraz koszty i obciążenia ponoszone przez respondentów. Art. 6 i 14 projektu wyraźnie stanowią o dostępności danych do celów statystycznych ze wszystkich źródeł, tj. bezpośrednio od respondentów oraz z systemów informacyjnych administracji publicznej.

Tak było i w dotychczasowych rozwiązaniach. Wyraźnego ustanowienia wymaga prawo pobierania danych do celów statystycznych z różnych źródeł, według zasad ustalonych w ustawie, będącej lex specialis w stosunku do innych regulacji. Zasadne jest czynienie ustawowych ograniczeń

w dostępie do danych osobowych związanych ze sferą bardzo osobistych wolności i praw obywateli oraz danych chronionych tajemnicą zawodową (m.in. spowiedzi, lekarską).

Fundamentalne znaczenie przy zapewnieniu dostępu do szeroko rozumianych źródeł danych ma zasada 6, wg której dane indywidualne, zbierane przez organy statystyczne w celu sporządzenia statystyk, odnoszące się do osób fizycznych lub prawnych muszą być ściśle poufne i mogą być wykorzystywane do celów statystycznych. Została ona zdefiniowana w art. 10 projektu i przywołana w rozdziałach dot. udostępniania danych i ochrony danych osobowych. Jej naruszenie jest traktowane jako przestępstwo zagrożone karą pozbawienia wolności do lat 3.

Zasada 7 wymaga, aby teksty ustaw, przepisy prawne i wszelkie regulacje, według których funkcjonują systemy statystyczne były podane do publicznej wiadomości. Zasada ta jest realizowana w projekcie przez ustalenie dla przewidzianych ustawą aktów wykonawczych formy rozporządzenia Rady Ministrów oraz wprowadzenie obowiązku publikowania w Monitorze Polskim zarządzeń nakładających obowiązki statystyczne.

Podano tu tylko przykładowe powiązania podstawowych zasad z przyjętej przez Rząd Rzeczypospolitej Polskiej Rezolucji z tekstem projektu. Pozostałe znajdują również w pełni swój wyraz w projektowanej regulacji.

Konstrukcja projektu ustawy o statystyce publicznej

Fakt, że w polskim otoczeniu rozwiązań prawnych nie ma dotychczas tak istotnych uregulowań jak ustawa o ochronie danych osobowych czy też zasad tworzenia i funkcjonowania systemu źródeł danych administracji publicznej, co pozostaje w bezpośrednim związku z funkcjonowaniem statystyki, powoduje że do stworzenia ram prawidłowego funkcjonowania statystyki, z konieczności w projektowanej ustawie zamieszczono przepisy regulujące tę materię na tyle, na ile pozostają one w związku ze statystyką publiczną. Stąd ważne stało się zachowanie pewnej hierarchii uregulowań poczynając od podstawowych zasad ogólnych, przez organizację badań statystycznych, określenie zadań służb statystycznych aż do fazy końcowej, tj. do udostępniania wyników badań. Rozdział 1 projektowanej ustawy poza przepisami ogólnymi zawiera fundamentalne zasady statystyki.

Proponowane nowe rozwiązania

1. Sprawą o podstawowym znaczeniu do funkcjonowania statystyki jako usługi publicznej jest powołanie organu, który byłby miejscem ustalania programu badań statystycznych, to jest tego, czym statystyka konkretnie, w określonym przedziale czasowym, powinna się zajmować. Wydaje się, że

nieodzowne jest powołanie niezależnej od wyspecjalizowanych w dziedzinie statystyki organów, ale także niezależnej profesjonalnie i administracyjnie Rady Statystyki, jako organu opiniodawczo-doradczego w sprawie badań statystycznych. Podany w art. 17 sposób powołania projektowanej Rady powinien zapewniać reprezentację w niej podstawowych odbiorców danych statystycznych, co pozwala żywić przekonanie, że będzie to organ spełniający przypisaną mu rolę.

W nowych warunkach konieczna jest zmiana sposobu ustalania programu badań, a więc tego, co stanowić ma przedmiot badań statystycznych. Nie może to być tylko w gestii GUS. Ocena potrzeb i tego, jakie informacje powinny być gromadzone powinna być dokonywana z udziałem GUS, ale nie wyłącznie przez sam GUS. Chodzi o organ, który korzystając z materiału przygotowanego przez GUS i znajomość potrzeb oraz możliwości dokonywałby, na etapie projektowania, wyboru tematów badawczych najbardziej pożądanych i koniecznych. Zakłada się, że w Radzie będą reprezentowane interesy podstawowych odbiorców informacji statystycznej.

Główny Urząd Statystyczny jako wyspecjalizowany w dziedzinie statystyki będzie dokonywał rozeznania potrzeb informacyjnych i przygotowywał Radzie projekt programu ze wszystkimi wymaganymi przez ustawę elementami tego programu, będzie też uzgadniał projekt rozporządzenia wraz z programem stanowiącym załącznik do tego rozporządzenia w trybie uzgodnień międzyresortowych. Zakłada się taką procedurę i terminarz prac nad projektem programu badań, by Rada Statystyki mogła przedstawić Radzie Ministrów projekt do uchwalenia przed przyjęciem projektu ustawy budżetowej, a co najmniej równoległe zakreślając dla Rady termin 30 czerwca każdego roku na przedstawienie projektu programu na rok następny.

Szczegółowy zakres funkcji Rady określają art. 16—18.

2. Konieczne jest całkowite odejście w ograniczaniu podmiotów w przekazywaniu informacji o nich samych wg własnych potrzeb oraz zmiana w zakresie organizowania badań, w tym statystyk resortowych. Chodzi o ustalenie, że badania oficjalnej statystyki prowadzą w zasadzie wyspecjalizowane służby statystyki, tj. Główny Urząd Statystyczny i podległe mu urzędy statystyczne w zakresie tematycznym ustalonym na każdy rok w trybie podanym w rozdziale 2 projektu. Zakłada się, że na zasadzie wyjątku nadal prowadzone mogą być badania również w ramach statystyk resortowych, szczególnie w bardzo wąsko specjalistycznych tematach, jeżeli tak zawnioskuje Rada. Chodzi o tworzenie nowej sytuacji i podstaw do tego, by organy administracji państwowej i samorządowej, zabezpieczenia społecznego, podatkowe i inne agencje rządowe zbierały i rejestrowały — do realizacji swoich obowiązków wynikających z ustaw kompetencyjnych określających ich zakres działania, w sposób nie skrępowany przepisami ustawy o statystyce informacje niezbędne do realizacji tych funkcji

w ramach administracyjnych systemów informacyjnych. To one powinny w przyszłości stać się źródłem informacji dla statystyki, odwracając stan dotychczasowy, w którym dane na potrzeby administracji publicznej dostarczane były przez statystykę. Nie zmienia to w niczym roli statystyki — ukierunkowuje ją na zbieranie danych, których opracowanie i analiza pozwolą na tworzenie nowoczesnych statystyk, w tym także przewidywanie i prognozowanie zjawisk gospodarczych i społecznych. Projektowana ustawa w tym względzie zawiera szereg uregulowań pozwalających na racjonalne wykorzystanie informacji będących w posiadaniu różnych organów.

Stanowią one, że:

- 1) badania będą prowadziły wyspecjalizowane organy statystyki, co jest zasadą (art. 20 ust. 1 pkt 1),
- 2) badania statystyczne będą mogły prowadzić inne organy administracji publicznej, np. Minister Finansów czy Minister Przekształceń Własnościowych, mając w ten sposób możliwość zebrania danych na zasadzie obowiązku statystycznego i dostęp do danych indywidualnych do celów statystycznych. W tym przypadku organ prowadzący badanie miałby obowiązek stosowania metodologii i standardów klasyfikacyjnych ustalonych przez GUS oraz byłby zobowiązany stosować podstawowe zasady statystyki publicznej podane w rozdziale 1 projektowanej ustawy (art. 20 ust. 2 pkt 1),
- 3) badania statystyczne mogłyby być prowadzone jako badania wspólne przez służbę statystyki publicznej, tj. GUS i organu administracji państwowej lub samorządowej, a zatem zebrane dane byłyby dostępne na potrzeby statystyczne obu organów. Przewidując te możliwości, jednocześnie projekt ustawy przenosi „ciężar” zbierania danych przez ministrów z praktykowanego dotychczas zbierania danych na podstawie przepisów o statystyce na tworzenie administracyjnych systemów informacyjnych. W tym rozumieniu źródłami administracyjnymi będą wszelkiego rodzaju rejestry i zebrane dane przez te organy w oparciu o inne niż przepisy ustawy o statystyce normy prawne. Zakłada się przy tym, że GUS wspomógł te systemy delegowaniem fachowych pracowników i nieodpłatnym przekazywaniem danych z rejestrów krajowych, a także możliwością zbierania danych na potrzeby tych systemów (art. 20 ust. 2 pkt 2 i art. 21).

3. W kwestii wyspecjalizowanych służb statystycznych, wydaje się możliwe i celowe przyjęcie przedstawionych w projekcie następujących rozwiązań, że:

- 1) są nimi Główny Urząd Statystyczny i podległe mu urzędy statystyczne w terenie, przy czym GUS — zgodnie z 75-letnią tradycją, a więc tak jak w momencie jego utworzenia — jest nadal centralnym organem administracji państwowej.

Rozważana była koncepcja, by organem administracji był Prezes Głównego Urzędu Statystycznego, ale z dwóch form sytuowania centralnych organów w Polsce przyjęto rozwiązanie dotychczas funkcjonujące.

Szczególnie ważne jest usytuowanie służb statystycznych w terenie, jako podległych GUS urzędów.

Wydaje się, że zmiany jakie zaszły w podziale kompetencji organów państwowych i samorządowych oraz diskutowany nowy podział terytorialny kraju uzasadniają bardziej elastyczne podejście do usytuowania organizacyjnego i ewentualnie przyszłego ulokowania urzędów statystycznych w terenie. Obecnie w terenie działa 49 wojewódzkich urzędów statystycznych i stan ten uznać należy za prawidłowy i optymalny. Chodzi o to, że w gruncie rzeczy urzędy te spełniają obecnie rolę oddziałów zamiejscowych Głównego Urzędu Statystycznego z jednej strony, zaś z drugiej pełnią funkcję obiektywnego, niezależnego informatora o zachodzących na terenie województw zjawiskach. Służą one zatem jako bezpośredni wykonawca zadań GUS, gdyż zbierają, przetwarzają dane, organizują spisy i inne badania masowe, przyjmują wnioski i dokonują rejestracji w systemie REGON, a z drugiej strony analizują sytuację na danym terenie i dostarczają informacji wojewodom oraz, w układach lokalnych, organom samorządu terytorialnego. Urzędy te nie wydają decyzji administracyjnych w ścisłym tego słowa znaczeniu. Jednocześnie w coraz szerszym zakresie widoczna jest potrzeba zdecentralizowania konkretnych tematów badawczych i ich przeniesienia z GUS do urzędów statystycznych w terenie. Chodzi szczególnie o te, gdzie możliwe jest wsparcie naukowe badań. I tak dotychczas powierzono sprawy statystyki lokalnej — WUS w Jeleniej Górze, statystyki regionalnej — WUS w Poznaniu, statystyki rolnictwa i wsi — WUS w Olsztynie, statystyki obszarów przygranicznych — WUS w Zielonej Górze, badań szarej strefy gospodarki — WUS w Kielcach. Proces ten został zapoczątkowany w ubiegłym roku. Przynosi to bardzo wymierne efekty, jak dotychczas bez dodatkowych etatów i środków finansowych. Doświadczenia te zdają się potwierdzać słuszność kierunku „delegowania” konkretnych zadań do urzędów statystycznych i stworzenia tam, obok dotychczas wykonywanych typowych dla wszystkich WUS prac, centrów badań określonych dziedzin życia. W związku z tym kierunkiem zmian w istniejącym stanie rzeczy konieczne jest utrzymanie organizacji statystyki w terenie w obecnych ramach organizacyjnych.

Stąd w art. 63 przepisów przejściowych przewidziano przekształcenie działających WUS w urzędy statystyczne wprost, z tą zmianą, że każdemu z nich ma być nadany nowy statut i zadania każdego z nich zostaną na nowo określone. Jednocześnie w art. 25 przewidziano tworzenie i znoszenie urzędów statystycznych przez Prezesa GUS w porozumieniu z Ministrem-Szefem URM. Jest to rozwiązanie przyszłościowe na tyle elastyczne, że pozwala na sytuowanie ich w różnych wariantach. Wprowadzenie go w życie będzie następowało stopniowo (ew. po zmianach podziału administracyjnego kraju). Według stanu obecnego ważne jest zachowanie roli urzędów statystycznych w badaniach i opracowaniach prowadzonych

na rzecz GUS, rozszerzenie zadań urzędów w terenie i ich ukierunkowanie na potrzeby miejscowe oraz stworzenie dobrze funkcjonującego systemu poszczególnych statystyk przez ich powiązanie ze specyficznymi potrzebami i możliwościami. Projektowany art. 25 pozwala ukształtować rozmieszczenie i organizację urzędów w terenie oraz podział zadań w sposób bardziej swobodny i dostosowywać go, w zależności od sytuacji, do zmieniających się warunków bez konieczności nowelizacji ustawy,

- 2) są nimi działające już obecnie utworzone przez Prezesa GUS inne jednostki statystyki, w tym placówki naukowo-badawcze, ośrodki informatyki statystycznej, szkolenia i dokształcania kadr, biblioteka naukowa i zakład wydawnictw statystycznych. Muszą one być traktowane jako element służb statystyki publicznej, które mają dostęp do danych osobowych i danych indywidualnych. Tak jak to było dotychczas są one zapleczem GUS i wykonują obliczenia i opracowania zgodnie z programem badań statystycznych. Art. 27 sankcjonuje stan obecny,
- 3) będą nimi agencje statystyczne, możliwość tworzenia których przewiduje art. 29 ustawy, działające w formie zakładów budżetowych. Rozważna była początkowo koncepcja tworzenia tych agencji na zasadach Prawa handlowego. Analiza szczegółowa ich ewentualnego przedmiotu działania skłania do postawienia tezy, że powinien to być jeszcze jeden, dosyć specyficzny element służb statystyki publicznej. Stąd też propozycja, by agencje te były jednostkami organizacyjnymi, tworzonymi w szczególnych przypadkach do wykonywania opracowań na zamówienie, badań z wykorzystaniem rachmistrzów, ankierów i rzeczoznawców, ale też, by miały one prawo przyjmowania zleceń od podmiotów gospodarczych na prowadzenie u nich prac statystycznych. Nie chodzi tu ani o wyłączność, ani o koncesjonowanie. Chodzi o profesjonalizm i wykorzystanie zasobów danych do różnego rodzaju prac. Muszą to być zarówno dane zagregowane, jak i ewentualne dane dotyczące pojedynczego podmiotu nie dające się zidentyfikować, a w szczególnych przypadkach dane identyfikowalne w sytuacji, gdy pracownicy agencji będą rachmistrzami.

Tworzenie agencji ułatwiłoby też wykorzystanie istniejącego zasobu danych dla coraz częściej kierowanych do służb statystycznych zamówień indywidualnych. Tak więc zakłada się, że agencje będą wykonywać prace statystyczne na zlecenie różnych podmiotów, a jednocześnie będą mogły pobierać od organów statystyki, za odpłatnością, dane i opracowywać je na indywidualne zamówienia. Środki, które tą drogą służby statystyczne uzyskają, będą przekazywane na sfinansowanie badań.

4. Przewidziane w ustawie powołanie przez Prezesa GUS społecznych korespondentów statystycznych, rachmistrzów spisowych oraz ankierów statystycznych, jest bardzo istotne zważywszy kierunek ewolucji źródeł pozyskiwania danych i sposobu prowadzenia statystyk w miejsce obecnej, bardzo rozbudowanej sprawozdawczości. Powstanie już teraz licznego sektora małych podmiotów prywatnych wskazuje na potrzebę bardziej

kierowania osobiście ankietera do zebrania danych i wyjaśnienia wątpliwości, niż oczekiwania spełnienia przez taki podmiot obowiązku złożenia sprawozdania. Przewiduje się, że dla różnego rodzaju badań konieczne będzie zatrudnianie ankieterów stałych bądź wykonujących prace na zlecenie po odpowiednim przeszkoleniu i przygotowaniu jednych i drugich. Część tych zadań będzie mogła być zlecona do wykonania agencjom statystycznym, jeśli takie powstaną (art. 28 i 29). Powoływanie osób, o których wyżej mowa, ma być organizowane sukcesywnie i wydatki z tym związane będą projektowane łącznie z programem badań, jako element kosztów badań.

5. W projekcie ustawy założono funkcjonowanie w GUS dwóch podstawowych w kraju urzędowych rejestrów: podmiotów gospodarki narodowej i podziału terytorialnego.

Rejestry, o których wyżej mowa, powinny pełnić szczególną rolę w krajowym systemie informacyjnym.

Posiadanie kompletnych, aktualnych i posługujących się tą samą bazą normatywną (klasyfikacje, nomenklatury, systematyki) podstawowych rejestrów, jest warunkiem spójności krajowego systemu informacji składającego się z szeregu systemów informacyjnych wspierających działalność administracji publicznej. Dane z nich, w części jawne, mogą stanowić punkt odniesienia oraz zasilać inne urzędowe rejestry i systemy informacyjne w ustalonym zakresie (np. podatkowy, ubezpieczeń).

Równocześnie w interesie społecznym ograniczone zostałyby próby zwiększenia obowiązującej ustawowo liczby przypadków identyfikacji osób i podmiotów gospodarczych na potrzeby różnych systemów administracyjnych. Pożądane jest, by systemy te posługiwały się identyfikatorami pobranymi z krajowych rejestrów, ewentualnie uzupełniając je własnymi, wewnętrznymi identyfikatorami ustalonymi dla specyficznych celów.

GUS, jako jeden z głównych użytkowników informacji zawartych w rejestrach krajowych, posiadający wieloletnie doświadczenie w ich prowadzeniu, autor standardowych klasyfikacji i nomenklatur, dysponent rozwiniętej do poziomu województw sieci urzędów zatrudniających wykwalifikowaną kadre, jest predysponowany do pełnienia funkcji prowadzącego tego rodzaju rejestry. Wymagać to będzie podjęcia szeregu prac, a właściwie stworzenia niejako na nowo rejestru podmiotów gospodarki, uwzględniającego uzasadnione potrzeby rozwoju innych urzędowych rejestrów i systemów informacyjnych administracji publicznej.

6. Powodzenie zarysowanego w ustawie kierunku zastąpienia rozlicznej obecnie sprawozdawczości statystyką, wymagać będzie od urzędowych rejestrów i systemów informacyjnych administracji publicznej zdecydowanego zdyscyplinowania i zmian oraz zapewnienia sprawnego wzajemnego przepływu informacji. Chodzi w szczególności o:

1) utworzenie, na bazie obecnie prowadzonego systemu kodowania podmiotów statystycznymi numerami identyfikacyjnymi REGON, krajowego rejestru wszystkich podmiotów prowadzących działalność gospodarczą

(art. 41—44 i art. 59). Orientacyjny koszt przekształcenia tego systemu w rejestr podmiotów szacuje się na 300 mld zł. Koszty te byłyby rozłożone w czasie. Zakończenie prac nad tym rejestrem przewidziano na koniec 1999 r.,

- 2) stosowanie w urzędowych rejestrach i systemach informacyjnych standardowych klasyfikacji i nomenklatur ustalanych w trybie określonym ustawą (art. 40),
- 3) możliwość oddziaływania GUS na zawartość informacyjną urzędowych rejestrów i systemów, celem zapewnienia ich wzajemnego współdziałania i dopływu danych na potrzeby statystyki publicznej (art. 3),
- 4) dostępność podstawowych danych z krajowych rejestrów urzędowych, w tym dla prowadzących inne urzędowe rejestry i na potrzeby administracyjnych systemów informacyjnych nieodpłatnie (art. 45).

W praktyce innych krajów wykorzystanie rejestrów podmiotów gospodarczych przez urzędy statystyczne jest bardzo różnorodne i wielostronne. Do najprostszych przykładów należy sporządzanie swoistego rodzaju zestawień „demograficznych”, charakteryzujących przedsiębiorstwa, zakłady i inne jednostki ujęte w rejestrze, a więc liczbę zakładów według wielkości, według rodzajów działalności, według statusu prawnego, w szczegółowym podziale terytorialnym itp. Sporządza się również zestawienia nowo powstałych przedsiębiorstw oraz przedsiębiorstw zlikwidowanych.

Na podstawie rejestrów sporządza się typowe zestawienia statystyczne charakteryzujące działalność poszczególnych grup przedsiębiorstw. Duże znaczenie rejestrów polega na wykorzystaniu ich w statystyce jako narzędzia zapewnienia porównywalności, spójności i integracji statystyki ekonomicznej i właściwej jakości informacji statystycznej.

Dokładne zdefiniowanie w rejestrze poszczególnych podmiotów (jednostek lokalnych, przedsiębiorstw) umożliwia bardziej precyzyjne określenie jednostek statystycznych w poszczególnych rodzajach badań, a to z kolei zapewnia w badaniach statystycznych kompletność badań, a jednocześnie pozwala uniknąć nakładania się pokrewnych badań w tych samych jednostkach.

Nadanie każdej jednostce umieszczonej w rejestrze symbolu klasyfikacji ekonomicznej, określającego przeważający rodzaj działalności danej jednostki gwarantuje, że w różnych badaniach oraz w podobnych badaniach prowadzonych w różnym czasie dane podmioty zostaną zaklasyfikowane w identyczny sposób, co zapewni spójność i porównywalność informacji.

Urzędy statystyczne innych krajów prowadzące rejestry podmiotów gospodarczych wykorzystują je przy projektowaniu i prowadzeniu badań reprezentacyjnych. Rejestry stanowią podstawę warstwowania jednostek według szczebla (przedsiębiorstwo, zakład), wielkości, form własności, rodzaju działalności, podziału terytorialnego itp. i tworzenia operatów losowania jednostek do badań zarówno w ramach poszczególnych warstw. Rejestry mogą być także podstawą losowania jednostek do badań metodą

rotacyjną, która zapewnić może bardziej równomierne obciążenia obowiązkami statystycznymi.

7. W dziedzinie standardowych klasyfikacji i nomenklatur rozszerzenie kompetencji GUS wydaje się niezbędne z uwagi na ogromne zapotrzebowanie w zakresie szybkiego pozyskiwania i udostępniania informacji zarówno na potrzeby krajowe, jak i do celów współpracy z zagranicą. Uporządkowanie i ujednoczenie metabazy informacyjnej, wprowadzenie standardowych rozwiązań informatycznych, organizacyjnych i technicznych jest podstawą włączenia się polskiej statystyki publicznej w nurt statystyki międzynarodowej.

Rosnące koszty związane z funkcjonowaniem tradycyjnego systemu zbierania danych statystycznych zmuszają też do poszukiwania dodatkowych źródeł informacji. Propozycja ustawowego rozszerzenia obowiązku stosowania standardów statystycznych w urzędowych rejestrach i administracyjnych systemach informacyjnych, umożliwiłaby szybką identyfikację informacji w nich zawartych i dawałaby możliwość zasilania bazy informacyjnej statystyki przez wprowadzenie rozwiązań standardowych zapewniających współdziałanie różnych systemów ewidencyjnych i informacyjnych. Niezbędna do osiągnięcia tak sformułowanego celu jest pewna koordynacyjna rola Głównego Urzędu Statystycznego. Zakłada się, że będą wprowadzane tu w zasadzie światowe i europejskie standardy. Wynika to z:

- 1) braku polskich standardów spójnych z międzynarodowymi, które zapewniałyby obserwację statystyczną kształtującego się rynkowego systemu gospodarczego w Polsce w sposób porównywalny z krajami o gospodarce rynkowej,
- 2) obowiązku dostarczania przez Polskę odpowiednio porównywalnych z innymi krajami danych statystycznych wynikających z zawartych umów o członkostwie, stowarzyszeniu, pomocy finansowej,
- 3) projektowanej integracji ekonomicznej Unii Europejskiej i wprowadzenia obowiązku stosowania jednolitego systemu klasyfikacji, rozwiązań organizacyjnych i technicznych dla wszystkich krajów członkowskich Unii Europejskiej i stowarzyszonych.

Już obecnie w zakresie przejmowania klasyfikacji międzynarodowych obowiązuje w Polsce:

- 1) stosowanie klasyfikacji międzynarodowych ONZ w celu przekształcenia danych krajowych na układ międzynarodowy przy wykorzystaniu kluczy powiązań,
- 2) stosowanie klasyfikacji wyspecjalizowanych organizacji ONZ wyłącznie w zakresie kategorii i wskaźników, dla których Polska ma obowiązek przekazywania danych statystycznych. Zastosowanie tych klasyfikacji wprost nie jest możliwe na obecnym etapie z uwagi na odmienne rozwiązania w kraju od zalecanych przez organizacje międzynarodowe (dotyczy to tematyki zatrudnienia, zdrowia, wykształcenia, turystyki, ochrony środowiska itp.),

3) stosowanie wprost w statystyce krajowej następujących klasyfikacji, nomenklatur i kodów:

- a) Międzynarodowej Klasyfikacji Chorób, Urazów i Przyczyn Zgonów (Manual of the International Classification of Diseases, Injuries and Causes of Death rev IX — ICD),
- b) Scalonej Nomenklatury (CN — Combined Nomenclature),
- c) Europejskiej Klasyfikacji Działalności (Nomenclatures des Activitees de Communité Europeene).

Przygotowywana jest do wprowadzenia Klasyfikacja Zawodów i Specjalności (ISCO — International Standard Classification of Occupations).

Konieczne jest, aby w ramach współpracy z zagranicą prace w dziedzinie metodologii badań, klasyfikacji, rejestrów informatycznych, rozwiązań systemowych i programowych, organizacyjnych i technicznych stosowanych przez urzędy statystyczne innych krajów, zmierzały do:

- 1) określenia kierunków rozwoju badań statystycznych i włączenia się Polski w nurt statystyk międzynarodowych,
- 2) budowy systemu informacji statystycznej na bazie różnorodnych źródeł informacji,
- 3) standaryzacji systemów informacyjnych i ewidencyjnych,
- 4) opracowania i wdrożenia kolejnych klasyfikacji.

Przewiduje się tu również zmianę hierarchii aktów wprowadzających klasyfikacje. GUS przygotowywać będzie projekty, natomiast w każdym przypadku standardowych klasyfikacji i nomenklatur wprowadzane będą one rozporządzeniami Rady Ministrów i podawane do powszechnej wiadomości (art. 40).

Obok klasyfikacji o powszechnym zastosowaniu, o których mowa wyżej, konieczne jest upoważnienie ministrów i Prezesa GUS do wprowadzania innych klasyfikacji i nomenklatur spójnych ze standardowymi, rozwijających te standardowe oraz innych niezbędnych do tworzenia i zbierania informacji pozostających w związku z zakresem zadań danego organu. Obowiązek uzgodnienia klasyfikacji tego rodzaju z GUS zapewnić ma spójny rozwój różnych systemów informacyjnych administracji.

8. Z punktu widzenia ochrony prywatności, ochrony danych osobowych i indywidualnych przedstawione rozwiązania zawierają daleko idące zmiany w stosunku do stanu aktualnego.

Temat ten został zaproponowany do rozstrzygnięcia w dwu różnych, bardzo istotnych aspektach:

- 1) dostępu statystyki publicznej do danych osobowych i indywidualnych, szczególnie w kontekście ochrony prawa do prywatności,
- 2) ochrony danych gromadzonych do celów statystycznych przed ich wykorzystaniem do celów pozastatystycznych.

Zarówno kwestia gromadzenia i przechowywania danych różnego rodzaju, nie tylko statystycznych, jak i warunki udostępniania nie są obecnie rozstrzygnięte jednoznacznie. Regulacja jest fragmentaryczna m.in. w obo-

wiążącej ustawie o statystyce, Prawie bankowym, Kodeksie postępowania administracyjnego czy Prawie o księgach wieczystych. W innych krajach uregulowanie tych spraw też nie jest jednolite. Są kraje, gdzie ochrona danych unormowana została w odrębnym akcie o charakterze ogólnym (Austria, Dania, Finlandia, Szwajcaria) albo przez ustawy szczególne z różnych dziedzin (Niemcy, Luksemburg, Francja). Wzorce nowego podejścia statystyki do tej skomplikowanej materii zostały zaczerpnięte z Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw i Podstawowych Wolności Człowieka (1963 r.) oraz Europejskiej Konwencji o Ochronie Danych (1981 r.).

Ponieważ jak dotąd temat ten w Polsce nie został przyjęty w ogólnej regulacji, zachodzi potrzeba ujęcia go z punktu widzenia zainteresowań statystyki w projektowanej ustawie o statystyce.

Stąd projektowane rozwiązania przewidują:

- 1) oddzielenie badań sfery życia osobistego od działalności gospodarczej osób fizycznych,
- 2) zbieranie danych identyfikujących osoby fizyczne wyjątkowo i to tylko w takim zakresie, w jakim stanowi projektowana ustawa, będą stanowiły ustawy o spisach powszechnych. Zakres danych osobowych zbieranych z mocy projektowanej ustawy do celów statystycznych będzie ograniczony do danych określonych w art. 35. Jest to zakres gwarantujący niezbędne minimum danych dla prowadzonych badań z zakresu statystyki ludnościowej i opracowywania prognoz demograficznych,
- 3) wprowadzenie rozwiązania gwarantującego dopływ danych osobistych z rejestrów i ewidencji ograniczając to do źródeł legalnych, urzędowych, a także ograniczając pobieranie ich z innych źródeł (np. z zakładu pracy). Chodzi o to, by w racjonalny sposób wykorzystywać do celów statystycznych dostępne źródła administracyjne oraz ewidencję ludności (art. 14),
- 4) podkreślenie pełnej jawności co i dla jakich celów statystyka zbiera, by zyskać dane prawdziwe i wiarygodne (art. 18 ust. 2 i art. 31—33),
- 5) dodanie, że dane te mogą być wykorzystywane w statystyce nie tylko do zestawień i analiz, ale również jako operat do badań dobranych wg określonego kryterium (art. 35 ust. 6),
- 6) wyraźne podkreślenie oficjalności i jawności źródeł danych statystycznych, co gwarantuje ich prawdziwość i że nie będą one zbierane ze źródeł „niepewnych” (art. 14),
- 7) sformułowanie całości przepisów w duchu powołanych Konwencji, tj. przyjęciu nowoczesnej koncepcji prawnej ochrony nakierowanej na zapobieganie samej możliwości naruszenia interesów jednostki, podczas gdy ochrona tradycyjna bardziej była wiązana z usunięciem skutków zaistniałych naruszeń w formie odpowiedzialności karnej,
- 8) podkreślenie, że prowadzącymi spisy i inne badania statystyki publicznej z udziałem osób fizycznych są wyłącznie służby statystyki publicznej przez specjalnie zaprzysiężone osoby, a obowiązek statystyczny ma

charakter powszechny, co oznacza obowiązek udzielania odpowiedzi na pytania zawarte w kwestionariuszach i ankietach statystycznych, 9) i wreszcie, co jest bardzo istotne, że uzyskane dane są chronione bezwzględnie tajemnicą statystyczną (art. 10).

Tym uwarunkowaniom i ograniczeniom dostępu do informacji odpowiada powszechny obowiązek udzielania informacji na potrzeby statystyki publicznej (art. 5 i 7).

Natomiast jeżeli chodzi o zbieranie danych statystycznych o działalności osób prawnych, jednostek organizacyjnych nie posiadających osobowości prawnej oraz o działalności gospodarczej osób fizycznych, projekt w swoich rozwiązaniach zakłada:

- 1) oddzielenie tego co statystyka dla prowadzonych badań będzie pozyskiwała w drodze obligatoryjnie składanych sprawozdań bądź w innej obligatoryjnej formie (np. karty statystyczne wypadku przy pracy, bezrobotnego), a co będzie zbierać na zasadzie dobrowolności udziału tych podmiotów w badaniu,
- 2) zmianę proporcji między obligatoryjną sprawozdawczością a dobrowolnym udziałem w badaniach statystycznych,
- 3) tworzenie i wykorzystywanie w coraz większym stopniu niekonwencjonalnych źródeł danych o podmiotach, szczególnie urzędowych rejestrów i administracyjnych systemów informacyjnych,
- 4) zupełnie zmienioną filozofię postępowania z tego rodzaju danymi, zbliżoną, acz nie tożsamą, do reguł podanych wcześniej w zakresie ochrony danych osobowych. Różni je to, że dane adresowe podmiotu gospodarczego z rejestru będą jawne.

Dane indywidualne o konkretnych podmiotach gospodarczych, innych osobach prawnych, jednostkach organizacyjnych nie posiadających osobowości prawnej, mogą być wykorzystywane wyłącznie do celów statystycznych przez organ, który prowadzi dane badanie lub organy, które prowadzą badania wspólne, a także mogą być przekazywane przez ten organ wyłącznie wyspecjalizowanym służbom statystycznym.

Nadal zakłada się, że dane indywidualne nie dające się zidentyfikować z konkretną osobą lub jednostką będą mogły być udostępniane naczelnym i centralnym organom administracji państwowej, organom założycielskim, placówkom naukowo-badawczym oraz przedstawicielom nauki. Warunkiem koniecznym przy tego rodzaju dostępie jest stworzenie mechanizmów uniemożliwiających zidentyfikowanie tego rodzaju danych z konkretnym podmiotem.

Nie ogranicza się dostępu do danych zawierających nazwę (firmę) i adres przedsiębiorstwa, formy: prawną oraz własności, a także rodzaje produkowanych wyrobów (świadczonych usług). Będą to dane stanowiące nie tyle wynik badań statystycznych, co informacje zgromadzone w krajowym urzędowym rejestrze podmiotów i rejestrze terytorialnym.

W zakresie ochrony danych osobowych i danych indywidualnych projekt stanowi, że:

- 1) dane osobowe i dane indywidualne uzyskiwane w spisach i innych badaniach statystycznych, są chronione tajemnicą statystyczną, co oznacza, że nie mogą być wykorzystywane do celów innych niż zestawienia i analizy statystyczne, w tym operat losowania prób do badań prowadzonych metodą reprezentacyjną (art. 10),
- 2) pracownicy służb statystyki publicznej oraz inne osoby wykonujące czynności na zlecenie lub na rzecz statystyki publicznej, są obowiązane do bezwzględnego przestrzegania tego zakazu i na tę okoliczność składają przyrzeczenie (art. 12),
- 3) za naruszenie tajemnicy statystycznej przewiduje się odpowiedzialność karną (art. 52).

9. Obok ograniczenia dostępności danych osobowych i indywidualnych projekt przewiduje poszerzenie działalności urzędów statystycznych, a więc oficjalnych statystyk w zakresie prezentowania danych zagregowanych. Zakłada się bowiem, że obok przedstawiania takich danych organom administracji publicznej, Narodowemu Bankowi Polskiemu oraz organom samorządu terytorialnego, urzędy statystyczne publikują — także w środkach masowego komunikowania się — wyniki badań statystycznych, w tym podstawowe wielkości i wskaźniki. Zasadą będzie, że wyniki badań statystycznych w zakresie i formach określonych w programie będą dostępne nieodpłatnie na potrzeby organów administracji w ramach kosztów badań określonych też tym programem. Prace pozaprogramowe muszą być sfinansowane z innych źródeł, podobnie jak koszty badań i opracowań wykonywanych dodatkowo przez służby statystyki publicznej na specjalne zamówienie. Do efektywnego wykorzystania istniejących możliwości statystyki, ustawa przewiduje tworzenie agencji statystycznych jako państwowych jednostek organizacyjnych, działających na zasadach samofinansowania. Działalność urzędów statystycznych rozszerzy się też na odpłatne udostępnianie wyników prowadzonych badań na indywidualne zamówienia. Chodzi tu o pozyskanie takich odbiorców, jak szeroko rozumiane przedsiębiorstwa i obywatele. Wprowadza się w tym zakresie zasadę jednakowego w czasie dostępu do informacji statystycznych wszystkim zainteresowanym, co oznacza, że wyniki badań ujętych w programie badań będą dostępne w określonym terminie i zostaną ogłoszone.

10. Wprowadzonej ochronie danych osobowych i indywidualnych odpowiada zmiana odpowiedzialności karnej za naruszenie tajemnicy statystycznej. Dotychczas naruszenie tajemnicy statystycznej danych o osobie fizycznej oraz tajemnicy handlowej i produkcyjnej w odniesieniu do danych o podmiotach gospodarczych było traktowane jako wykroczenie zagrożone karą do 5 mln zł.

Przedstawiona propozycja traktuje tego rodzaju czyny jako przestępstwo.

Obok tego, ze względu na fakt, że ogromnego znaczenia nabierają wiadomości statystyczne dotyczące np. sytuacji ekonomicznej spółek giełdowych, przewidziano karalność za wykorzystanie dostępu i w efekcie danych statystycznych do osiągnięcia celów prywatnych, tj. majątkowych lub osobistych korzyści.

11. Zamieszczone w projekcie przepisy przejściowe wiążą się z czasem, jaki będzie konieczny do przebudowy systemu statystyki i jego struktur organizacyjnych. Określają one szczegółowo czasowe reguły postępowania z tego wynikające, w szczególności w części dotyczącej funkcjonowania do zakreślonej daty systemu REGON jako rejestru urzędowego podmiotów gospodarki narodowej (art. 59). W przepisach przejściowych zawarto też możliwość stosowania wyjątku od bezwzględnego zakazu naruszenia tajemnicy statystycznej, dla udostępniania danych indywidualnych przedsiębiorstw państwowych i jednoosobowych spółek Skarbu Państwa ich organom założycielskim (art. 63).

12. Samo wprowadzenie w życie ustawy nie powoduje wprost nowych, dodatkowych wydatków, poza przewidzianymi, oszacowanymi wydatkami na działalność Rady Statystyki i kosztami tworzenia rejestru podmiotów. Będą one przedstawiane co roku łącznie z projektem badań statystycznych, po przyjęciu tego projektu i zaopiniowaniu przez Radę Statystyki. Fakt rozszerzenia badań na nowe, właściwe gospodarce rynkowej tematy badawcze niesie za sobą potencjalne zwiększenie nakładów na statystykę. Koszty badań prowadzonych z udziałem ankierów — jako bardzo pożądanym i będącym źródłem bardziej wiarygodnych danych — też będą wymagały stopniowego wzrostu tych nakładów. Z drugiej strony zamierzona rezygnacja z bardzo rozbudowanej dotychczas sprawozdawczości pokazującej rachunkowo-inwentaryzacyjnie badane zjawiska, na rzecz badań prowadzonych metodą reprezentacyjną, pozwoli uzyskać pewne wymierne oszczędności. Rozszerzenie odpłatności za badania zlecone i udostępnianie danych na indywidualne zamówienia pozwoli — jak się wydaje — na częściowe uzyskanie środków na pokrycie kosztów statystyki publicznej z dochodów z tej działalności.

Doświadczenia krajów rozwiniętych pokazują jednak, że będzie to udział niewielki, a zachowana powinna być zasada pokrywania kosztów statystyki ze środków budżetowych. Zobiektywizowaniu zasadności wydatków na statystykę publiczną ma służyć opiniowanie wydatków budżetowych na badania statystyczne przez Radę Statystyki. Szczegółowe zasady finansowania statystyki publicznej zawarte zostały w rozdziale 7.

*Projekt przygotował Zespół
pod przewodnictwem
Prezesa GUS Józefa Oleńskiego*

*Redakcja: Melania Pupkiewicz —
Dyrektor Gabinetu Prezesa
radca prawny*

U S T A W A
z dnia 29 czerwca 1995 r.
o statystyce publicznej¹⁾

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 1. Ustawa określa zasady i tworzy podstawy rzetelnego, obiektywnego, profesjonalnego i niezależnego prowadzenia badań statystycznych, których wyniki mają charakter oficjalnych danych statystycznych, oraz ustala organizację i tryb prowadzenia tych badań i zakres związanych z nimi obowiązków.

Art. 2. Użyte w ustawie określenia oznaczają:

- 1) statystyka publiczna — system zbierania danych statystycznych, gromadzenia, przechowywania i opracowywania zebranych danych oraz ogłaszania, udostępniania i rozpowszechniania wyników badań statystycznych jako oficjalnych danych statystycznych,
- 2) badania statystyczne — zbieranie, gromadzenie i opracowywanie danych statystycznych oraz ogłaszanie i udostępnianie wyników dokonanych obliczeń, opracowań i analiz, w tym podstawowych wielkości i wskaźników,
- 3) podstawowe wielkości i wskaźniki — wielkości i wskaźniki, do których ogłaszania Główny Urząd Statystyczny jest zobowiązany każdorazowo na podstawie odrębnych przepisów,
- 4) zbieranie danych statystycznych — uzyskiwanie odpowiedzi na pytania zawarte w formularzach, kwestionariuszach i ankietach statystycznych oraz informacji na innych nośnikach, dotyczące działalności podmiotów gospodarczych, innych osób prawnych i jednostek organizacyjnych nie mających osobowości prawnej lub wybranych dziedzin tej działalności oraz życia i sytuacji osób fizycznych lub wybranych jej aspektów

¹⁾ Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej Nr 88, poz. 439, Warszawa, dnia 31 lipca 1995 r.

- bezpośrednio od tych podmiotów i osób albo z systemów informacyjnych administracji publicznej, w których tego rodzaju dane zostały legalnie zgromadzone,
- 5) gromadzenie danych statystycznych — zebranie przez prowadzącego badanie statystyczne w określonym czasie i miejscu danych statystycznych, o których mowa w pkt. 4,
 - 6) opracowywanie danych statystycznych — tworzenie zbiorów danych ze zgromadzonych danych statystycznych, z odłączeniem lub zakodowaniem informacji pozwalających na zidentyfikowanie konkretnego podmiotu gospodarczego, innej osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej nie mającej osobowości prawnej albo osoby fizycznej, a następnie dokonywanie na podstawie tych zbiorów obliczeń, opracowań i analiz,
 - 7) program badań statystycznych statystyki publicznej — uchwalony przez Radę Ministrów, w trybie określonym w rozdziale 2, wykaz ustalający zakres tematyczny, przedmiotowy i podmiotowy badań statystycznych i związane z nimi obowiązki,
 - 8) operat do badań statystycznych — wykaz wybranych, według określonych cech, osób prawnych, jednostek organizacyjnych nie mających osobowości prawnej oraz osób fizycznych będących podmiotem obserwacji statystycznej wraz z ich identyfikacją adresową,
 - 9) dane jednostkowe — dane osobowe dające się powiązać z konkretną osobą fizyczną lub dane indywidualne dające się powiązać z podmiotem gospodarczym albo inną osobą prawną bądź jednostką organizacyjną nie mającą osobowości prawnej,
 - 10) służby statystyki publicznej — Główny Urząd Statystyczny oraz podległe mu urzędy statystyczne i inne jednostki statystyki tworzone w trybie określonym w rozdziale 3,
 - 11) podmiot gospodarczy — osobę fizyczną, osobę prawną, a także jednostkę organizacyjną nie mającą osobowości prawnej, jeżeli podmiot ich działania obejmuje prowadzenie działalności gospodarczej,
 - 12) urzędowe rejestry — prowadzone na podstawie ustaw lub przepisów wydanych w wykonaniu ustaw przez sądy i organy administracji publicznej rejestry i ewidencje zawierające informacje o osobach prawnych, jednostkach organizacyjnych nie mających osobowości prawnej i osobach fizycznych oraz ich działalności, a także o innych zjawiskach, zdarzeniach i obiektach, a w szczególności rejestry: sądowe, ubezpieczeń społecznych, podatników, podmiotów gospodarki narodowej, podziału terytorialnego kraju oraz ewidencje: ludności, działalności gospodarczej, udzielonych zezwoleń i koncesji, gruntów, budynków, budowli i obiektów infrastruktury,
 - 13) systemy informacyjne administracji publicznej — systemy zbierania, gromadzenia i przetwarzania informacji przez organy administracji rządowej oraz samorządu terytorialnego, inne instytucje rządowe, organy rejestrowe i Narodowy Bank Polski, prowadzone w oparciu

- o przepisy kompetencyjne lub inne akty prawne związane bezpośrednio z wykonywaniem przez nie zadań statutowych,
- 14) standardy klasyfikacyjne — wprowadzone na podstawie ustawy klasyfikacje, nomenklatury i definicje podstawowych kategorii.

Art. 3. Statystyka publiczna zapewnia rzetelne, obiektywne i systematyczne informowanie społeczeństwa, organów państwa i administracji publicznej oraz podmiotów gospodarczych o sytuacji ekonomicznej, demograficznej, społecznej oraz środowiska naturalnego.

Art. 4. 1. Badania statystyczne statystyki publicznej mogą dotyczyć każdej dziedziny życia społecznego i gospodarczego oraz występujących w nim zjawisk dających się obserwować i analizować z wykorzystaniem metod statystycznych.

2. Szczegółowy zakres prowadzonych badań statystycznych statystyki publicznej jest ustalany w trybie określonym w rozdziale 2 ustawy i powinien uwzględniać celowość, niezbędność oraz społeczną ich użyteczność.

Art. 5. 1. Statystyka publiczna jest uprawniona do zbierania ze wszystkich dostępnych źródeł, określonych szczegółowo w programie badań statystycznych statystyki publicznej albo w odrębnych ustawach, i do gromadzenia danych statystycznych od i o podmiotach gospodarczych, innych osobach prawnych i jednostkach organizacyjnych nie mających osobowości prawnej i ich działalności, zwanych dalej „danymi indywidualnymi”, oraz danych statystycznych od i o osobach fizycznych dotyczących ich życia i sytuacji, zwanych dalej „danymi osobowymi”.

2. Przepis ust. 1 nie dotyczy danych chronionych na podstawie ustaw tajemnicą zawodową.

Art. 6. 1. Badania statystyczne statystyki publicznej są prowadzone jako badania pełne całej zbiorowości, w tym spisy powszechne, albo jako badania reprezentacyjne na wylosowanej lub dobranej celowo próbie danej zbiorowości.

2. Badania statystyczne mogą być prowadzone na zasadzie obowiązku albo udziału dobrowolnego.

3. Sprawy, o których mowa w ust. 1 i 2, są rozstrzygane każdorazowo w programie badań statystycznych statystyki publicznej lub w odrębnych ustawach.

Art. 7. 1. Jeżeli ujęte w programie badań statystycznych statystyki publicznej badanie jest prowadzone na zasadzie obowiązku, podmioty określone w programie są obowiązane do udzielenia i przekazania prowadzącemu badanie pełnych i wyczerpujących informacji w zakresie, formie i terminach określonych szczegółowo w trybie art. 31 i 32.

2. Przepis art. 5 ust. 2 stosuje się odpowiednio.

Art. 8. W badaniach statystycznych z udziałem osób fizycznych nie mogą być zbierane, na zasadzie obowiązku, informacje dotyczące rasy, wyznania, życia osobistego oraz poglądów filozoficznych i politycznych.

Art. 9. 1. Przeprowadzenie spisu powszechnego, w którym nakłada się obowiązek udzielania informacji na osoby fizyczne, wymaga odrębnej ustawy.

2. Tryb wprowadzania obowiązków dla badań statystycznych innych niż wymienione w ust. 1 określa niniejsza ustawa.

Art. 10. Zbierane i gromadzone w badaniach statystycznych statystyki publicznej dane indywidualne i dane osobowe są poufne i podlegają szczególnej ochronie; dane te mogą być wykorzystywane wyłącznie do opracowań, zestawień i analiz statystycznych oraz do tworzenia przez służby statystyki publicznej operatu do badań statystycznych prowadzonych przez te służby; udostępnianie lub wykorzystywanie danych indywidualnych i danych osobowych dla innych niż podane celów jest zabronione (tajemnica statystyczna).

Art. 11. Służby statystyki publicznej są obowiązane zawiadamiać na piśmie lub przez ogłoszenie w sposób zwyczajowo przyjęty o celu, zakresie i sposobie przeprowadzenia spisu powszechnego oraz innego badania statystycznego z udziałem rachmistrzów spisowych i ankierów statystycznych, o prawach i obowiązkach podmiotów wezwanych do przekazania danych lub udzielenia odpowiedzi, a także o gwarancjach poufności i zachowaniu tajemnicy statystycznej.

Art. 12. Pracownicy służb statystyki publicznej, rachmistrze spisowi, ankierzy statystyczni oraz inne osoby wykonujące czynności w imieniu i na rzecz statystyki publicznej, mający bezpośredni dostęp do danych indywidualnych i danych osobowych, są obowiązani do bezwzględnego przestrzegania tajemnicy statystycznej i mogą być dopuszczeni do wykonywania tych czynności po złożeniu w urzędzie statystycznym albo innej jednostce organizacyjnej służb statystyki publicznej pisemnego przyrzeczenia następującej treści:

„Przyrzekam, że będę wykonywać swoje prace na rzecz statystyki publicznej z całą rzetelnością, zgodnie z etyką zawodową statystyka, a poznane w czasie ich wykonywania dane jednostkowe zachowam w tajemnicy wobec osób trzecich”.

Art. 13. 1. Dane zbierane i gromadzone przez organy administracji rządowej oraz samorządu terytorialnego, inne instytucje rządowe, organy prowadzące urzędowe rejestry i Narodowy Bank Polski na podstawie innych niż niniejsza ustawa przepisów, są danymi systemów informacyjnych administracji publicznej, zwanymi dalej „danymi administracyjnymi”.

2. Ustawa niniejsza nie ogranicza w zbieraniu danych na formularzach i kwestionariuszach do celów, o których mowa w ust. 1, ani w swobodnym przekazywaniu danych o sobie i swojej działalności przez osoby prawne, jednostki organizacyjne nie mające osobowości prawnej i osoby fizyczne.

3. Organy administracji rządowej i samorządu terytorialnego, inne instytucje rządowe, organy prowadzące urzędowe rejestry i Narodowy Bank Polski nieodpłatnie przekazują służbom statystyki publicznej zgromadzone dane administracyjne w zakresie, formie i terminach określanych każdorazowo w programie badań statystycznych statystyki publicznej, w szczególności w formie wyciągów z rejestrów, kopii: zbiorów danych, zebranych deklaracji, dokumentów ewidencyjnych i innych formularzy urzędowych, wyników pomiarów, danych monitoringu środowiska oraz udostępniają dane z baz danych systemów informatycznych.

4. W przypadku realizowania przez organy samorządu terytorialnego określonych zadań jako zadań zleconych przez administrację rządową, zadania te obejmują również obowiązek przekazywania informacji do badań statystycznych statystyki publicznej oraz krajowych rejestrów urzędowych prowadzonych na podstawie ustawy.

5. Prezes Głównego Urzędu Statystycznego jest obowiązany do zgłaszania organom administracji rządowej i samorządu terytorialnego, innym instytucjom rządowym, organom prowadzącym urzędowe rejestry i Narodowemu Bankowi Polskiemu uzasadnionych wniosków dotyczących uzupełnienia zbieranych i gromadzonych danych administracyjnych celem umożliwienia ich wykorzystania bezpośrednio dla potrzeb statystyki publicznej.

Art. 14. 1. Wyniki obliczeń, opracowań i analiz dokonanych na podstawie zebranych w badaniach statystycznych statystyki publicznej danych statystycznych, zwane dalej „wynikowymi informacjami statystycznymi”, są powszechnie dostępne.

2. Statystyka publiczna zapewnia równoprawny, równorzędny i równoczesny dostęp do wynikowych informacji statystycznych, a w szczególności do podstawowych wielkości i wskaźników.

3. Rodzaje wynikowych informacji statystycznych oraz formy i terminy ich udostępnienia są ustalane w programie badań statystycznych statystyki publicznej.

Rozdział 2

Organizacja badań statystycznych statystyki publicznej

Art. 15. 1. Tworzy się Radę Statystyki, zwaną dalej „Radą”, jako organ opiniodawczo-doradczy w sprawach statystyki.

2. Rada działa przy Prezesie Rady Ministrów.

3. Do zadań Rady należy:

- 1) ustalanie, na podstawie propozycji przygotowanej przez Główny Urząd Statystyczny, corocznie, na każdy następny rok projektu programu badań statystycznych,
- 2) przedstawianie Radzie Ministrów, nie później niż do dnia 30 czerwca każdego roku, projektu programu badań statystycznych statystyki publicznej,
- 3) rekomendowanie przeprowadzenia badań nowych i badań cyklicznych o szerokim zasięgu obserwacji statystycznej oraz związanych z nimi prac metodologicznych i przygotowawczych, projektowanych na okres najbliższych dziesięciu lat,
- 4) ocena realizacji programu badań statystycznych statystyki publicznej oraz formułowanie opinii w innych sprawach mających istotne znaczenie dla rozwoju statystyki publicznej,
- 5) opiniowanie wniosków w sprawie powołania i odwołania Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego,
- 6) opiniowanie projektu wydatków budżetowych na badania statystyczne.

Art. 16. 1. Rada składa się z 17 członków.

2. W skład Rady wchodzi powołane przez Prezesa Rady Ministrów osoby reprezentujące organy administracji rządowej i samorządu terytorialnego — sześć, Narodowy Bank Polski — jedna, organizacje pracodawców, organizacje społeczne, samorząd zawodowy i gospodarczy — sześć, ogólnokrajowe organizacje związkowe — dwie oraz dwóch ekspertów — po jednym z zakresu nauk społecznych i ekonomicznych, jako członkowie Rady.

3. W posiedzeniach Rady uczestniczy Prezes Głównego Urzędu Statystycznego.

Art. 17. 1. Kadencja Rady trwa pięć lat, licząc od dnia jej powołania. Członek powołany w skład Rady kończy kadencję wraz z zakończeniem kadencji całego składu Rady.

2. Prezes Rady Ministrów może odwołać członka Rady przed upływem kadencji wyłącznie w przypadku:

- 1) złożenia rezygnacji,
- 2) nieuczestniczenia w pracach Rady.

3. W przypadkach, o których mowa w ust. 2, oraz w przypadku śmierci członka Rady, Prezes Rady Ministrów powołuje nowego członka Rady. Przepis art. 16 ust. 2 stosuje się odpowiednio.

4. Przewodniczącego Rady wybiera Rada spośród swoich członków.

5. Tryb pracy Rady określa regulamin przyjęty przez Radę i zatwierdzony przez Prezesa Rady Ministrów.

6. Obsługę administracyjną prac Rady zapewnia Główny Urząd Statystyczny.

7. Koszty działalności Rady są pokrywane z budżetu państwa w części dotyczącej Głównego Urzędu Statystycznego.

Art. 18. 1. Program badań statystycznych statystyki publicznej ustala Rada Ministrów w drodze rozporządzenia.

2. Przedstawiany Radzie Ministrów projekt programu badań statystycznych powinien określać:

- 1) temat badania,
- 2) prowadzącego badanie,
- 3) zakres podmiotowy i przedmiotowy badania,
- 4) źródła danych statystycznych oraz formy, terminy i częstotliwość ich zbierania,
- 5) obowiązki udzielania informacji i przekazywania danych statystycznych,
- 6) rodzaje wynikowych informacji statystycznych oraz formy i terminy ich udostępniania, w tym podstawowych wielkości i wskaźników,
- 7) koszty i źródła finansowania.

Art. 19. Rada Ministrów zapewnia ujęcie w programach badań statystycznych statystyki publicznej badań mających podstawowe znaczenie dla obserwacji procesów społecznych i gospodarczych, a w szczególności:

- 1) badań stałych pozwalających na obserwację ciągłą podstawowych dziedzin życia i występujących w nich zjawisk,
- 2) badań cyklicznych, w tym spisów powszechnych,
- 3) badań gwarantujących porównywalność wyników, w przypadku gdy dotyczą one zmiennych w czasie obiektów obserwacji statystycznej lub gdy zmianie ulega metodologia badania,
- 4) badań koniecznych dla wykonania przyjętych przez Rzeczpospolitą Polską zobowiązań międzynarodowych.

Art. 20. 1. Badania statystyczne statystyki publicznej prowadzi Główny Urząd Statystyczny i podległe mu urzędy statystyczne.

2. Rada Ministrów, na wniosek Rady, może w programie badań statystycznych ustalić, że badanie statystyczne będzie prowadzone przez:

- 1) inny wskazany naczelny lub centralny organ administracji państwowej albo Narodowy Bank Polski, o ile badanie to wymaga wiedzy specjalistycznej, którą dysponuje ten organ, albo jeżeli jest on w posiadaniu danych zgromadzonych w innym celu,
- 2) Główny Urząd Statystyczny wspólnie z innym wskazanym naczelnym lub centralnym organem administracji państwowej, inną instytucją rządową lub Narodowym Bankiem Polskim, albo wojewodą,

3) wskazany urząd statystyczny wspólnie z wojewodą albo organem samorządu terytorialnego na jego wniosek.

3. Prowadzący badania statystyczne w trybie, o którym mowa w ust. 2 pkt 1, są obowiązani do:

- 1) stosowania standardów klasyfikacyjnych,
- 2) udostępnienia wyników badania służbom statystyki publicznej i ich przekazywania, w porozumieniu z Głównym Urzędem Statystycznym, organizacjom międzynarodowym.

Art. 21. 1. Służby statystyki publicznej mogą:

- 1) wykonywać na zamówienie opracowania wspomagające inne systemy informacyjne administracji publicznej,
- 2) oddelegowywać pracowników do wykonywania prac statystycznych w organach administracji rządowej i samorządowej.

2. Służby statystyki publicznej mogą:

- 1) prowadzić na indywidualne zamówienia badania statystyczne nie objęte programem badań statystycznych statystyki publicznej,
- 2) wykonywać na zlecenie dodatkowe opracowania i analizy, wykorzystując w tym celu również dane zgromadzone w badaniach objętych programem badań statystycznych statystyki publicznej.

3. Zbieranie danych statystycznych do prac, o których mowa w ust. 1 pkt 1, oraz danych dodatkowych do badań, opracowań i analiz określonych w ust. 2 może odbywać się wyłącznie na zasadzie udziału dobrowolnego.

4. Wyniki badań oraz opracowania i analizy, o których mowa w ust. 2, stają się danymi statystyki publicznej i mogą być wykorzystywane, udostępniane i rozpowszechniane przez służby statystyki publicznej, jeżeli nie naruszy to uzasadnionego interesu zamawiającego lub zleceniodawcy i nie zastrzeżono w umowie ich wykorzystania wyłącznie na potrzeby zamawiającego lub zleceniodawcy.

Rozdział 3

Służby statystyki publicznej

Art. 22. Służby statystyki publicznej stanowią Główny Urząd Statystyczny, podległe mu urzędy statystyczne oraz inne jednostki statystyki, o których mowa w art. 27 i 29.

Art. 23. 1. Główny Urząd Statystyczny jest centralnym organem administracji państwowej.

2. Organizację Głównego Urzędu Statystycznego określa statut nadany przez Radę Ministrów, w drodze rozporządzenia.

Art. 24. 1. Działalnością służb statystyki publicznej kieruje Prezes Głównego Urzędu Statystycznego.

2. Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego powołuje i odwołuje Prezes Rady Ministrów, po uzyskaniu opinii Rady Statystyki.

3. Kadencja Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego trwa 6 lat, licząc od dnia powołania; Prezes Głównego Urzędu Statystycznego pełni obowiązki do dnia powołania swego następcy.

4. Ta sama osoba nie może być Prezesem Głównego Urzędu Statystycznego dłużej niż przez dwie kolejne kadencje.

5. Kadencja Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego wygasa w razie jego śmierci, orzeczenia przez Trybunał Stanu utraty zajmowanego stanowiska lub odwołania.

6. Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego odwołuje się w razie:

- 1) zrzeczenia się wykonywania obowiązków,
- 2) utraty zdolności do pełnienia powierzonych obowiązków na skutek długotrwałej choroby, trwającej co najmniej 6 miesięcy,
- 3) sprzeniewierzenia się etyce statystyka,
- 4) skazania prawomocnym wyrokiem za przestępstwo popełnione z winy umyślnej,
- 5) orzeczenia zakazu zajmowania kierowniczych stanowisk lub pełnienia funkcji związanych ze szczególną odpowiedzialnością w organach państwowych.

7. Prezes Głównego Urzędu Statystycznego pełni swoje obowiązki przy pomocy wiceprezesów, powoływanych i odwoływanych przez Prezesa Rady Ministrów na wniosek Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego.

Art. 25. 1. Do zadań Głównego Urzędu Statystycznego należy:

- 1) rozpoznawanie zapotrzebowania na informacje i analizy statystyczne i przygotowywanie na tej podstawie projektów programów badań statystycznych statystyki publicznej oraz ich przedstawiania Radzie,
- 2) organizowanie i prowadzenie badań statystycznych oraz ustalanie ich metodologii,
- 3) zbieranie, gromadzenie i opracowywanie danych statystycznych oraz ich analizowanie,
- 4) przeprowadzanie spisów powszechnych,
- 5) przechowywanie danych statystycznych,
- 6) opracowywanie standardowych klasyfikacji, nomenklatur i definicji podstawowych kategorii, ustalanie wzajemnych relacji między nimi oraz ich interpretacja,
- 7) udostępnianie i rozpowszechnianie wyników informacji statystycznych, w tym podstawowych wielkości i wskaźników,
- 8) opracowywanie i ogłaszanie prognoz demograficznych oraz statystycznych prognoz gospodarczych i społecznych,

- 9) przedstawianie Prezydentowi, Sejmowi i Senatowi, organom administracji rządowej, Najwyższej Izbie Kontroli, Narodowemu Bankowi Polskiemu, organom samorządu terytorialnego oraz innym instytucjom rządowym wyników informacji statystycznych w zakresie, terminach i w formach określonych w programie badań statystycznych,
- 10) prowadzenie krajowych rejestrów urzędowych: podmiotów gospodarki narodowej i podziału terytorialnego kraju,
- 11) prowadzenie badań i analiz statystycznych wynikających z przyjętych przez Rzeczpospolitą Polską zobowiązań międzynarodowych,
- 12) dokonywanie statystycznych porównań międzynarodowych i ogłaszanie ich wyników,
- 13) wykonywanie przyjętych przez Rzeczpospolitą Polską zobowiązań przekazywania danych statystycznych organizacjom międzynarodowym,
- 14) współpraca z wyspecjalizowanymi w dziedzinie statystyki organizacjami międzynarodowymi, regionalnymi oraz organami i urzędami innych krajów,
- 15) prowadzenie prac naukowych i badawczo-rozwojowych w zakresie metodologii badań statystycznych i standardów klasyfikacyjnych oraz zastosowań metod matematycznych i informatyki w statystyce,
- 16) prowadzenie szkolenia, dokształcania i doskonalenia w dziedzinie statystyki,
- 17) popularyzacja wiedzy o statystyce.

2. Urzędy statystyczne wykonują zadania wymienione w ust. 1 pkt 1—5, 6 — w zakresie interpretacji, 7—12, 14, 16 i 17 w zakresie określonym w trybie ust. 4.

3. Urzędy statystyczne tworzy i znosi Prezes Głównego Urzędu Statystycznego, w drodze zarządzenia.

4. Szczegółowy zakres zadań i organizację urzędu statystycznego określa statut nadany przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, w drodze zarządzenia.

5. Urzędem Statystycznym kieruje dyrektor powoływany i odwoływany przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego.

Art. 26. Przy Prezesie Głównego Urzędu Statystycznego działa Naukowa Rada Statystyczna, jako organ opiniotawczo-doradczy w sprawach metodologii badań statystycznych; skład i tryb prac Naukowej Rady Statystycznej określa Prezes Głównego Urzędu Statystycznego, w drodze zarządzenia.

Art. 27. Prezes Głównego Urzędu Statystycznego może tworzyć jednostki obsługi statystyki publicznej i określa, w drodze zarządzenia, zakres ich zadań i organizację.

Art. 28. 1. Główny Urząd Statystyczny powołuje rachmistrzów spisowych, ankierów statystycznych, rzeczoznawców i społecznych korespondentów statystycznych.

2. Zadaniem rachmistrzów spisowych jest zbieranie danych statystycznych w spisach powszechnych, a ankierów statystycznych zbieranie danych statystycznych w innych badaniach w formie odpowiedzi na pytania zawarte w formularzach, kwestionariuszach i ankietach statystycznych.

3. Rachmistrzom spisowym i ankierom statystycznym w czasie wykonywania czynności określonych w ust. 2 przysługuje ochrona prawna przewidziana dla funkcjonariuszy publicznych.

4. Zadaniem rzeczoznawców i społecznych korespondentów statystycznych jest przygotowywanie opinii i ocen dotyczących określonego przedmiotu badań statystycznych.

5. Prezes Głównego Urzędu Statystycznego określa, w drodze zarządzenia, tryb powoływania rachmistrzów spisowych, ankierów statystycznych, rzeczoznawców i społecznych korespondentów statystycznych oraz ich udział w prowadzonych badaniach statystycznych.

Art. 29. 1. Prezes Głównego Urzędu Statystycznego do wykonywania prac określonych w art. 21 ust. 1 i 2 oraz do zorganizowania pracy rachmistrzów spisowych i ankierów statystycznych może tworzyć, w drodze zarządzenia, agencje statystyczne.

2. Agencje statystyczne mogą przyjmować odpłatne zlecenia podmiotów gospodarczych oraz jednostek organizacyjnych nie mających osobowości prawnej wykonywania obowiązków statystycznych.

3. Utworzenie agencji statystycznej może nastąpić po:

- 1) przeprowadzeniu analizy możliwości pozyskiwania środków finansowych przez agencję,
- 2) stwierdzeniu, że wykonywanie przez agencję zleceń, o których mowa w ust. 2, nie ograniczy praw dostępu do informacji statystycznej,
- 3) zorganizowaniu systemu nadzoru nad działalnością agencji i jakością świadczonych usług.

Rozdział 4

Obowiązki statystyczne i dostęp do danych

Art. 30. Podmioty gospodarcze oraz inne osoby prawne i jednostki organizacyjne nie mające osobowości prawnej są obowiązane do:

- 1) posiadania numeru identyfikacyjnego krajowego rejestru urzędowego podmiotów gospodarki narodowej, o którym mowa w rozdziale 6, i posługiwania się nim przy przekazywaniu informacji wykorzystywanych dla celów statystycznych,

- 2) stosowania w prowadzonej ewidencji i dokumentacji oraz rachunkowości standardów klasyfikacyjnych ustalonych na podstawie art. 40,
- 3) przekazania jednorazowo, przekazywania systematycznie lub okresowo, nieodpłatnie informacji i danych statystycznych dotyczących prowadzonej działalności i jej wyników w formach i terminach oraz według zasad metodologicznych określonych szczegółowo w przepisach wydanych na podstawie art. 31—33.

Art. 31. Prezes Głównego Urzędu Statystycznego, na podstawie programu badań statystycznych statystyki publicznej, określa szczegółowo, w drodze zarządzenia, podmioty zobowiązane, zakres, formy i terminy przekazywania danych statystycznych oraz zasady metodologiczne badań prowadzonych w trybie art. 20 ust. 1 i ust. 2 pkt 2 i 3.

Art. 32. Wskazany w programie badań statystycznych statystyki publicznej jako prowadzący badanie naczelny lub centralny organ administracji państwowej albo Prezes Narodowego Banku Polskiego, na podstawie tego programu, określa w porozumieniu z Prezesem Głównego Urzędu Statystycznego, w drodze zarządzenia, podmioty zobowiązane, zakres, formy i terminy przekazywania danych statystycznych oraz zasady metodologiczne badań prowadzonych w trybie art. 20 ust. 2 pkt 1.

Art. 33. Prezes Głównego Urzędu Statystycznego ustala, w drodze zarządzenia, ogólne zasady metodologiczne oraz definicje pojęć stosowane w badaniach statystycznych statystyki publicznej i podaje je do powszechnej wiadomości.

Art. 34. Zarządzenia, o których mowa w art. 31—33, podlegają ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”.

Art. 35. 1. Upoważnia się służby statystyki publicznej do zbierania do celów statystycznych i dla przygotowania prognoz demograficznych następujących danych o osobach fizycznych zamieszkujących na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej:

- 1) imiona i nazwisko,
- 2) płeć,
- 3) data i miejsce urodzenia,
- 4) obywatelstwo,
- 5) stan cywilny,
- 6) data zawarcia i ustania małżeństwa,
- 7) adres zamieszkania,
- 8) data zgonu,
- 9) identyfikator systemu ewidencji ludności.

2. Określone w ust. 1 dane mogą być zbierane w formie odpowiedzi udzielanej bezpośrednio służbom statystyki publicznej przez osobę, której dotyczą, lub dorosłego domownika albo pobierane z danych administracyjnych; zakres i formę zbierania danych osobowych niezbędnych do danego badania określa każdorazowo program badań statystycznych statystyki publicznej, a w przypadku spisów powszechnych — odrębna ustawa.

3. Inne niż określone w ust. 1 dane dające się zidentyfikować z konkretną osobą fizyczną mogą być zbierane przez służby statystyki publicznej wyłącznie wtedy, gdy w programie badań statystycznych wskazano jako źródło danych statystycznych dokument zawierający dane osobowe nie dające się w prosty sposób oddzielić przy ich przekazywaniu do celów statystycznych lub gdy identyfikacja jest niezbędna do opracowania wyników badania statystycznego.

4. Gromadzenie w jednym zbiorze lub w bazie danych wszystkich zebranych przez służby statystyki publicznej danych osobowych dotyczących konkretnej osoby fizycznej, pochodzących z różnych badań statystycznych, które w połączeniu mogą służyć do charakterystyki lub oceny osoby — jest zabronione.

5. Opracowywanie danych osobowych i wprowadzanie ich do baz danych systemów informatycznych służb statystyki publicznej, z wyjątkiem, o którym mowa w ust. 6, następuje z pominięciem danych wymienionych w ust. 1 pkt 1 i 7.

6. Dane osobowe w zakresie podanym w ust. 1 pkt 1—3, 7 i 9 mogą być gromadzone i przechowywane przez służby statystyki publicznej w formie operatu do badań statystycznych oraz opracowań, zestawień i analiz statystycznych wykonywanych przez te służby.

Rozdział 5

Udostępnianie i przechowywanie informacji statystycznych

Art. 36. Prowadzący badania statystyczne statystyki publicznej obowiązani są ogłaszać, udostępniać i rozpowszechniać wynikowe informacje statystyczne z zachowaniem przepisów art. 10 i 14.

Art. 37. Wynikowe informacje statystyczne są:

- 1) ogłaszane w wydawnictwach Głównego Urzędu Statystycznego i urzędów statystycznych, w tym w rocznikach statystycznych, oraz — po uzgodnieniu z Głównym Urzędem Statystycznym — w wydawnictwach innych organów prowadzących badania statystyczne statystyki publicznej,
- 2) publikowane w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”, jeżeli przepis szczególny tak stanowi,

- 3) podawane do wiadomości w środkach masowego przekazu,
- 4) dostępne w innych niż wymienione w pkt. 1—3 formach.

Art. 38. 1. Nie mogą być publikowane ani udostępniane dane jednostkowe uzyskane w badaniach statystycznych statystyki publicznej.

2. Nie mogą być publikowane ani udostępniane uzyskane w badaniach statystycznych statystyki publicznej informacje statystyczne możliwe do powiązania i zidentyfikowania ich z konkretną osobą oraz dane indywidualne, charakteryzujące wyniki ekonomiczne działalności podmiotów gospodarczych, w szczególności jeżeli na daną agregację składa się mniej niż trzy podmioty lub udział jednego podmiotu w określonym zestawieniu jest większy niż trzy czwarte całości.

3. Prezes Głównego Urzędu Statystycznego określi, w drodze zarządzenia, tryb publikowania i udostępniania wyników badań statystycznych ze szczególnym uwzględnieniem przepisów ust. 1 i 2.

Art. 39. Prezes Głównego Urzędu Statystycznego zapewnia przechowywanie zgromadzonych danych statystycznych gwarantujące przestrzeganie tajemnicy statystycznej.

Rozdział 6

Standardy klasyfikacyjne i krajowe rejestry urzędowe

Art. 40. 1. Prezes Głównego Urzędu Statystycznego, w porozumieniu z właściwymi naczelnymi organami administracji państwowej, opracowuje podstawowe do określenia przebiegu i opisu procesów gospodarczych i społecznych standardowe klasyfikacje i nomenklatury, wzajemne relacje między nimi oraz ich interpretacje.

2. Standardowe klasyfikacje i nomenklatury, o których mowa w ust. 1, wprowadza Rada Ministrów w drodze rozporządzenia.

3. Wprowadzone w trybie ust. 2 standardowe klasyfikacje i nomenklatury stosuje się w statystyce, ewidencji i dokumentacji oraz rachunkowości, a także w urzędowych rejestrach i systemach informacyjnych administracji publicznej.

4. Prezes Głównego Urzędu Statystycznego, w porozumieniu z właściwym naczelnym lub centralnym organem administracji państwowej albo Narodowym Bankiem Polskim, może wprowadzać, w drodze zarządzenia, niezbędne do prowadzonych badań statystyki publicznej, inne niż określone w ust. 1, klasyfikacje i nomenklatury, ustalając zakres ich stosowania.

5. Naczelne i centralne organy administracji państwowej oraz Narodowy Bank Polski, w porozumieniu z Prezesem Głównego Urzędu Statystycznego, mogą wprowadzać, w drodze zarządzeń, inne niż określone w ust. 1

i 2 klasyfikacje i nomenklatury dotyczące zjawisk i informacji objętych przedmiotem swojego działania, ustalając zakres ich stosowania.

6. Zarządzenia, o których mowa w ust. 4 i 5, podlegają ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”.

Art. 41. 1. Główny Urząd Statystyczny prowadzi krajowe rejestry urzędowe:

- 1) podmiotów gospodarki narodowej,
- 2) podziału terytorialnego kraju.

2. Zadania określone w ust. 1 są wykonywane przez Główny Urząd Statystyczny w ramach odrębnego od statystyki publicznej systemu informacyjnego administracji publicznej.

3. Zbierane i gromadzone w krajowych rejestrach urzędowych informacje nie są danymi statystycznymi w rozumieniu ustawy i z wyjątkiem informacji, o których mowa w art. 42 ust. 1 pkt 7, nie podlegają rygorom poufności i tajemnicy statystycznej.

Art. 42. 1. W rejestrze podmiotów gospodarki narodowej, zwanym dalej „rejestrem podmiotów”, są ujmowane następujące informacje o osobach prawnych, jednostkach organizacyjnych nie mających osobowości prawnej oraz osobach fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w zakresie tej działalności i jednostkach wyodrębnionych tych podmiotów:

- 1) nazwa i adres siedziby, a w przypadku osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą — dodatkowo nazwisko i imiona oraz miejsce zamieszkania i identyfikator systemu ewidencji ludności,
- 2) wykaz jednostek wyodrębnionych pod względem organizacyjnym, lokalnym i finansowym,
- 3) forma prawna i forma własności,
- 4) wykonywana działalność, w tym rodzaj przeważającej działalności,
- 5) data powstania, rozpoczęcia, zawieszenia, zakończenia działalności,
- 6) nazwa organu rejestrowego lub ewidencyjnego, nazwa rejestru (ewidencji) i nadany przez ten organ numer,
- 7) liczba pracujących oraz w przypadku gospodarstw rolnych powierzchnia ogólna i użytków rolnych.

2. Osoby prawne, jednostki organizacyjne nie mające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, w zakresie tej działalności, mają obowiązek wypełniania i składania wniosku o wpis do rejestru podmiotów oraz informowania o zachodzących zmianach w zakresie danych określonych w ust. 1 pkt 1—6.

3. Prezes Głównego Urzędu Statystycznego ustali, w drodze zarządzenia, wzór wniosku, o którym mowa w ust. 2. Zarządzenie podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”.

4. Podmioty określone w ust. 2 są zobowiązane do składania wniosku w organie rejestrowym lub organie prowadzącym ewidencje działalności

gospodarczej łącznie z innymi dokumentami składanymi w tych organach, niezbędnymi dla powstania podmiotu lub podjęcia jego działalności; w przypadku gdy dla utworzenia podmiotu nie jest wymagany wpis do rejestru lub ewidencji, podmiot składa wniosek bezpośrednio w urzędzie statystycznym właściwym dla siedziby podmiotu w ciągu 7 dni od daty powstania.

5. Organy rejestrowe i organy prowadzące ewidencje działalności gospodarczej przekazują urzędowi statystycznym właściwym dla siedziby podmiotu wnioski, o których mowa w ust. 4, po ich sprawdzeniu, wraz z kopią wypisu z rejestru lub kopią decyzji albo zaświadczenia, potwierdzających powstanie podmiotu.

6. Wpis do rejestru podmiotów indywidualnych gospodarstw rolnych następuje na podstawie wykazów tych gospodarstw przekazywanych urzędowi statystycznym właściwym dla miejsca położenia gospodarstwa przez urzędy gmin na podstawie odrębnej ustawy.

7. Wpis do rejestru podmiotów następuje po zakodowaniu cech podmiotu wymienionych w ust. 1, według obowiązujących standardów klasyfikacyjnych, z jednoczesnym nadaniem niepowtarzalnego numeru identyfikacyjnego.

8. Informacje objęte rejestrem podmiotów są aktualizowane na podstawie danych uzyskanych od podmiotu, danych uzyskanych w badaniach statystycznych oraz danych uzyskiwanych od organów rejestrowych i ewidencyjnych; postanowienia ust. 4, 5 i 7 stosuje się odpowiednio.

9. Prezes Głównego Urzędu Statystycznego może wprowadzić, w drodze zarządzenia, obowiązek przekazania przez podmioty wpisane do rejestru podmiotów ankiet aktualizujących informacje objęte wpisem do rejestru; zarządzenie podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”.

Art. 43. 1. Urzędy statystyczne wydają wpisanim do rejestru podmiotów osobom prawnym, jednostkom organizacyjnym nie mającym osobowości prawnej oraz osobom fizycznym prowadzącym działalność gospodarczą zaświadczenia o nadanym im i ich jednostkom wyodrębnionym numerze identyfikacyjnym wraz z zakodowanymi cechami i opisem tych cech.

2. Wydanie zaświadczenia o wpisie do rejestru podmiotów i nadanym numerze identyfikacyjnym indywidualnemu gospodarstwu rolnemu następuje na wniosek prowadzącego gospodarstwo.

3. Podmioty podlegające wpisowi do rejestru podmiotów w kontaktach urzędowych i związanych z obrotem gospodarczym są obowiązane do podlegania się zaświadczeniem, o którym mowa w ust. 1, i podawania numeru identyfikacyjnego w pieczęciach firmowych i drukach urzędowych.

4. Prezes Głównego Urzędu Statystycznego ustala, w drodze zarządzenia, wzór zaświadczenia, o którym mowa w ust. 1 i 2; zarządzenie podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”.

Art. 44. 1. Organy prowadzące urzędowe rejestry i systemy informacyjne administracji publicznej, zawierające dane o poszczególnych podmiotach, są obowiązane odpowiednio:

- 1) sądy i inne organy rejestrowe oraz organy prowadzące ewidencje działalności gospodarczej — do przyjmowania wniosków o wpis do rejestru podmiotów, ich sprawdzania i przekazywania, w ciągu 7 dni od daty uprawomocnienia się postanowienia o wpisie do rejestru lub decyzji potwierdzającej powstanie podmiotu, urzędom statystycznym właściwym dla siedziby podmiotu,
- 2) sądy i inne organy rejestrowe oraz organy prowadzące systemy informacyjne administracji publicznej, w tym wydanych zezwoleń i koncesji, organy ubezpieczenia społecznego, podatkowe i celne — do wpisywania w prowadzonych rejestrach i systemach informacyjnych numeru identyfikacyjnego podmiotu nadanego w rejestrze podmiotów, posługiwania się nim przy przekazywaniu informacji oraz stosowania jednolitych oznaczeń kodowych opisu podstawowych cech podmiotu, kodowanych według standardów klasyfikacyjnych.

2. Urzędy statystyczne udostępniają nieodpłatnie:

- 1) organom prowadzącym inne urzędowe rejestry i systemy informacyjne administracji publicznej, o których mowa w ust. 1, okresowo wykazy podmiotów wpisanych do rejestru podmiotów wraz z nadanym im numerem identyfikacyjnym i zakodowanym opisem informacji objętych rejestrem,
- 2) organom administracji rządowej i samorządu terytorialnego, innym instytucjom rządowym, Najwyższej Izbie Kontroli i Narodowemu Bankowi Polskiemu, na ich pisemny wniosek, wyciągi z rejestru podmiotów — w uzgodnionym zakresie, niezbędnym do wykonywania statutowych zadań tych organów.

3. Udostępniane w trybie ust. 2 informacje nie mogą obejmować danych, o których mowa w art. 42 ust. 1 pkt 7.

Art. 45. 1. W zakresie informacji, o których mowa w art. 42 ust. 1 pkt 1—6, rejestr podmiotów jest jawny i dostępny dla osób trzecich w formach określonych w ust. 2 i 3.

2. Główny Urząd Statystyczny wydaje okresowo katalogi wybranych grup podmiotów wpisanych do rejestru podmiotów.

3. Główny Urząd Statystyczny oraz urzędy statystyczne udostępniają na indywidualne odpłatne zamówienia wyciągi z rejestru podmiotów.

4. Katalogi i wyciągi, o których mowa w ust. 2 i 3, mogą być wydawane drukiem lub w innej formie z wykorzystaniem dostępnych środków techniki.

Art. 46. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady prowadzenia rejestru podmiotów i współdziałania służb statystyki publicznej z organami prowadzącymi urzędowe rejestry i systemy informacyjne administracji państwowej.

Art. 47. 1. Główny Urząd Statystyczny prowadzi krajowy rejestr urzędowy podziału terytorialnego kraju, zwany dalej „rejestrem terytorialnym”.

2. Rejestr terytorialny obejmuje systemy:

- 1) identyfikatorów i nazw jednostek podziału administracyjnego,
- 2) identyfikatorów i nazw miejscowości,
- 3) rejonów statystycznych i obwodów spisowych,
- 4) identyfikacji adresowej ulic, nieruchomości, budynków i mieszkań.

3. Urzędowe rejestry i systemy informacyjne administracji publicznej są obowiązane do stosowania oznaczeń kodowych przyjętych w rejestrze terytorialnym.

Art. 48. 1. Rejestr terytorialny jest jawny.

2. Art. 44 ust. 2 stosuje się odpowiednio.

Art. 49. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady prowadzenia, stosowania i udostępniania rejestru terytorialnego oraz związane z tym obowiązki organów administracji rządowej i samorządu terytorialnego.

Rozdział 7

Finansowanie statystyki publicznej

Art. 50. 1. Badania statystyczne statystyki publicznej są finansowane ze środków budżetu państwa do wysokości określonej corocznie w ustawie budżetowej, z wyjątkami, o których mowa w ust. 4 i 5 i art. 51.

2. Uchwalenie przez Radę Ministrów programu badań statystycznych statystyki publicznej poprzedza, a najpóźniej następuje równoległe z uchwaleniem projektu ustawy budżetowej.

3. Środki budżetowe państwa na finansowanie badań statystycznych statystyki publicznej są ujmowane w części dotyczącej Głównego Urzędu Statystycznego, a w przypadku gdy, stosownie do ustaleń programu badań statystycznych, prowadzającym określone badanie jest inny organ administracji państwowej — odpowiednio w części go dotyczącej.

4. Badania statystyczne statystyki publicznej prowadzone przez Narodowy Bank Polski są finansowane ze środków Narodowego Banku Polskiego.

5. Koszty badań statystycznych statystyki publicznej, prowadzonych przez służby statystyki publicznej wspólnie z Narodowym Bankiem Polskim lub z innymi organami i instytucjami określonymi w art. 20 ust. 2 pkt 2 i 3, są finansowane ze środków budżetu państwa ujmowanych w części dotyczącej Głównego Urzędu Statystycznego oraz ze wskazanych przez prowadzącego badanie wspólne źródeł finansowania.

6. W wyjątkowych wypadkach określone badanie statystyczne ujęte w programie badań statystycznych statystyki publicznej może być finansowane ze źródeł pozabudżetowych, zadeklarowanych przez prowadzącego badanie.

7. Dochody uzyskiwane przez Główny Urząd Statystyczny i urzędy statystyczne, związane z rozpowszechnianiem i udostępnianiem wyników informacji statystycznych w formach określonych każdorazowo w programie badań statystycznych statystyki publicznej, są dochodami budżetu państwa.

Art. 51. 1. Koszty badań statystycznych, o których mowa w art. 21 ust. 2 pkt 1 ustawy, wykonywanych przez służby statystyki publicznej na zamówienie, są pokrywane w całości ze środków zamawiającego.

2. Koszty dodatkowych opracowań i analiz, o których mowa w art. 21 ust. 1 i ust. 2 pkt 2 ustawy, są pokrywane w całości ze środków zamawiającego.

3. W przypadku gdy zamawiającym badania, opracowania i analizy, określone w art. 21 ustawy, jest organ administracji państwowej, Najwyższa Izba Kontroli i Narodowy Bank Polski, odpłatność ustala się do wysokości poniesionych kosztów.

4. Przepis ust. 3 stosuje się odpowiednio w przypadku, gdy zamawiającym jest szkoła wyższa lub inna placówka naukowo-badawcza, a dane statystyczne będą wykorzystywane dla celów dydaktycznych, naukowych i badawczych, finansowanych ze środków państwowych.

Art. 52. 1. Działalność służb statystyki publicznej jest finansowana na zasadach określonych w Prawie budżetowym.

2. Działalność służb statystyki publicznej, obejmująca prace określone w art. 21, jest finansowana w formach pozabudżetowych przewidzianych Prawem budżetowym.

3. Przepis ust. 2 może być stosowany do części działalności podstawowej służb statystyki publicznej w zakresie określonym każdorazowo w ustawie budżetowej.

Art. 53. 1. Przekazywanie danych statystycznych w formie i trybie określonym w programie badań statystycznych statystyki publicznej, a w przypadku spisów powszechnych — w odrębnej ustawie, odbywa się odpowiednio na koszt podmiotu obserwacji statystycznej lub gestora systemu informacyjnego administracji publicznej albo prowadzącego rejestr urzędowy.

2. W programie badań statystycznych statystyki publicznej może być, w szczególnych przypadkach, przewidziana odpłatność za wykonywanie stałych, dodatkowych czynności przygotowywania i przekazywania określonych danych statystycznych.

Rozdział 8

Przepisy karne

Art. 54. Kto narusza tajemnicę statystyczną, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Art. 55. Kto w celu osiągnięcia korzyści majątkowej lub osobistej wykorzystuje dane statystyczne, z którymi zapoznał się w związku z wykonywaniem pracy lub czynności na zlecenie prowadzącego badanie statystyczne statystyki publicznej, podlega karze pozbawienia wolności do lat 5.

Art. 56. 1. Kto wbrew obowiązkowi przekazuje dane statystyczne niezgodne ze stanem faktycznym, podlega karze pozbawienia wolności do lat 2, ograniczenia wolności albo grzywny.

2. W wypadku mniejszej wagi sprawca, podlega karze grzywny.

Art. 57. Kto wbrew obowiązkowi odmawia wykonania obowiązku statystycznego albo udzielenia informacji w spisie powszechnym lub innym badaniu statystycznym, podlega karze grzywny.

Art. 58. Kto wbrew obowiązkowi przekazuje dane statystyczne po upływie oznaczonego terminu, podlega karze grzywny.

Art. 59. Orzekanie w sprawach o czyn wymieniony w art. 58 następuje na podstawie przepisów o postępowaniu w sprawach o wykroczenia.

Rozdział 9

Przepisy przejściowe i końcowe

Art. 60. 1. Obowiązujące w dniu wejścia w życie ustawy, wydane na podstawie art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 26 lutego 1982 r. o statystyce państwowej (Dz. U. z 1989 r. Nr 40, poz. 221), zarządzenia Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego nakładające obowiązki sprawozdawcze zachowują moc do dnia 30 czerwca 1996 r., o ile nie są sprzeczne z przepisami niniejszej ustawy.

2. Zarządzenia wydane na podstawie art. 17 ust. 2 ustawy, o której mowa w ust. 1, ustalające obowiązki sprawozdawcze zachowują moc do czasu wydania zarządzeń w wykonaniu programu badań statystycznych statystyki

publicznej na rok 1996, ustalonego w trybie podanym w rozdziale 2 niniejszej ustawy, a w szczególnych przypadkach do czasu zastąpienia zbierania danych liczbowych na podstawie ustawy, o której mowa w ust. 1, innymi przepisami.

Art. 61. Wprowadzone w trybie określonym ustawą powołaną w art. 60:

- 1) Europejska Klasyfikacja Działalności (EKD),
 - 2) Polska Scalona Nomenklatura Towarowa Handlu Zagranicznego (PCN),
 - 3) Systematyczny Wykaz Wyrobów (SWW),
 - 4) Klasyfikacja Wyrobów i Usług (KWiU),
 - 5) Klasyfikacja Rodzajowa Środków Trwałych (KRŚT),
 - 6) Klasyfikacja Obiektów Budowlanych (KOB),
 - 7) Klasyfikacja Zawodów (KZ),
 - 8) Systematyka Form Prawno-Organizacyjnych (SFPO)
- stają się standardami klasyfikacyjnymi w rozumieniu art. 40 ust. 1 ustawy.

Art. 62. 1. Główny Urząd Statystyczny zakończy prace i zorganizuje prowadzenie rejestru podmiotów gospodarki narodowej według zasad określonych w art. 41—46 nie później niż do dnia 31 grudnia 1997 r.

2. Do dnia 31 grudnia 1997 r. funkcje rejestru podmiotów spełnia prowadzony w oparciu o art. 12 ust. 2 i 3 ustawy powołanej w art. 60 system kodowania podmiotów statystycznymi numerami identyfikacyjnymi REGON, zwany dalej „rejestrem REGON”.

3. Osoby prawne, jednostki organizacyjne nie mające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, nie posiadające w dniu wejścia w życie ustawy numeru identyfikacyjnego REGON, są obowiązane do złożenia w urzędach statystycznych właściwych dla ich siedziby, nie później niż w ciągu 2 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy, wniosku o nadanie tego numeru im i ich jednostkom wyodrębnionym. Urzędy statystyczne wprowadzą zgłaszające się podmioty do rejestru REGON i wydadzą, w ciągu miesiąca od dnia złożenia wniosku, zaświadczenie o nadanym numerze identyfikacyjnym.

4. Osoby prawne, jednostki organizacyjne nie mające osobowości prawnej i osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą mają obowiązek zgłaszania do rejestru REGON bezpośrednio w urzędzie statystycznym województwa, na którego terenie mają siedzibę, odpowiednio: wniosku o nadanie numeru identyfikacyjnego — w ciągu 14 dni od dnia powstania podmiotu, wniosku o zmianę cech objętych rejestrem — w ciągu 14 dni od zaistnienia zmiany oraz wniosku o skreślenie z rejestru — z dniem zaprzestania działalności.

5. Główny Urząd Statystyczny wprowadzi, z urzędu, do rejestru REGON indywidualne gospodarstwa rolne sukcesywnie, nie później niż do dnia 31 grudnia 1997 r.

6. Przepisy regulujące funkcjonowanie rejestru REGON, wydane na podstawie ustawy o statystyce państwowej ze zmianami określonymi w ust. 2, 4, 5 i 7, zachowują moc do czasu zakończenia prac nad utworzeniem rejestru podmiotów.

7. Przepisy art. 43 ust. 3, art. 44 ust. 2 oraz art. 45 stosuje się odpowiednio do rejestru REGON.

Art. 63. Sądy rejestrowe i inne organy prowadzące urzędowe rejestry i systemy informacyjne administracji publicznej, a w szczególności rejestry: sądowe, ubezpieczenia społecznego, podatkowe, celne oraz ewidencje: działalności gospodarczej, wydanych zezwoleń i koncesji — wprowadzą sukcesywnie, nie później niż do dnia 30 września 1997 r., do prowadzonych rejestrów i ewidencji numer identyfikacyjny REGON.

Art. 64. Prezes Głównego Urzędu Statystycznego ustali, w uzgodnieniu z Ministrem Sprawiedliwości, Ministrem Finansów, Ministrem Pracy i Polityki Socjalnej, Ministrem Współpracy Gospodarczej z Zagranicą i Ministrem-Szefem Urzędu Rady Ministrów, tryb przekazania na potrzeby, o których mowa w art. 63, pełnych wykazów podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON.

Art. 65. Główny Urząd Statystyczny zaktualizuje prowadzony rejestr terytorialny w zakresie informacji, o których mowa w art. 47 ust. 2 pkt 1—3 — w terminie do dnia 31 grudnia 1997 r. oraz uzupełni go o identyfikację adresową ulic, nieruchomości, budynków i mieszkań — w ramach prac przygotowawczych do najbliższego Narodowego Spisu Powszechnego, nie później niż do dnia 30 czerwca 1998 r.

Art. 66. 1. Działające w dniu wejścia w życie ustawy wojewódzkie urzędy statystyczne stają się urzędami statystycznymi w rozumieniu ustawy i pozostają w dotychczasowych siedzibach.

2. Pracownicy wojewódzkich urzędów statystycznych stają się odpowiednio pracownikami urzędów statystycznych w rozumieniu ustawy.

3. Prezes Głównego Urzędu Statystycznego, w terminie do dnia 31 grudnia 1996 r., ustali, w drodze zarządzenia, szczegółowe zakresy zadań oraz statuty poszczególnych urzędów statystycznych.

Art. 67. Traci moc ustawa z dnia 26 lutego 1982 r. o statystyce państwowej (Dz. U. z 1989 r. Nr 40, poz. 221).

Art. 68. Ustawa wchodzi w życie po upływie 3 miesięcy od dnia ogłoszenia.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej L. Wałęsa

Akty wykonawcze oraz inne działania niezbędne do wprowadzenia w życie ustawy o statystyce publicznej

Część I. Akty wykonawcze wydawane jednorazowo jako obligatoryjne

Art. 23 ust. 2

Organizację GUS określa statut nadany przez Radę Ministrów, w drodze rozporządzenia.

Art. 25 ust. 3—4

Urzędy statystyczne tworzy i znosi prezes GUS w drodze zarządzenia. Szczegółowy zakres zadań i organizację urzędu statystycznego określa statut nadany przez prezesa GUS, w drodze zarządzenia.

Art. 66 ust. 1—3

Działające w dniu wejścia w życie ustawy wojewódzkie urzędy statystyczne stają się urzędami statystycznymi w rozumieniu ustawy i pozostają w dotychczasowych siedzibach.

Pracownicy WUS stają się odpowiednio pracownikami urzędów statystycznych w rozumieniu ustawy.

Prezes GUS, w terminie do dnia 31 grudnia 1996 r., ustali, w drodze zarządzenia, szczegółowe zakresy zadań oraz statuty poszczególnych urzędów statystycznych.

Art. 26

Przy prezesie GUS działa Naukowa Rada Statystyczna, jako organ opiniotwórczo-doradczy w sprawach metodologii badań statystycznych; skład i tryb prac Naukowej Rady Statystycznej określa prezes GUS, w drodze zarządzenia.

Art. 28

GUS powołuje rachmistrzów spisowych, ankietników statystycznych, rzeczoznawców i społecznych korespondentów statystycznych.

Zadaniem rachmistrzów spisowych jest zbieranie danych statystycznych w spisach powszechnych, a ankieterów statystycznych w innych badaniach w formie odpowiedzi na pytania zawarte w formularzach, kwestionariuszach i ankietach statystycznych.

Rachmistrzom spisowym i ankieterom statystycznym, w czasie wykonywania tych czynności, przysługuje ochrona prawna przewidziana dla funkcjonariuszy publicznych.

Zadaniem rzeczoznawców i społecznych korespondentów statystycznych jest przygotowywanie opinii i ocen dotyczących określonego przedmiotu badań statystycznych.

Prezes GUS określa, w drodze zarządzenia, tryb powoływania rachmistrzów spisowych, ankieterów statystycznych oraz ich udział w prowadzonych badaniach statystycznych.

Art. 33

Prezes GUS ustala, w drodze zarządzenia, ogólne zasady metodologiczne oraz definicje pojęć stosowane w badaniach statystycznych statystyki publicznej i podaje je do powszechnej wiadomości.

Art. 42 ust. 3 w związku z art. 42 ust. 2

Osoby prawne, jednostki organizacyjne nie mające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w zakresie tej działalności mają obowiązek wypełniania i składania wniosku o wpis do rejestru podmiotów oraz informowania o zachodzących zmianach w zakresie danych objętych rejestrem.

Prezes GUS ustali w drodze zarządzenia, wzór wniosku, o którym mowa w ust. 2. Zarządzenie podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym RP „Monitor Polski”.

Art. 43 ust. 4 w związku z ust. 1 i 2

Urzędy statystyczne wydają wpisanim do rejestru podmiotów osobom prawnym, jednostkom organizacyjnym nie mającym osobowości prawnej oraz osobom fizycznym prowadzącym działalność gospodarczą zaświadczenia o nadanym im i ich jednostkom wyodrębnionym numerze identyfikacyjnym wraz z zakodowanymi cechami i opisem tych cech.

Wydanie zaświadczenia o wpisie do rejestru podmiotów i nadanym numerze identyfikacyjnym indywidualnemu gospodarstwu rolnemu następuje na wniosek prowadzącego gospodarstwo.

Prezes GUS ustala, w drodze zarządzenia, wzór zaświadczenia, zarządzenie podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym RP „Monitor Polski”.

Art. 46

Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady prowadzenia rejestru podmiotów i współdziałania służb statystyki publicznej z organami prowadzącymi urzędowe rejestry i systemy informacyjne administracji państwowej.

Art. 49

Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady prowadzenia, stosowania i udostępniania rejestru terytorialnego oraz związane z tym obowiązki organów administracji rządowej i samorządu terytorialnego.

Część II. Akty wydawane na podstawie ustawy — powtarzalne lub fakultatywne

Art. 4 ust. 2

Szczegółowy zakres prowadzonych badań statystycznych statystyki publicznej jest ustalany w trybie określonym w rozdz. 2.

Przygotowanie i uzgodnienie projektu rozporządzenia Rady Ministrów, w połączeniu z załączonym programem badań.

Art. 15 ust. 3 pkt 2

Przedstawienie Radzie Ministrów projektu programu badań statystycznych statystyki publicznej.

Art. 50 ust. 2 i art. 33 prawa budżetowego

Uchwalenie programu badań statystyki publicznej poprzedza, a najpóźniej następuje równoległe z uchwaleniem projektu ustawy budżetowej.

Uwagi:

- po raz pierwszy prace przygotowujące program badań w trybie wyżej podanym od projektu na 1997 r. powinny rozpocząć się w IV kwartale 1995 r. i analogicznie powinno być co roku;
- łącznie z propozycjami programowymi powinny być przygotowane projekty zarządzeń prezesa GUS regulujące szczegółowy zakres podmiotowy i przedmiotowy badania, metodologię, tryb i terminy realizacji danego obowiązku. Zarządzenia te jako podlegające obowiązkowi ogłoszenia w Monitorze Polskim muszą być obligatoryjnie przedmiotem uzgodnień międzyresortowych i nie powinna ich publikacja być skumulowana w czasie. Również forma będzie musiała być dopracowana co do treści samego aktu, jak też i ilości formularzy;
- zgodnie z art. 60 wszystkie zarządzenia wprowadzające obowiązki sprawozdawcze wydane na podstawie dotychczasowej ustawy tracą moc z dniem 30 czerwca 1996 r. W związku z tym, że rpbs według nowej ustawy będzie już od 1996 r. zarządzenie sprawozdawczości bieżącej roku 1996

powinno być regulacją nową, ogłoszoną w Monitorze Polskim do końca 1995 r., w wyjątkowych przypadkach dodatkowo nie później niż do dnia 30 czerwca 1996 r. (art. 60 ustawy);

- również 1996 r. powinien być rokiem przygotowania nowych zasad metodologicznych i ich wprowadzenia w trybie art. 31 i 33 ustawy.

Art. 18 ust. 1

Program badań statystycznych statystyki publicznej ustala Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia.

Art. 31

Prezes GUS na podstawie rpbs statystyki publicznej określa każdorazowo w drodze zarządzenia, podmioty zobowiązane, zakres, formy i terminy przekazywania danych statystycznych oraz zasady metodologiczne badań.

Art. 32

Wskazany w programie badań statystycznych jako prowadzący badanie naczelny lub centralny organ administracji państwowej albo prezes NBP, na podstawie tego programu, określa w porozumieniu z prezesem GUS, w drodze zarządzenia, podmioty zobowiązane, zakres, formy i terminy przekazywania danych statystycznych oraz zasady metodologiczne badań prowadzonych w ramach tzw. statystyki resortowej.

Art. 38 ust. 3

Prezes GUS określi, w drodze zarządzenia, tryb publikowania i udostępniania wyników badań statystycznych ze szczególnym uwzględnieniem przepisów ust. 1 i 2 (dane jednostkowe, identyfikowalne i indywidualne osób fizycznych).

Art. 40

Prezes GUS, w porozumieniu z właściwymi naczelnymi i centralnymi organami administracji państwowej, opracowuje podstawowe do określenia przebiegu i opisu procesów gospodarczych i społecznych standardowe klasyfikacje i nomenklatury, wzajemne relacje między nimi oraz ich interpretacje.

Standardowe klasyfikacje i nomenklatury wprowadza Rada Ministrów w drodze rozporządzenia.

Wprowadzone w tym trybie standardowe klasyfikacje i nomenklatury stosuje się w statystyce, ewidencji i dokumentacji oraz rachunkowości, a także w urzędowych rejestrach i systemach informacyjnych administracji publicznej.

Prezes GUS, w porozumieniu z właściwym naczelnym lub centralnym organem administracji państwowej albo NBP, może wprowadzać, w drodze zarządzenia, niezbędne do prowadzenia badań statystyki publicznej inne niż określone w ust. 1 klasyfikacje i nomenklatury, ustalając zakres ich stosowania.

Naczelne i centralne organa administracji państwowej oraz NBP, w porozumieniu z prezesem GUS, mogą wprowadzać, w drodze zarządzeń, inne klasyfikacje i nomenklatury dotyczące zjawisk i informacji objętych przedmiotem swojego działania, ustalając zakres ich stosowania.

Zarządzenia podlegają ogłoszeniu w Monitorze Polskim.

Art. 42 ust. 9

Prezes GUS może wprowadzić, w drodze zarządzenia, obowiązek przekazania przez podmioty wpisane do rejestru podmiotów ankiet aktualizujących informacje objęte wpisem do rejestru; zarządzenie podlega ogłoszeniu w Monitorze Polskim.

Część III. Inne działania

Art. 10

Zbierane i gromadzone w badaniach statystycznych dane indywidualne i dane osobowe są poufne i podlegają szczególnej ochronie; dane te mogą być wykorzystywane wyłącznie do opracowań, zestawień i analiz statystycznych oraz do tworzenia przez służby statystyki publicznej operatu do badań statystycznych prowadzonych przez te służby; udostępnianie lub wykorzystywanie danych indywidualnych i danych osobowych dla innych, niż podane, celów jest zabronione (tejmnicza statystyczna).

Art. 39

Prezes GUS zapewnia przechowywanie zgromadzonych danych statystycznych, gwarantujące przestrzeganie tajemnicy statystycznej.

Art. 11

Służby statystyki publicznej są obowiązane zawiadamiać na piśmie lub przez ogłoszenie w sposób zwyczajowo przyjęty o celu, zakresie i sposobie przeprowadzenia spisu powszechnego oraz innego badania statystycznego z udziałem rachmistrzów spisowych i ankietów statystycznych, o prawach i obowiązkach podmiotów wezwanych do przekazania danych lub udzielenia odpowiedzi, a także o gwarancjach poufności i zachowania tajemnicy statystycznej.

Art. 12

Pracownicy służb statystyki publicznej, rachmistrze spisowi, ankieterzy oraz inne osoby wykonujące czynności w imieniu i na rzecz statystyki publicznej, mający bezpośredni dostęp do danych indywidualnych i danych osobowych, są obowiązani do bezwzględnego przestrzegania tajemnicy statystycznej i mogą być dopuszczeni do wykonywania tych czynności po złożeniu w US albo innej jednostce organu służb statystyki publicznej pisemnego przyrzeczenia następującej treści:

Przyrzekam, że będę wykonywać swoje prace na rzecz statystyki publicznej z całą rzetelnością, zgodnie z etyką zawodową statystyka, a poznane w czasie ich wykonywania dane jednostkowe zachowam w tajemnicy wobec osób trzecich.

Art. 13 ust. 5

Prezes GUS jest obowiązany do zgłaszania organom administracji rządowej i samorządu terytorialnego, innym instytucjom rządowym, organom prowadzącym urzędowe rejestry i NBP, uzasadnionych wniosków uzupełnienia zbieranych i gromadzonych danych administracyjnych celem umożliwienia ich wykorzystania bezpośrednio dla potrzeb statystyki publicznej.

Art. 15 ust. 1

Tworzy się Radę Statystyki jako organ opiniodawczo-doradczy w sprawach statystyki.

Art. 17 ust. 5, 6 i 7

Tryb prac Rady Statystyki określa regulamin przyjęty przez Radę i zatwierdzony przez prezesa RM.

Obsługę administracyjną prac Rady zapewnia GUS.

Koszty działalności Rady są pokrywane z budżetu państwa, w części dotyczącej GUS.

Art. 21 ust. 1 i 2

1. Służby statystyki publicznej mogą wykonywać na zamówienie opracowania wspomagające inne systemy informacyjne administracji publicznej, oddelegowywać pracowników do wykonywania prac statystycznych w organach administracji rządowej i samorządowej.

2. Służby statystyki publicznej mogą prowadzić na indywidualne zamówienia badania statystyczne nie objęte programem badań statystycznych, wykonywać na zlecenie dodatkowe opracowania i analizy, wykorzystując

w tym celu również dane zgromadzone w badaniach objętych planem badań statystycznych.

Art. 24 ust. 1—3

Działalnością służb statystyki kieruje prezes GUS. Prezesa GUS powołuje i odwołuje prezes RM, po zasięgnięciu opinii Rady Statystyki.

Kadencja prezesa GUS trwa 6 lat, licząc od dnia powołania; prezes GUS pełni obowiązki do dnia powołania swego następcy.

Art. 27

Prezes GUS może tworzyć jednostki obsługi statystyki publicznej i określać, w drodze zarządzenia, zakres ich zadań i organizację.

Art. 29

Prezes GUS do wykonywania prac określonych w art. 21 ust. 1 i 2 oraz do zorganizowania pracy rachmistrzów spisowych i ankierów może tworzyć, w drodze zarządzenia, agencje statystyczne.

Agencje statystyczne mogą przyjmować odpłatnie zlecenia podmiotów gospodarczych oraz jednostek organizacyjnych nie mających osobowości prawnej, wykonywania obowiązków statystycznych.

Utworzenie agencji statystycznej może nastąpić po przeprowadzeniu analizy możliwości pozyskiwania środków finansowych przez agencję, stwierdzeniu, że wykonywanie przez agencję zleceń nie ograniczy praw dostępu do informacji statystycznej, zorganizowaniu systemu nadzoru nad działalnością agencji i jakością świadczonych usług.

Art. 45 ust. 2, 3 i 4 w związku z art. 62 ust. 7

GUS wydaje okresowo katalogi wybranych grup podmiotów wpisanych do rejestru podmiotów.

GUS oraz US udostępniają na indywidualne odpłatne zamówienia, wyciągi z rejestru podmiotów.

Katalogi i wyciągi mogą być wydawane drukiem lub w innej formie, z wykorzystaniem dostępnych środków techniki.

Art. 53 ust. 2

Działalność służb statystyki publicznej jest finansowana na zasadach określonych w prawie budżetowym.

Działalność służb statystyki publicznej obejmująca prace na zamówienie i zlecenie jest finansowana w formach pozabudżetowych przewidzianych prawem budżetowym.

Formy pozabudżetowe mogą być stosowane do części działalności podstawowej służb statystyki publicznej w zakresie określonym każdorazowo w ustawie budżetowej.

Art. 52

W programie badań statystycznych może być, w szczególnych przypadkach, przewidziana odpłatność za wykonywanie stałych, dodatkowych czynności przygotowania i przekazania określonych danych statystycznych.

Art. 60 ust. 2

Zarządzenia wydane na podstawie starej ustawy ustalające obowiązki sprawozdawcze statystyki resortowej, zachowują moc do czasu wydania zarządzeń w wykonaniu programu badań statystyki publicznej na 1996 r., a w szczególnych przypadkach do czasu zastąpienia zbierania danych liczbowych, na podstawie starej ustawy innymi przepisami.

Art. 62

GUS zakończy prace i zorganizuje prowadzenie rejestru podmiotów gospodarki narodowej według zasad określonych w art. 41—46, nie później niż do dnia 31 grudnia 1997 r.

Do dnia 31 grudnia 1997 r. funkcje rejestru podmiotów spełniana prowadzony w oparciu o art. 12 ust. 2 i 3 ustawy powołanej w art. 60, system kodowania podmiotów statystycznych numerami identyfikacyjnymi REGON, zwany dalej „rejestrem REGON”.

Osoby prawne, jednostki organizacyjne nie mające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą nie posiadające w dniu wejścia w życie ustawy numeru identyfikacyjnego REGON, są obowiązane do złożenia w urzędach statystycznych właściwych dla ich siedziby, nie później niż w ciągu 2 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy, wniosku o nadanie tego numeru im i ich jednostkom wyodrębnionym. Urzędy statystyczne wprowadzą zgłaszające się podmioty do rejestru REGON i wydadzą, w ciągu miesiąca od dnia złożenia wniosku, zaświadczenie o nadanym numerze identyfikacyjnym.

Osoby prawne, jednostki organizacyjne nie mające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą mają obowiązek zgłaszania do rejestru REGON bezpośrednio w urzędzie statystycznym województwa, na terenie którego mają siedzibę odpowiednio: wniosku o nadanie numeru identyfikacyjnego — w ciągu 14 dni od dnia powstania podmiotu, wniosku o zmianę cech objętych rejestrem — w ciągu 14 dni od zaistnienia zmiany oraz wniosku o skreślenie z rejestru z dniem zaprzestania działalności. GUS wprowadzi, z urzędu, do rejestru REGON indywidualne gospodarstwa rolne sukcesywnie, nie później niż do dnia 31 grudnia 1997 r.

Przepisy regulujące funkcjonowanie rejestru REGON wydane na podstawie ustawy o statystyce państwowej ze zmianami jak wyżej, zachowują moc do czasu zakończenia prac nad utworzeniem rejestru podmiotów.

Przepisy art. 43 ust. 3, art. 44 ust. 2 oraz art. 45 stosuje się odpowiednio do rejestru REGON.

Art. 63

Sądy rejonowe i inne organy prowadzące urzędowe rejestry i systemy informacji administracji publicznej, a w szczególności rejestry: sądowe, ubezpieczenia społecznego, podatkowe, celne oraz ewidencje: działalności gospodarczej, wydanych zezwoleń i koncesji — wprowadzą sukcesywnie, nie później niż do dnia 30 września 1997 r., do prowadzonych rejestrów i ewidencji numer identyfikacyjny REGON.

Art. 6

Prezes GUS ustali, w uzgodnieniu z Min. Sprawiedliwości, Min. Finansów, Min. Pracy i Polityki Socjalnej, Min. Współpracy Gospodarczej z Zagranicą i Ministrem-Szefem URM, tryb przekazania na potrzeby, o których mowa w art. 63, pełnych wykazów podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON.

Art. 65

GUS zaktualizuje prowadzony rejestr terytorialny w zakresie informacji, o których mowa w art. 47 ust. 2 pkt 1—3 — w terminie do dnia 31 grudnia 1997 r. oraz uzupełni go o identyfikację adresową ulic, nieruchomości, budynków i mieszkań — w ramach prac przygotowawczych do najbliższego NSP, nie później niż do dnia 30 czerwca 1998 r.

Opracowanie
mgr Melania Pupkiewicz

Regulamin organizacyjny Głównego Urzędu Statystycznego¹⁾

POSTANOWIENIA OGÓLNE

1

Główny Urząd Statystyczny, zwany dalej „GUS”, działa na podstawie:

- 1) rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 6 stycznia 1994 r. w sprawie nadania statutu Głównemu Urzędowi Statystycznemu (Dz. U. Nr 5, poz. 18),
- 2) niniejszego regulaminu oraz zgodnie z zarządzeniami, wytycznymi i poleceniami prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, zwanego dalej „Prezesem”.

2

1. Zadania GUS wykonują departamenty (gabinet, biura) oraz powoływane przez Prezesa stałe i doraźne komisje oraz zespoły badawcze, a w szczególności:

- 1) Komisja Programowa — w zakresie przygotowania programu badań statystycznych,
- 2) Komisja Metodologiczna — w zakresie prac metodologicznych,
- 3) Komitet Redakcyjny — w zakresie kierunków działalności publikacyjnej,
- 4) Komisja Informatyczna — w zakresie informatyki statystycznej,
- 5) Rada Szkolenia Statystycznego — w zakresie kierunków polityki edukacyjnej resortu statystyki.

2. W swej działalności GUS wykorzystuje opinie i wnioski Naukowej Rady Statystycznej, w szczególności w sprawach metodologii badań statystycznych.

3

1. W wykonywaniu zadań statystyki publicznej uczestniczą wojewódzkie urzędy statystyczne, zwane dalej „WUS”, Ośrodki Informatyki Statystycznej oraz Zakład Wydawnictw Statystycznych — w zakresie określonym szczegółowo w odrębnych przepisach.

¹⁾ Regulamin jest aktualny do czasu ustalenia szczegółowych zakresów oraz statutów poszczególnych urzędów statystycznych; patrz art. 66 ust. 3 ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej.

2. Organem opiniodawczo-doradczym w sprawach związanych z działalnością WUS jest Konwent Dyrektorów WUS.

4

GUS współdziała z jednostkami zaplecza naukowo-badawczego zwłaszcza w wykonywanie zadań jednostki zaplecza naukowego resortu, tj.:

- 1) Zakład Badań Statystyczno-Ekonomicznych,
- 2) Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Statystyki,
- 3) Centralną Bibliotekę Statystyczną im. Stefana Szulca.

5

Przy realizacji zadań GUS współdziała z naczelnymi i centralnymi organami administracji państwowej, innymi organami administracji rządowej i samorządowej oraz Narodowym Bankiem Polskim.

ORGANIZACJA WEWNĘTRZNA

6

W skład Głównego Urzędu Statystycznego wchodzi:

- 1) Gabinet Prezesa (GP),
 - 2) Departament Organizacji Badań (OB),
 - 3) Departament Informacji (DI),
 - 4) Departament Standardów i Rozwoju (SR),
 - 5) Departament Rachunków Narodowych (RN),
 - 6) Departament Analiz i Opracowań Zbiorczych (AZ),
 - 7) Departament Badań Demograficznych (BD),
 - 8) Departament Gospodarstw Domowych (GD),
 - 9) Departament Pracy (PR),
 - 10) Departament Cen (DC),
 - 11) Departament Środowiska i Usług Społecznych (US),
 - 12) Departament Finansów (DF),
 - 13) Departament Przedsiębiorstw (DP),
 - 14) Departament Produkcji (PI),
 - 15) Departament Handlu, Transportu i Usług (HT),
 - 16) Departament Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej (DR),
 - 17) Departament Współpracy z Zagranicą i Integracji Europejskiej (WZ),
 - 18) Biuro Prawne (BP),
 - 19) Biuro Ekonomiczne (BE),
 - 20) Biuro Rejestrów (BR),
 - 21) Biuro Spraw Obronnych (SO)
- zwane dalej „departamentami”.

1. Departamenty wykonują zadania określone w regulaminie organizacyjnym oraz zlecone przez Prezesa lub wiceprezesa i dyrektora generalnego.

2. Departament jest zobowiązany i właściwy do załatwiania wszelkich spraw wchodzących w zakres jego działania i w tym zakresie dyrektor departamentu pełni funkcje wiodące w stosunku do innych departamentów.

3. Departamenty obowiązuje zasada wzajemnego współdziałania przy wykonywaniu zadań. W toku współpracy departamenty powinny okazywać sobie jak najdalej idącą pomoc oraz stosować w możliwie najszerszym zakresie praktykę bezpośredniego uzgadniania spraw, dokumentów i opracowań na wszystkich stanowiskach pracy.

1. Badania statystyczne są prowadzone przez departamenty wymienione w 6 pkt. 5, 7—16 i 21, zwane dalej „departamentami autorskimi”.

2. Organizatorem badań statystycznych jest Departament Organizacji Badań.

3. Szczegółowy podział zadań w zakresie prowadzenia badań statystycznych pomiędzy departamenty autorskie i Departament Organizacji Badań oraz udział innych departamentów w badaniach statystycznych określają szczegółowo *Zasady prowadzenia badania statystycznego (standard)*, wydane odrębnie.

1. Obowiązkiem każdego departamentu — w zakresie zadań przypisanych niniejszym regulaminem — jest realizacja ustawowych zadań statystyki, skonkretyzowanych w rocznych programach badań statystycznych oraz wykonywanie innych zadań wynikających bezpośrednio z uregulowań prawnych, a w szczególności:

- 1) analizowanie zapotrzebowania na informacje statystyczne i projektowanie sposobu ich zaspokojenia z dostosowaniem zakresu podmiotowego, przedmiotowego, źródeł danych i częstotliwości zbierania danych do potrzeb odbiorców informacji z uwzględnieniem wniosków i opinii WUS,
- 2) prowadzenie prac metodologicznych, zwłaszcza przygotowywanie projektów zasad metodycznych i organizacji badań z zakresu dziedzin statystyki objętych przedmiotem działania, współpraca w tym zakresie z jednostkami zaplecza naukowo-badawczego i z zagranicą,
- 3) udział w pracach nad przygotowywaniem lub przygotowywanie standardów statystycznych klasyfikacyjnych, pojęciowych i metodologicznych oraz informatycznych,

- 4) przygotowywanie kalkulacji kosztów badań oraz rozliczanie i analiza w części dotyczącej zakresu działania departamentu,
- 5) projektowanie najbardziej oszczędnych z punktu widzenia społecznych kosztów statystyki sposobów zbierania danych, w tym zastępowania spisów i innych badań pełnych badaniami prowadzonymi metodą reprezentacyjną,
- 6) prowadzenie rozpoznania funkcjonujących systemów informacyjnych administracji publicznej z punktu widzenia ich wykorzystania jako źródeł danych statystycznych,
- 7) udział w pracach nad systemem rachunków narodowych, tj. prowadzenie opracowań i analiz odcinkowych w zakresie dziedzin statystyki objętych przedmiotem działania,
- 8) prowadzenie prac analitycznych i sporządzanie w przypisanych tematach badań i problemach opracowań i analiz charakteryzujących, m.in.:
 - trendy rozwoju i wahania sezonowe wraz z krótkoterminowymi prognozami,
 - zróżnicowanie i koncentrację zjawisk,
 - związki stochastyczne i przyczynowo-skutkowe,
 - skuteczność funkcjonowania mechanizmów systemowych,
 - porównanie z wybranymi krajami i światem,
- 9) przygotowywanie cząstkowych analiz i opracowań dla potrzeb innych departamentów, zwłaszcza dla analiz i opracowań zbiorczych,
- 10) wdrażanie do praktyki badań, opracowań i analiz statystycznych — na każdym ich etapie — nowoczesnych technik, ze szczególnym uwzględnieniem wykonywania we własnym zakresie prac z wykorzystaniem nowoczesnych środków techniki informatycznej,
- 11) opracowanie koncepcji i/lub projektowanie i prowadzenie baz danych,
- 12) projektowanie oraz merytoryczne przygotowywanie i prowadzenie szkolenia w przedmiocie prac departamentu, w tym instruktaży dla pracowników WUS,
- 13) dbałość o wysokość jakości wyników informacji statystycznych, ich rzetelność, poprawność i wiarygodność oraz obiektywne naświetlanie zjawisk społeczno-gospodarczych,
- 14) współudział w upowszechnianiu wyników prowadzonych badań i wiedzy o statystyce,
- 15) udzielanie WUS wytycznych, konsultacji i pomocy merytorycznej oraz wykorzystywanie ich doświadczeń, wniosków i opinii w swej pracy,
- 16) opiniowanie aktów prawnych i skierowanych do GUS dokumentów rządowych,
- 17) wykonywanie poleceń oraz sporządzanie ocen, opinii i odpowiedzi w sprawach skierowanych do departamentu.

2. Obowiązkiem każdego departamentu jest przyczynianie się — w zakresie jego działania — do sprawnego i terminowego przebiegu realizacji zadań GUS.

1. Zasadą jest podział departamentu na wydziały.
2. Wydziały tworzy się dla wyodrębnionej tematycznie grupy zadań.
3. Dla wyodrębnionych tematycznie zadań mogą być tworzone samodzielne stanowiska pracy lub zespoły.
4. W uzasadnionych wypadkach departament może mieć strukturę bezwydziałową lub mieszaną.
5. Liczba pracowników w wydziale nie powinna być mniejsza niż 5, w szczególnie uzasadnionych przypadkach mogą być, za zgodą Prezesa, stosowane wyjątki.

SZCZEGÓŁOWY ZAKRES ZADAŃ DEPARTAMENTÓW

11

Gabinet Prezesa (GP)

Zadaniem Gabinetu Prezesa jest prowadzenie prac w zakresie programowania badań statystycznych, załatwianie spraw wynikających z toku prac Prezesa i współpracy GUS z organami państwowymi, rządowymi i samorządowymi, nie przekazanych do kompetencji innych komórek oraz organizowanie i kontrola wykonania programu badań, decyzji i bieżących poleceń Prezesa, sprawy projektowania struktur organizacyjnych, organizacja współdziałania GUS—WUS, sprawy realizacji polityki kadrowej i prowadzenia promocji kadr oraz załatwianie spraw pracowniczych, a także programowanie i organizacja szkolenia.

12

Departament Organizacji Badań (OB)

Zadaniem Departamentu Organizacji Badań jest prowadzenie prac związanych z organizacją i realizacją badań statystycznych, organizowanie sieci rachmistrzów spisowych i ankierów statystycznych oraz społecznych korespondentów statystycznych, organizowanie współdziałania na każdym etapie realizacji badań z departamentami autorskimi i z WUS oraz ośrodkami informatyki statystycznej, kontrola i współdziałanie w ocenie jakości badań statystycznych.

13

Departament Informacji (DI)

Zadaniem Departamentu Informacji jest opracowywanie zasad i realizacja polityki informacyjnej oraz koordynacja działalności informacyjnej w resor-

cie statystyki, w tym obsługa informacyjna organów władzy, administracji i samorządu terytorialnego, badanie potrzeb rynku oraz analiza potrzeb użytkowników i wynikające z niej inspirowanie badań i opracowań statystycznych, koordynowanie działalności wydawniczej GUS, promocja, popularyzacja i rozpowszechnianie wyników badań i analiz, współdziałanie ze środkami masowego przekazu, współdziałanie w dziedzinie działalności informacyjnej z ośrodkami, centrami i studiami badania opinii publicznej oraz zespołami analiz i studiów parlamentarnych, rządowych i innymi organizacjami i stowarzyszeniami społecznymi i naukowymi zainteresowanymi statystyką.

14

Departament Standardów i Rozwoju (SR)

Zadaniem Departamentu Standardów i Rozwoju jest prowadzenie standardów normatywnych statystyki i informatyki, opracowywanie kierunków rozwoju oraz koordynacja realizacji ustaleń w tym zakresie.

15

Departament Rachunków Narodowych (RN)

Zadaniem Departamentu Rachunków Narodowych jest opracowywanie metodologii oraz prowadzenie i koordynacja opracowań i analiz w zakresie polskiego systemu rachunków narodowych oraz przedstawianie ich wyników.

16

Departament Analiz i Opracowań Zbiorczych (AZ)

Zadaniem Departamentu Analiz i Opracowań Zbiorczych jest prowadzenie prac analitycznych, przygotowywanie zbiorczych informacji i analiz oraz opracowań i publikacji, charakteryzujących sytuację społeczno-gospodarczą w skali kraju i w układach przestrzennych oraz informacji, analiz i publikacji z zakresu statystyki międzynarodowej.

17

Departament Badań Demograficznych (BD)

Zadaniem Departamentu Badań Demograficznych jest programowanie i realizowanie badań, prowadzenie prac metodologicznych oraz opracowywanie i publikowanie wyników badań i analiz statystycznych dotyczących bieżącej sytuacji demograficznej oraz kształtowania się zjawisk i procesów demograficznych w powiązaniu z innymi procesami społecznymi.

Departament Gospodarstw Domowych (GD)

Zadaniem Departamentu Gospodarstw Domowych jest programowanie i prowadzenie badań w sektorze gospodarstw domowych, w tym dla potrzeb innych departamentów oraz przygotowywanie opracowań i analiz statystycznych w zakresie warunków życia ludności.

Departament Pracy (PR)

Zadaniem Departamentu Pracy jest prowadzenie badań i analiz statystycznych dotyczących pracy i wynagrodzeń.

Departament Cen (DC)

Zadaniem Departamentu Cen jest prowadzenie badań cen w gospodarce narodowej z uwzględnieniem funkcji indeksów cen w systemie zbiorczych rachunków gospodarki narodowej, oceny ich spójności metodologicznej i zakresowej oraz potrzeb poszczególnych sektorów gospodarki i działów statystyki; wykonywanie analiz i publikacji w dziedzinie cen.

Departament Środowiska i Usług Społecznych (US)

Zadaniem Departamentu Środowiska i Usług Społecznych jest programowanie i prowadzenie badań, prowadzenie prac metodologicznych oraz opracowywanie i publikowanie wyników badań i analiz statystycznych w zakresie: edukacji, kultury, ochrony zdrowia, administracji publicznej, organizacji społecznych, zawodowych i związkowych, wymiaru sprawiedliwości, kultury fizycznej, turystyki, narodowości, Polonii, kościołów i wyznań, ochrony środowiska naturalnego i leśnictwa, określanych dalej jako badanie usług społecznych i ochrony środowiska.

Departament Finansów (DF)

Zadaniem Departamentu Finansów jest prowadzenie i przedstawianie wyników i analiz statystycznych w dziedzinie finansów publicznych, rynku pieniężnego i kapitałowego.

Departament Przedsiębiorstw (DP)

Zadaniem Departamentu Przedsiębiorstw jest realizacja badań statystycznych dotyczących przedsiębiorstw prowadzących działalność gospodarczą w dziedzinie produkcji wyrobów i usług rynkowych poza rolnictwem, koordynacja podmiotowa i przedmiotowa badań z tego zakresu, prowadzonych przez inne departamenty oraz badań:

- 1) struktur organizacyjnych, prawnych i własnościowych przedsiębiorstw, w tym procesu prywatyzacji;
- 2) działalności gospodarczej przedsiębiorstw;
- 3) sytuacji finansowej przedsiębiorstw oraz ich działalności inwestycyjnej;
- 4) koniunktury gospodarczej.

Departament Produkcji (PI)

Zadaniem Departamentu Produkcji jest inicjowanie, ustalanie zasad metodologicznych, prowadzenie i przedstawianie wyników badań i analiz statystycznych dotyczących:

- 1) kompleksowych rzeczowych i finansowych charakterystyk procesów i zjawisk gospodarczych zachodzących w przemyśle i budownictwie,
- 2) analiza nakładów i wyników oraz bazy materialno-technicznej przemysłu i budownictwa,
- 3) wartości i ilości produkcji przemysłowej wytworzonej i sprzedanej w całej gospodarce,
- 4) wartości robót budowlano-montażowych w całej gospodarce,
- 5) przepływów produktów przemysłowych, zmian zapasów i zużycia pośredniego, w tym opracowywanie bilansów nośników energii, surowców i materiałów,
- 6) rzeczowych efektów budownictwa oraz ruchu budowlanego,
- 7) postępu naukowo-technicznego.

Departament Handlu, Transportu i Usług (HT)

Zadaniem Departamentu Handlu, Transportu i Usług jest inicjowanie, ustalanie zasad metodologicznych, prowadzenie i przedstawienie wyników badań i analiz statystycznych dotyczących:

- 1) kompleksowych rzeczowych i finansowych charakterystyk procesów i zjawisk gospodarczych zachodzących w sferze obrotu towarowego, transportu, łączności i niefinansowych usług rynkowych,

- 2) analiza nakładów, wyników oraz bazy materialnej usług określonych w pkt. 1,
- 3) ilościowych i wartościowych mierników wielkości obrotu towarowego na rynku krajowym i z zagranicą oraz mierników wielkości usług świadczonych przez transport, łączność i inne niefinansowe usługi rynkowe,
- 4) kształtowania się popytu i podaży towarów,
- 5) infrastruktury handlu, transportu i niefinansowych usług rynkowych (w tym łączności oraz gospodarki komunalnej i mieszkaniowej),
- 6) spisów mieszkań i innych badań zasobów mieszkaniowych.

26

Departament Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej (DR)

Zadaniem Departamentu Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej jest prowadzenie badań statystycznych w dziedzinie rolnictwa, rybołówstwa i rybactwa, ekonomiki rolnictwa i gospodarki żywnościowej oraz rachunku satelitarne go rolnictwa.

27

Departament Współpracy z Zagranicą i Integracji Europejskiej (WZ)

Zadaniem Departamentu Współpracy z Zagranicą i Integracji Europejskiej jest organizacja i obsługa współpracy i wymiany z zagranicą oraz integracji europejskiej.

28

Biuro Prawne (BP)

Zadaniem Biura Prawnego jest wykonywanie obsługi prawnej Głównego Urzędu Statystycznego.

29

Biuro Ekonomiczne (BE)

Zadaniem Biura Ekonomicznego jest prowadzenie spraw ekonomicznych i budżetu oraz finansowania jednostek resortu statystyki, współdziałanie z Gabinetem Prezesa w kształtowaniu zasad i systemów wynagradzania w resorcie oraz gospodarowanie funduszem wynagrodzeń, koordynacja i analiza wykorzystania środków budżetowych i pozabudżetowych, rozliczenia z budżetem, nadzór i kontrola działalności gospodarczo-finansowej, planowanie i finansowanie inwestycji i remontów, zapewnienie bezpieczeń-

stwa warunków pracy i ochrony przeciwpożarowej w jednostkach statystyki państwowej oraz sprawy socjalne w GUS.

30

Biuro Rejestrów (BR)

Zadaniem Biura jest:

- 1) prowadzenie rejestrów:
 - a) podmiotów gospodarki narodowej (w tym indywidualnych gospodarstw rolnych),
 - b) podziału terytorialnego kraju, obejmującego systemy:
 - identyfikatorów i nazw jednostek podziału administracyjnego,
 - identyfikatorów i nazw miejscowości,
 - rejonów statystycznych i obwodów spisowych,
 - identyfikacji adresowej ulic, nieruchomości, budynków i mieszkań,
- 2) prowadzenie systemów i operatów do badań statystycznych, a w szczególności:
 - a) systemu jednostek statystycznych gospodarki narodowej i bazy operatów do badań gospodarczo-społecznych,
 - b) operatu do badań demograficzno-społecznych,
 - c) operatów przestrzennych.

31

Biuro Spraw Obronnych (SO)

Zadaniem Biura Spraw Obronnych jest:

- 1) wykonywanie zadań w zakresie obronności państwa należących do Prezesa GUS, zgodnie z przepisami ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej i innych ustaw oraz wydanymi na ich podstawie aktami wykonawczymi właściwych organów, a w szczególności:
 - a) określanie zadań dla komórek organizacyjnych statystyki państwowej, jak również ustalenie zasad wykonywania tych zadań,
 - b) przygotowanie urzędu i jednostek organizacyjnych do funkcjonowania w czasie zagrożenia bezpieczeństwa państwa i w czasie wojny,
 - c) wykonywanie zadań w dziedzinie obrony cywilnej,
 - d) przygotowanie do szczególnej ochrony w czasie zagrożenia i wojny określonych obiektów jednostek organizacyjnych statystyki państwowej,
 - e) prowadzenie szkolenia obronnego,
 - f) organizowanie ochrony tajemnicy państwowej i służbowej,
 - g) sprawowanie nadzoru i koordynacji wykonywania zadań obronnych w jednostkach organizacyjnych statystyki państwowej oraz organizowanie kontroli w tym zakresie.

- 2) programowanie i prowadzenie badań statystycznych dotyczących problematyki obronnej, a w szczególności:
 - a) gromadzenia rezerw państwowych specjalistycznych,
 - b) przyjętych zamówień na sprzęt specjalny i zrealizowanych dostaw,
 - c) wykorzystania parku maszynowego w produkcji specjalnej,
 - d) zawartych umów i zrealizowanych transakcji w handlu zagranicznym sprzętem specjalnym,
- 3) zbieranie uwag i prowadzenie uzgodnień w zakresie współpracy i wymiany informacji między Głównym Urzędem Statystycznym a Ministerstwem Spraw Wewnętrznych i Ministerstwem Obrony Narodowej,
- 4) przygotowywanie materiałów do publikacji w zakresie bezpieczeństwa publicznego i obrony narodowej.

USTAWY O STATYSTYCE
W LATACH 1918-1989

**USTAWY O STATYSTYCE
W LATACH 1919—1989**

ZAŚWIADCZENIE

GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY
NINIEJSZYM ZAŚWIADCZA, ŻE

P. Duros Ludwik

ZA HONOROWĄ PRACĘ SWĄ W CHARAKTERZE
STARSZEGO KOMISARZA SPISOWEGO
PRZY PRZEPROWADZENIU

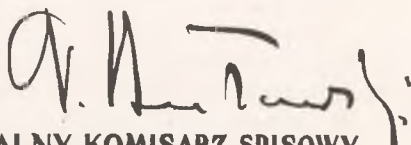
DRUGIEGO Powszechnego Spisu Ludności
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

W DNIU 9 GRUDNIA 1931R.

PEŁNIONĄ W POWIECIE-MIEŚCIE sokołowskim

OTRZYMAŁ (A) ODZNAKĘ „ZA OFIARNĄ PRACĘ”

Nr. 88-37

GENERALNY KOMISARZ SPISOWY

WARSZAWA, DNIA 10. XII 1932R.

*
* * *

Do jednych z pierwszych powołanych instytucji państwowych w odrodzonej Rzeczypospolitej należał Główny Urząd Statystyczny. Powołanie reskryptem Rady Regencyjnej Królestwa Polskiego w dniu 13 lipca 1918 r. Urzędu Statystycznego nie było sprawą przypadku, a wynikiem świadomej konieczności posiadania przez młode państwo sprawnego systemu sprawozdawczego o stanie społeczeństwa i gospodarki. Wiekowa niewola wyzwoliła w odrodzonym państwie chęć intensywnego działania w podejmowaniu słusznych decyzji zarówno na szczeblu centralnym, jak i lokalnym, obserwacji tych decyzji, porównania ich zamierzonych wyników z rzeczywistością dla optymalnego uzyskania wyznaczonego celu.

W reskrypcie oraz w ustawie o statystyce państwowej z dnia 21 października 1919 r. określono podstawowe zadania w trzech punktach, które były podstawą działania Urzędu w latach międzywojennych. Zadania sprecyzowano następująco:

- a) przeprowadzanie badań statystycznych według programu zatwierdzonego przez Radę Ministrów,
- b) nadawanie jednolitego kierunku wszystkim badaniom statystycznym podejmowanym przez polskie władze państwowe, z wyjątkiem tych tylko badań, które drogą specjalnej ustawy przekazane zostaną innemu urzędowi,
- c) ogłaszanie wyniku badań statystycznych przeprowadzanych przez Główny Urząd Statystyczny, jak również przez inne urzędy państwowe.

Należy zwrócić uwagę na ustalenia w punkcie 4 reskryptu, które wyznaczały rolę wiodącą Urzędowi w przeprowadzaniu badań statystycznych. Bez zgody Urzędu Statystycznego nie mogły być podejmowane przez ministerstwa lub inne urzędy państwowe badania w obrębie swej działalności i przez własne organa, przy czym w razie niemożności uzyskania zgody Urzędu decyzję podejmowała Rada Ministrów.

Rola wiodąca we wszelkich badaniach statystycznych Urzędu Statystycznego była w okresie międzywojennym nie podważana, była ściśle przestrzegana, gruntując rolę statystyki w rządzeniu państwem.

Zadania dla statystyki określone w pierwszych latach powojennych dekretem z dnia 31 lipca 1946 r. w organizacji statystyki państwowej i Głównym Urzędzie Statystycznym ujęto w 7 punktach, przy czym oprócz zadań zamieszczono w nich również uprawnienia do prowadzenia: badań

naukowych w zakresie teorii, techniki i organizacji statystyki, rejestrów badań statystycznych, szkolenia fachowego personelu statystycznego i akcji popularyzacji statystyki. Rola statystyki w życiu gospodarczym kraju sprowadzała się w znacznej części do prowadzenia statystyki dla potrzeb planów gospodarczych w porozumieniu z Centralnym Urzędem Planowania, tj. podporządkowaniu działań Urzędu wymogom planistycznym i kontroli wykonania planów gospodarczych.

W postanowieniach dekretu ustalono szczegółowiej niż w poprzedniej ustawie zasady tajemnicy statystycznej w odniesieniu do zeznań indywidualnych stanowiąc, że... *zeznania indywidualne uzyskane w wyniku spisów powszechnych i innych badań statystycznych, wymagających składania zeznań przez prywatne osoby i instytucje, mogą być używane wyłącznie do zestawień statystycznych. Dane te nie mogą być udzielane ani władzom publicznym, ani też instytucjom i osobom w innym celu. Za ścisłe przestrzeganie tego przepisu obojętnie odpowiadają osoby, biorące udział w badaniu statystycznym.*

Kolejne ustawy o statystyce państwowej z lat 1952, 1962, 1982 i 1989 bardziej szczegółowo precyzują zarówno uprawnienia statystyki, jak i jej obowiązki wobec społeczeństwa, władz, instytucji i użytkowników indywidualnych.

RESKRYPT

Rady Regencyjnej o utworzeniu i organizacji Głównego Urzędu Statystycznego¹⁾

My, RADA REGENCYJNA KRÓLESTWA POLSKIEGO, postanowiliśmy i stanowimy, co następuje:

1. W celu zbierania, opracowywania i publikowania danych statystycznych, dotyczących się Królestwa Polskiego, tworzy się „Główny Urząd Statystyczny Królestwa Polskiego”, podlegający bezpośrednio Prezydium Rady Ministrów.

2. Dyrektor Głównego Urzędu Statystycznego uczestniczy w posiedzeniach Rady Ministrów z głosem doradczym, ilekroć chodzi o ustalenie zadań budżetu Urzędu i wogóle o sprawy, dotyczące statystyki.

3. Zadaniem Głównego Urzędu Statystycznego jest:

- 1) przeprowadzanie badań statystycznych według programu zatwierdzanego przez Radę Ministrów,
- 2) nadawanie jednolitego kierunku wszystkim badaniom statystycznym, podejmowanym przez polskie władze państwowe, z wyjątkiem tych tylko badań, które drogą specjalnej ustawy przekazane zostaną innemu urzędowi,
- 3) ogłaszanie wyniku badań statystycznych, przeprowadzanych zarówno przez Główny Urząd Statystyczny, jak również przez inne urzędy państwowe.

4. Z własnej inicjatywy Ministerstwa lub inne urzędy państwowe mogą podejmować badania statystyczne w obrębie swej działalności i przez własne organa jedynie po uprzednim porozumieniu się z Głównym Urzędem Statystycznym. W razie niemożności osiągnięcia porozumienia decyduje Rada Ministrów.

5. Jeżeli jakiemuś urzędowi państwowemu dla celów administracyjnych potrzebne są wykazy statystyczne, nie przewidziane w planie prac Głównego Urzędu Statystycznego, lub jeżeli wykończenie takich wykazów przewidziane jest w terminie późniejszym, aniżeli tego potrzeba danemu urzędowi, w takim razie kierownik tego urzędu może przydzielić do Głównego Urzędu Statystycznego swego referenta i potrzebną ilość sił pomocniczych dla przeprowadzenia lub przyspieszenia potrzebnej mu statystyki.

¹⁾ Monitor Polski, Warszawa 19 lipca 1918 r.

6. Wyniki badań statystycznych, przeprowadzanych przez urzędy państwowe, ogłaszane są w wydawnictwach Głównego Urzędu Statystycznego, lub też po porozumieniu się z Głównym Urzędem Statystycznym w wydawnictwach poszczególnych Ministerstw, albo innych urzędów państwowych. Dane statystyczne bez pozwolenia Głównego Urzędu Statystycznego nie mogą być przez urzędy państwowe udzielane osobom prywatnym.

7. Przy zbieraniu dat statystycznych Główny Urząd Statystyczny może posługiwać się wszystkimi urzędami państwowymi po uzyskaniu na to upoważnienia od właściwego Ministerstwa.

8. Rada Ministrów może uznać pewne wyniki badań statystycznych za tajemnicę urzędową, a to na wniosek Ministerstwa, zainteresowanego w tajemnicy.

9. Główny Urząd Statystyczny składa się z dyrektora, kierującego całą działalnością biura, kierowników wydziałów, radców ministerjalnych, referentów, oraz personelu pomocniczego: rachmistrzów, kontrolerów itd.

10. Przy Głównym Urzędzie Statystycznym istnieje w charakterze organu doradczego Główna Rada Statystyczna, złożona z:

- a) Dyrektora Głównego Urzędu Statystycznego, który jest jednocześnie przewodniczącym Rady Statystycznej; zastępcę przewodniczącego mianuje z pośród członków Głównej Rady Statystycznej Prezydent Ministrów,
- b) przedstawicieli wszystkich Ministerstw, delegowanych przez odnośnych Ministrów,
- c) przedstawicieli biur statystycznych urzędów autonomicznych, upoważnionych przez Prezydenta Ministrów do wysyłania swych przedstawicieli do Głównej Rady Statystycznej,
- d) przedstawicieli najważniejszych stowarzyszeń naukowych, społecznych i gospodarczych, upoważnionych przez Prezydenta Ministrów do wysyłania swych przedstawicieli do Głównej Rady Statystycznej,
- e) profesorów ekonomii i statystyki wyższych państwowych zakładów naukowych, powołanych przez Prezydenta Ministrów,
- f) kierowników wydziałów Głównego Urzędu Statystycznego z głosem doradczym.

11. Posiedzenia Głównej Rady Statystycznej odbywają się na zaproszenie Dyrektora Głównego Urzędu Statystycznego w miarę potrzeby, oraz obowiązkowo raz na rok. Posiedzenia doroczne mają na celu rozpatrzenie działalności Głównego Urzędu Statystycznego w roku ubiegłym i planów jego pracy na rok przyszły.

Warszawa, dn. 13 lipca 1918 roku.

† Aleksandr Kakowski, Arcybiskup
Józef Ostrowski

L.P.

Prezydent Ministrów:
Steczkowski

USTAWA

z dnia 21 października 1919 r.

o organizacji statystyki administracyjnej¹⁾

Art. 1. Organem naczelnym państwowej statystyki administracyjnej jest Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej.

Organizację i stosunek Urzędu do władz państwowych określa podany w dodatku do niniejszej ustawy Statut Głównego Urzędu Statystycznego.

Art 2. Rada Ministrów władna jest wydawać rozporządzenia potrzebne celem przeprowadzenia spisu ludności i wszelkich innych dochodzeń statystycznych oraz nakładać obowiązek zeznawania pewnych faktów, względnie zdawania z nich sprawozdań statystycznych.

Uprawnienia organów, przeprowadzających dochodzenie do kontrolowania prawdziwości złożonych zeznań lub sprawozdań, oznaczone będą w rozporządzeniu Rady Ministrów.

Celem pokrycia kosztów statystyki handlu zagranicznego może Rada Ministrów wprowadzić osobną opłatę statystyczną, pobieraną od towarów, przewożonych przez granicę Państwa. Inne opłaty statystyczne mogą być wprowadzone tylko na mocy osobnej ustawy.

Art. 3. Wszelkie władze, urzędy i zakłady publiczne oraz związki komunalne są zobowiązane współdziałać przy dochodzeniach statystycznych, zarządzonych na podstawie art. 2 niniejszej ustawy, w granicach i w sposób w rozporządzeniu Rady Ministrów określony.

Rada Ministrów władna jest również nałożyć na nie obowiązek przedłożenia Głównemu Urzędowi Statystycznemu akt, potrzebnych do dokonania obliczeń statystycznych.

Celem opracowania statystyki wyborów sejmowych udzieli Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego Głównemu Urzędowi Statystycznemu akta wyborcze, odesłane do niego na mocy art. 86 ordynacji wyborczej do Sejmu Ustawodawczego, a to po zatwierdzeniu przez Sejm ważności wyborów

¹⁾ Dz. U. Nr 85, poz. 464.

niezaprotestowanych, względnie po rozstrzygnięciu przez Sąd Najwyższy wniesionych protestów wyborczych.

Art. 4. Zeznania, poczynione na podstawie obowiązku, nałożonego w myśl art. 2, mogą być używane tylko do celów statystycznych i nie mogą być udzielane władzom publicznym, ani też osobom prywatnym w innym celu.

Za ściśle przestrzeganie tego przepisu odpowiadają osobiście funkcjonariusze, biorący udział w dochodzeniu.

Art. 5. Kto nie czyni zadość obowiązkom, nałożonym w rozporządzeniu, wydanem na mocy art. 2 niniejszej ustawy, podlega karom, w odnośnym rozporządzeniu Rady Ministrów ustanowionym.

Kary te będą wymierzane w drodze administracyjnej i nie mogą w żadnym razie przewyższyć kary grzywny w kwocie 600 marek, a w razie niemożności uiszczenia grzywny — kary aresztu ponad jeden miesiąc, względnie w razie powtórneho wykroczenia — kary podwójnej.

Art. 6. Pierwszy, powszechny spis ludności odbędzie się w ciągu roku 1920, następny dnia 31 grudnia 1930, dalsze zaś co lat dziesięć.

Rada Ministrów może uchwalić, iż operaty spisowe mogą być używane albo do założenia i poprawienia ksiąg ludności, albo też zamiast tych ksiąg na ściśle określone cele administracyjne.

Art. 7. Wykonanie niniejszej ustawy porucza się Prezydentowi Ministrów.

Art. 8. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia.

Do artykułu 1-ego

STATUT

Głównego Urzędu Statystycznego Rzeczypospolitej Polskiej

Art. 1. Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej podlega bezpośrednio Radzie Ministrów.

Art. 2. Dyrektor Głównego Urzędu Statystycznego uczestniczy w posiedzeniach Rady Ministrów z głosem doradczym, ilekroć chodzi o ustalenie zadań, budżetu Urzędu i wogóle o sprawy, dotyczące statystyki.

Art. 3. Zadaniem Głównego Urzędu Statystycznego jest:

- 1) przeprowadzenie badań statystycznych według programu, zatwierdzonego przez Radę Ministrów,

- 2) nadawanie jednolitego kierunku wszystkim badaniom statystycznym, podejmowanym przez polskie władze państwowe, z wyjątkiem tych tylko badań, które drogą specjalnej ustawy przekazane zostaną innemu urzędowi,
- 3) ogłaszanie wyniku badań statystycznych, przeprowadzanych zarówno przez Główny Urząd Statystyczny, jak również przez inne urzędy państwowe.

Art. 4. Z własnej inicjatywy Ministerstwa lub inne urzędy państwowe mogą podejmować badania statystyczne w obrębie swej działalności i przez własne organa jedynie po uprzednim porozumieniu się z Głównym Urzędem Statystycznym. W razie niemożności osiągnięcia porozumienia decyduje Rada Ministrów.

Art. 5. Jeżeli jakiemuś urzędowi państwowemu dla celów administracyjnych potrzebne są wykazy statystyczne, nieprzewidziane w planie prac Głównego Urzędu Statystycznego, lub jeżeli wykończenie takich wykazów przewidziane jest w terminie późniejszym, aniżeli potrzeba danemu urzędowi, w takim razie kierownik tego urzędu może przydzielić do Głównego Urzędu Statystycznego swego referenta i potrzebną ilość sił pomocniczych dla przeprowadzenia lub przyspieszenia potrzebnej mu statystyki.

Art. 6. Wyniki badań statystycznych, przeprowadzanych przez urzędy państwowe, ogłaszane są w wydawnictwach Głównego Urzędu Statystycznego, lub też po porozumieniu się z Głównym Urzędem Statystycznym w wydawnictwach poszczególnych Ministerstw albo innych urzędów państwowych. Te ostatnie muszą być ogłoszone w stosownem skróceniu w Roczniku Statystyki Rzeczypospolitej Polskiej.

Dane statystyczne bez pozwolenia Głównego Urzędu Statystycznego nie mogą być przez urzędy państwowe udzielane osobom prywatnym.

Art. 7. Przy zbieraniu dat statystycznych Główny Urząd Statystyczny może posługiwać się wszystkimi urzędami państwowymi po uzyskaniu na to upoważnienia od właściwego Ministerstwa.

Art. 8. Rada Ministrów może uznać pewne wyniki badań statystycznych za tajemnicę urzędową, a to na wniosek Ministerstwa, zainteresowanego w tajemnicy.

Art. 9. Główny Urząd Statystyczny składa się z dyrektora, kierującego całą działalnością biura, kierowników wydziałów, radców ministerjalnych, referentów oraz personelu pomocniczego: rachmistrzów, kontrolerów itd.

Art. 10. Przy Głównym Urzędzie Statystycznym istnieje w charakterze organu doradczego Główna Rada Statystyczna Rzeczypospolitej Polskiej, złożona z:

- a) dyrektora Głównego Urzędu Statystycznego, który jest jednocześnie przewodniczącym Rady Statystycznej; zastępcę przewodniczącego mianuje z pośród członków Głównej Rady Statystycznej Prezydent Ministrów,
- b) przedstawicieli wszystkich Ministerstw, delegowanych przez odnośnych Ministrów,
- c) przedstawicieli biur statystycznych urzędów autonomicznych, upoważnionych przez Prezydenta Ministrów do wysłania swych przedstawicieli do Głównej Rady Statystycznej,
- d) przedstawicieli najważniejszych stowarzyszeń naukowych, społecznych i gospodarczych, upoważnionych przez Prezydenta Ministrów do wysyłania swych przedstawicieli do Głównej Rady Statystycznej,
- e) profesorów ekonomji i statystyki wyższych państwowych zakładów naukowych, powołanych przez Prezydenta Ministrów,
- f) kierowników wydziałów Głównego Urzędu Statystycznego z głosem doradczym.

Art. 11. Posiedzenia Głównej Rady Statystycznej odbywają się na zaproszenie dyrektora Głównego Urzędu Statystycznego w miarę potrzeby oraz obowiązkowo raz na rok.

Marszałek:
Trąpczyński

Prezydent Ministrów:
I. J. Paderewski

Na mocy art. 44 Konstytucji ogłaszam ustawę następującej treści:

U S T A W A

z dnia 1 czerwca 1923 roku¹⁾

w przedmiocie zmiany ustawy z dnia 21 października
1919 r. o organizacji statystyki administracyjnej
(Dz. U. R. P. No 85, poz. 464)

Art. 1. Art. 1 ustawy z dnia 21 października 1919 r. o organizacji statystyki administracyjnej (Dz. U. R. P. No 85, poz. 464) otrzymuje następujące brzmienie:

„Organem naczelnym państwowej statystyki administracyjnej jest Główny Urząd Statystyczny przy Ministerstwie Spraw Wewnętrznych.

Organizację Urzędu i stosunek jego do władz państwowych określa podany w dodatku do niniejszej ustawy statut Głównego Urzędu Statystycznego”.

Art. 2. Ustęp pierwszy art. 3 powyższej ustawy otrzymuje następujące brzmienie:

„Wszelkie władze, urzędy i zakłady publiczne oraz związki komunalne są zobowiązane współdziałać przy dochodzeniach statystycznych, zarządzonych na podstawie art. 2 niniejszej ustawy, w granicach i w sposób, w rozporządzeniu Rady Ministrów zakreślany”.

Ustęp trzeci art. 3 skreśla się.

Art. 3. Art. 5 powyższej ustawy otrzymuje brzmienie następujące:

„Kto nie czyni zadość obowiązkom, nałożonym w rozporządzeniu, wydanem na mocy art. 2 niniejszej ustawy, podlega karze grzywny do wysokości 1,000.000 marek, a w razie niemożności uiszczenia grzywny — karze aresztu do jednego miesiąca; w razie powtórnego wykroczenia grzywna może być wymierzona w wysokości podwójnej. Kary te wymierza władza administracyjna 1 instancji, a względnie władza celna, stronie zaś

¹⁾ Dz. U. Nr 60, poz. 436.

służy odwołanie się według obowiązujących przepisów, a w szczególności w województwach: poznańskim i pomorskim oraz górnośląskiej części województwa śląskiego, przy odpowiednim zastosowaniu przepisów pruskiej ustawy o wydaniu policyjnych rozporządzeń karnych w sprawach o wykroczenia z dnia 23 kwietnia 1883 r. (Pr. Zb. Ust. str. 65).

Wysokość grzywny może być w wniosek Ministerstwa Spraw Wewnętrznych rozporządzeniem Rady Ministrów podwyższona lub obniżona”.

Art. 4. Art. 7 powyższej ustawy otrzymuje następujące brzmienie:
„Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych”.

Art. 5. Statut Głównego Urzędu Statystycznego otrzymuje następujące brzmienie:

„STATUT GŁÓWNEGO URZĘDU STATYSTYCZNEGO.

Art. 1. Dyrektor Głównego Urzędu Statystycznego podlega i referuje bezpośrednio Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

Art. 2. Zadaniem Głównego Urzędu Statystycznego jest:

- 1) przeprowadzenie badań statystycznych według programu, zatwierdzonego przez Radę Ministrów na wniosek Ministra Spraw Wewnętrznych;
- 2) nadawanie jednolitego kierunku wszystkim badaniom statystycznym, podejmowanym przez polskie władze państwowe, z wyjątkiem tych tylko badań, które drogą specjalnej ustawy przekazane są innemu urzędowi;
- 3) ogłaszanie wyników badań statystycznych, przeprowadzanych zarówno przez Główny Urząd Statystyczny, jak również przez inne urzędy państwowe.

Art. 3. Z własnej inicjatywy mogą ministerstwa lub inne urzędy państwowe podejmować badania statystyczne w obrębie swej działalności i przez własne organa jedynie po wysłuchaniu opinii Głównego Urzędu Statystycznego.

W razie nieprzychylenia się zainteresowanego ministerstwa do opinii wyrażonej przez Główny Urząd Statystyczny, ministerstwo powiadamia o tem Główny Urząd Statystyczny.

W ciągu miesiąca od otrzymania powyższego powiadomienia Głównemu Urzędowi Statystycznemu przysługuje prawo wniesienia sprawy przez Ministra Spraw Wewnętrznych na Radę Ministrów celem jej rozstrzygnięcia. Do czasu rozstrzygnięcia sprawy przez Radę Ministrów zainteresowane ministerstwo nie może rozpoczynać badań, którym sprzeciwia się Główny Urząd Statystyczny. Przepis ten nie dotyczy tych badań, które drogą specjalnej ustawy są przekazane innemu urzędowi.

Art. 4. Jeżeli jakiemu urzędowi państwowemu dla celów administracyjnych potrzebne są wykazy statystyczne, nieprzewidziane w planie prac

Głównego Urzędu Statystycznego, lub jeżeli wykończenie takich wykazów przewidziane jest w terminie późniejszym, aniżeli potrzeba danemu urzędowi, a Główny Urząd Statystyczny nie jest w stanie uczynić zadość żądaniu urzędu, w takim razie urząd ten może przydzielić do Głównego Urzędu Statystycznego swego referenta i potrzebną ilość sił pomocniczych dla przeprowadzenia lub przyśpieszenia potrzebnej mu statystyki.

Art. 5. Wyniki badań statystycznych, przeprowadzanych przez urzędy państwowe, ogłaszane są w wydawnictwach Głównego Urzędu Statystycznego lub też, po porozumieniu się z Głównym Urzędem Statystycznym, w wydawnictwach poszczególnych ministerstw albo innych urzędów państwowych. W tym ostatnim wypadku wyniki te muszą być ogłoszone w stosownem skróceniu w Roczniku Statystyki Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 6. Przy zbieraniu dat statystycznych Główny Urząd Statystyczny ma prawo żądać pomocy od wszystkich urzędów państwowych po uzyskaniu na to upoważnienia od właściwego ministerstwa.

Art. 7. Rada Ministrów może uznać pewne wyniki badań statystycznych za tajemnicę urzędową na wniosek ministerstwa, zainteresowanego tą tajemnicą.

Art. 8. Przy Głównym Urzędzie Statystycznym istnieją w charakterze organu doradczego Główna Rada Statystyczna Rzeczypospolitej Polskiej, złożona z:

- a) dyrektora Głównego Urzędu Statystycznego, który jest jednocześnie przewodniczącym Głównej Rady Statystycznej; zastępcę przewodniczącego mianuje z pośród członków Głównej Rady Statystycznej Minister Spraw Wewnętrznych;
- b) przedstawicieli wszystkich ministrów, delegowanych przez właściwych ministrów;
- c) przedstawicieli biur statystycznych ciał samorządowych, upoważnionych przez Ministra Spraw Wewnętrznych do wysłania swych przedstawicieli do Głównej Rady Statystycznej;
- d) przedstawicieli najważniejszych stowarzyszeń naukowych, społecznych i gospodarczych, upoważnionych przez Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z właściwymi ministrami do wysyłania swych przedstawicieli do Głównej Rady Statystycznej;
- e) profesorów szkół akademickich, powołanych przez Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego;
- f) kierowników wydziałów Głównego Urzędu Statystycznego z głosem doradczym.

Art. 9. Posiedzenia Głównej Rady Statystycznej odbywają się na zaproszenie dyrektora Głównego Urzędu Statystycznego w miarę potrzeby oraz obowiązkowo raz na rok”.

Art. 6. Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Prezesowi Rady Ministrów i Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

Art. 7. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezydent Rzeczypospolitej *S. Wojciechowski*

Prezes Rady Ministrów: *Witos*

Minister Spraw Wewnętrznych: *Kiernik*

DEKRET

z dnia 31 lipca 1946 r.

o organizacji statystyki państwowej i o Głównym Urzędzie Statystycznym¹⁾

Na podstawie ustawy z dnia 3 stycznia 1945 r. o trybie wydawania dekretów z mocą ustawy (Dz. U. R. P. Nr 1, poz. 1) — Rada Ministrów postanawia, a Prezydium Krajowej Rady Narodowej zatwierdza, co następuje:

Art. 1. 1. Główny Urząd Statystyczny jest organem naczelnym statystyki państwowej.

2. Główny Urząd Statystyczny podlega Prezesowi Rady Ministrów.

Art. 2. Do zakresu działania Głównego Urzędu Statystycznego należy:

- 1) prowadzenie wszelkich badań statystycznych według programu zatwierdzonego przez Radę Ministrów po wysłuchaniu opinii Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, powziętej w porozumieniu z zainteresowanymi Ministrami;
- 2) prowadzenie statystyki dla potrzeb planów gospodarczych w porozumieniu z Centralnym Urzędem Planowania;
- 3) koordynacja i nadzór fachowy nad badaniami statystycznymi i sprawozdawczością statystyczną prowadzoną przez poszczególne władze, urzędy, instytucje państwowe i instytucje prawa publicznego; szczegółowe przepisy w tym zakresie wyda Rada Ministrów;
- 4) ogłaszanie w specjalnych publikacjach wyników badań statystycznych własnych, jak również w miarę uznania Głównego Urzędu Statystycznego wyników badań prowadzonych przez poszczególne władze, urzędy, instytucje państwowe i instytucje prawa publicznego;
- 5) prowadzenie badań naukowych w zakresie teorii, techniki i organizacji statystyki oraz współpraca w tej dziedzinie z zagranicą;

¹⁾ Dz. U. Nr 41, poz. 239.

- 6) ogłaszanie naukowych prac statystycznych oraz subsydiowanie wydawnictw i badań statystycznych prowadzonych przez instytucje i towarzystwa naukowe;
- 7) prowadzenie rejestru badań statystycznych; zakres i zasady prowadzenia rejestru określi Prezes Rady Ministrów w rozporządzeniu wykonawczym;
- 8) szkolenie fachowego personelu statystycznego;
- 9) prowadzenie akcji popularyzacji statystyki.

Art. 3. 1. Na czele Głównego Urzędu Statystycznego stoi Prezes mianowany przez Prezydenta Krajowej Rady Narodowej na wniosek Prezesa Rady Ministrów.

2. Wiceprezesów mianuje Prezes Rady Ministrów na wniosek Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego.

Art. 4. Budżet Głównego Urzędu Statystycznego stanowi dział odrębny budżetu Prezydium Rady Ministrów.

Art. 5. Rada Ministrów po wysłuchaniu opinii Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego może powołać do życia lokalne organy statystyczne i określić ich organizację.

Art. 6. 1. Przy Głównym Urzędzie Statystycznym działa jako organ doradczy i opiniodawczy Państwowa Rada Statystyczna.

2. Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów określi zakres działania, skład, sposób powoływania członków oraz tryb obradowania Państwowej Rady Statystycznej.

Art. 7. 1. Celem przeprowadzenia spisów powszechnych i innych badań statystycznych, wymagających składania zeznań przez prywatne osoby i instytucje, Rada Ministrów na wniosek Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego może w drodze rozporządzenia nakładać obowiązek udzielania informacji objętych danymi badaniami.

2. Rozporządzenia te określają uprawnienia organów przeprowadzających badania do kontrolowania prawdziwości złożonych zeznań lub sprawozdań.

Art. 8. 1. Władze, urzędy, instytucje państwowe i instytucje prawa publicznego mogą podejmować badania statystyczne jedynie w porozumieniu z Głównym Urzędem Statystycznym oraz według metod i formularzy statystycznych zatwierdzonych przez Główny Urząd Statystyczny. Wyniki tych badań będą komunikowane Głównemu Urzędowi Statystycznemu.

2. Przepisowi ust. 1 niniejszego artykułu nie podlegają zestawienia liczbowe, powstające w toku bieżącej działalności władz, urzędów, instytucji państwowych i instytucji prawa publicznego, a przeznaczone jedynie dla ich wewnętrznych potrzeb.

3. Badania statystyczne podejmowane przez Ministerstwo Obrony Narodowej w sprawach związanych z obronnością, badania statystyczne w sprawach bezpieczeństwa Państwa oraz inne badania, co do których zastrzeżono tajemnicę państwową, nie wymagają porozumienia z Głównym Urzędem Statystycznym, a ich wyniki mogą nie być komunikowane Głównemu Urzędowi Statystycznemu.

Art. 9. Władze, urzędy, instytucje państwowe i instytucje prawa publicznego obowiązane są współdziałać z Głównym Urzędem Statystycznym w prowadzeniu badań statystycznych każda w zakresie swej działalności, a przy badaniach zarządzonych na podstawie art. 7 niniejszego dekretu w zakresie ustalonym rozporządzeniem Rady Ministrów.

Art. 10. 1. Główny Urząd Statystyczny ma prawo dokonywania zestawień statystycznych z wszelkich materiałów znajdujących się w posiadaniu władz, urzędów, instytucji państwowych i instytucji prawa publicznego. Obowiązane są one na żądanie Głównego Urzędu Statystycznego udzielać mu wszelkich niezbędnych informacji związanych z dokonywaniem zestawień statystycznych i umożliwić mu w miarę potrzeby zapoznanie się ze znajdującymi się w ich rozporządzeniu materiałami.

2. Przepisy tego artykułu nie dotyczą materiałów, odnoszących się do spraw obronności i bezpieczeństwa Państwa oraz innych materiałów, co do których zastrzeżono tajemnicę państwową.

Art. 11. Wyniki badań statystycznych, jak również informacje zakomunikowane Głównemu Urzędowi Statystycznemu w myśl art. 8 i art. 10 przez władze, urzędy, instytucje państwowe i instytucje prawa publicznego, co do których zastrzeżono tajemnicę państwową, nie mogą być przedmiotem publikacji.

Art. 12. Zeznania indywidualne uzyskane w wyniku spisów powszechnych i innych badań statystycznych, wymagających składania zeznań przez prywatne osoby i instytucje, mogą być używane wyłącznie do zestawień statystycznych. Dane te nie mogą być udzielane ani władzom publicznym ani też instytucjom i osobom prywatnym w innym celu. Za ścisłe przestrzeganie tego przepisu osobiście odpowiadają osoby, biorące udział w badaniu statystycznym.

Art. 13. 1. Kto odmówi zeznań lub świadomie złoży zeznania nieprawdziwe, bądź przedstawi fałszywe dowody przed organem uprawnionym do przeprowadzenia badań statystycznych lub utrudni wykonanie czynności przy badaniach statystycznych albo naruszy przepisy art. 12 niniejszego dekretu, podlega karze aresztu do trzech miesięcy i grzywny do 30.000 zł lub jednej z tych kar.

2. Do orzekania powołane są władze administracji ogólnej.

Art. 14. Organizację Głównego Urzędu Statystycznego określi statut organizacyjny nadany w drodze zarządzenia przez Prezesa Rady Ministrów na wniosek Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego.

Art. 15. Z dniem wejścia w życie niniejszego dekretu traci moc obowiązującą ustawa z dnia 21 października 1919 r. o organizacji statystyki administracyjnej (Dz. U. R. P. Nr 85, poz. 464) z późniejszymi zmianami (Dz. U. R. P. z 1921 r. Nr 43, poz. 262, z 1923 r. Nr 60, poz. 436 oraz z 1931 r. Nr 97, poz. 741). Rozporządzenia Rady Ministrów wydane na podstawie ustawy z dnia 21 października 1919 r. (Dz. U. R. P. Nr 85, poz. 464) zachowują moc obowiązującą aż do czasu zastąpienia ich rozporządzeniami wydanymi na podstawie art. 7 niniejszego dekretu.

Art. 16. Wykonanie niniejszego dekretu porucza się Prezesowi Rady Ministrów i Ministrowi Administracji Publicznej.

Art. 17. Dekret niniejszy wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezydent Krajowej Rady Narodowej:
Bolesław Bierut

Prezes Rady Ministrów:
Edward Osóbka-Morawski

Minister Administracji Publicznej:
Władysław Kiernik

USTAWA

z dnia 28 marca 1952 r.

o zmianie zakresu działania władz naczelnych w dziedzinie statystyki państwowej¹⁾

Art. 1. Sprawy statystyki państwowej i Głównego Urzędu Statystycznego, należące dotychczas do zakresu działania Przewodniczącego Państwowej Komisji Planowania Gospodarczego — przechodzą do zakresu działania Prezesa Rady Ministrów.

Art. 2. Traci moc art. 24 ustawy z dnia 10 lutego 1949 r. o zmianie organizacji naczelnych władz gospodarki narodowej (Dz. U. R. P. Nr 7, poz. 43 i z 1950 r. Nr 44, poz. 400).

Art. 3. Wykonanie ustawy porucza się Prezesowi Rady Ministrów.

Art. 4. Ustawa wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezydent Rzeczypospolitej: *B. Bierut*

Prezes Rady Ministrów: *J. Cyrankiewicz*

¹⁾ Dz. U. Nr 18, poz. 109.

USTAWA

z dnia 15 lutego 1962 r.

o organizacji statystyki państwowej¹⁾

Art. 1. 1. Organami administracji państwowej w zakresie statystyki, zwanymi dalej „organami statystyki państwowej”, są:

- 1) Główny Urząd Statystyczny,
- 2) wojewódzkie urzędy statystyczne, miejskie urzędy statystyczne w miastach wyłączonych z województw,
- 3) powiatowe (miejskie i dzielnicowe) inspektoraty statystyczne.

2. Prezes Głównego Urzędu Statystycznego może w miastach liczących powyżej 100.000 mieszkańców powołać zamiast miejskich inspektoratów statystycznych miejskie urzędy statystyczne.

3. Wojewódzkie i miejskie urzędy statystyczne oraz inspektoraty statystyczne, zwane dalej „terenowymi organami statystyki państwowej”, podlegają Głównemu Urzędowi Statystycznemu.

Art. 2. 1. Główny Urząd Statystyczny jest centralnym organem administracji państwowej w zakresie statystyki.

2. Główny Urząd Statystyczny działa przy Radzie Ministrów i podlega nadzorowi Prezesa Rady Ministrów.

Art. 3. 1. Na czele Głównego Urzędu Statystycznego stoi Prezes Urzędu.

2. Prezesa oraz wiceprezesów Głównego Urzędu Statystycznego powołuje i odwołuje Prezes Rady Ministrów.

Art. 4. 1. Do zakresu działania Głównego Urzędu Statystycznego należy:

- 1) prowadzenie badań statystycznych, dotyczących życia gospodarczego, społecznego i kulturalnego oraz postępu technicznego, ze szczególnym uwzględnieniem wykonania zadań określonych w narodowych planach gospodarczych oraz opracowywanie i ogłaszanie wyników badań statystycznych, z uwzględnieniem ich analizy ekonomicznej,
- 2) przeprowadzanie spisów powszechnych,

¹⁾ Dz. U. Nr 10, poz. 47.

- 3) organizowanie jednolitego systemu sprawozdawczości statystycznej w całej gospodarce narodowej, koordynowanie i sprawowanie nadzoru nad sprawozdawczością statystyczną, prowadzoną przez organy administracji państwowej, instytucje państwowe, organizacje spółdzielcze, związkowe i społeczne (zwane w dalszym ciągu „instytucjami społecznymi”) oraz przedsiębiorstwa gospodarki uspołecznionej i przedsiębiorstwa prywatne,
- 4) zbieranie, opracowywanie i ogłaszanie wyników badań statystycznych w zakresie statystyki międzynarodowej,
- 5) udział w pracach organizacji międzynarodowych w dziedzinie statystyki,
- 6) prowadzenie badań naukowych w zakresie metodologii statystyki, metod analizy ekonomicznej wyników badań statystycznych, organizacji i techniki prac statystycznych oraz ogłaszanie wyników tych badań,
- 7) opracowywanie projektów państwowych wieloletnich i rocznych planów mechanizacji ewidencji i sprawozdawczości statystycznej, koordynacja zagadnień mechanizacji prac statystycznych i ewidencyjnych na maszynach licząco-analitycznych oraz kontrola wykorzystania tych maszyn przez wszystkich użytkowników,
- 8) współpraca w ustalaniu programów nauczania statystyki w szkołach średnich i wyższych,
- 9) upowszechnianie wiedzy o statystyce.

2. Główny Urząd Statystyczny współdziała z zainteresowanymi organami administracji państwowej w zakresie usprawnienia sprawozdawczości, a w szczególności w opracowaniu wzorcowej dokumentacji stosowanej w jednostkach gospodarki uspołecznionej dla celów ewidencji i sprawozdawczości. Zakres i tryb współdziałania określi Prezes Rady Ministrów.

Art. 5. 1. Przy Prezesie Głównego Urzędu Statystycznego działa Naukowa Rada Statystyczna jako organ doradczy i opiniodawczy w sprawach teorii statystyki oraz organizacji i techniki prac statystycznych.

2. Organizację, skład i sposób powoływania członków Naukowej Rady Statystycznej oraz jej zakres działania określi statut nadany przez Prezesa Rady Ministrów.

Art. 6. 1. Dyrektorów wojewódzkich urzędów statystycznych oraz miejskich urzędów statystycznych w miastach wyłączonych z województw powołuje i odwołuje Prezes Głównego Urzędu Statystycznego w porozumieniu z prezydium właściwej wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa).

2. Kierowników miejskich urzędów statystycznych w miastach liczących powyżej 100.000 mieszkańców oraz inspektoratów statystycznych powołuje i odwołuje dyrektor wojewódzkiego urzędu statystycznego w porozumieniu z prezydium właściwej powiatowej (miejskiej, dzielnicowej) rady narodowej i za zgodą Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego.

3. Pozostałych pracowników wojewódzkiego (miejskiego) urzędu statystycznego i inspektoratów statystycznych powołuje i odwołuje dyrektor wojewódzkiego (miejskiego) w mieście wyłączonym z województwa urzędu statystycznego.

Art. 7. Do terenowych organów statystyki państwowej należą zadania z zakresu spraw wymienionych w art. 4, przekazane do właściwości tych organów w programach badań statystycznych, planach opracowań statystycznych oraz w innych przepisach i instrukcjach wydanych przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego.

Art. 8. 1. Ogólny zakres badań statystycznych Głównego Urzędu Statystycznego ustala Rada Ministrów.

2. Rada Ministrów zatwierdza co roku program badań statystycznych, prowadzonych przez organy statystyki państwowej. Projekt programu opracowuje Prezes Głównego Urzędu Statystycznego, po porozumieniu z zainteresowanymi ministrami i prezydiami wojewódzkich rad narodowych (rad narodowych miast wyłączonych z województw).

3. W ramach rocznego programu badań statystycznych Prezes Głównego Urzędu Statystycznego ustala co roku szczegółowy plan opracowań statystycznych, prowadzonych przez organy statystyki państwowej.

4. Prezes Rady Ministrów na wniosek zainteresowanego ministra, zgłoszony po porozumieniu z Prezesem Głównego Urzędu Statystycznego, może wyrazić zgodę na wprowadzenie doraźnej sprawozdawczości statystycznej nie objętej corocznym programem badań i rocznym planem opracowań statystycznych.

Art. 9. Przeprowadzenie spisów powszechnych następuje na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów.

Art. 10. Rada Ministrów określa w drodze rozporządzenia zakres obowiązków osób prywatnych, wezwanych do udzielania informacji dla spisów powszechnych i innych badań statystycznych.

Art. 11. 1. Główny Urząd Statystyczny zapewni zainteresowanym naczelnym organom administracji państwowej uzyskanie we właściwym czasie wyników badań statystycznych objętych planem opracowań statystycznych.

2. Organy statystyki państwowej zapewnią terenowym organom administracji państwowej uzyskanie we właściwym czasie wyników badań statystycznych objętych planem opracowań statystycznych, dotyczących zarówno danego terenu, jak i wyników badań ogólnopaństwowych, mających znaczenie dla działalności organów terenowych. Tryb udzielania tych danych statystycznych określi Prezes Rady Ministrów.

Art. 12. 1. Organy administracji państwowej, instytucje państwowe i społeczne oraz przedsiębiorstwa gospodarki uspołecznionej i przedsiębiorstwa prywatne obowiązane są sporządzać sprawozdania statystyczne według instrukcji wydanych przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, a w zakresie statystyki finansów instytucji państwowych i społecznych oraz przedsiębiorstw gospodarki uspołecznionej i przedsiębiorstw prywatnych — według instrukcji wydanych przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego w porozumieniu z Ministrem Finansów.

2. Obowiązki w zakresie statystyki dotyczącej budżetu Państwa oraz instytucji finansowych regulują przepisy wydane przez Ministra Finansów w porozumieniu z Prezesem Głównego Urzędu Statystycznego.

Art. 13. 1. W zakresie niezbędnym dla potrzeb własnej działalności organy administracji państwowej, instytucje państwowe i społeczne oraz jednostki nadzorujące działalność przedsiębiorstw gospodarki uspołecznionej mogą prowadzić badania statystyczne i związaną z tymi badaniami sprawozdawczość statystyczną jedynie w porozumieniu z Głównym Urzędem Statystycznym.

2. Badania i sprawozdawczość, o których mowa w ust. 1, mogą być wprowadzone tylko przez organ naczelny administracji państwowej lub organ naczelny instytucji państwowej i społecznej, a w terenowych organach administracji państwowej — przez prezydium wojewódzkiej rady narodowej (rady narodowej miasta wyłączonego z województwa). Instrukcje i formularze tej sprawozdawczości podlegają zatwierdzeniu przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego.

3. Prezes Głównego Urzędu Statystycznego może zobowiązać jednostki, o których mowa w ust. 1, do nadsyłania do Głównego Urzędu Statystycznego lub terenowych organów statystyki państwowej odpisów sprawozdań oraz wyników przeprowadzonych badań.

4. Prezes Rady Ministrów może rozciągnąć postanowienia ust. 1—3 w całości lub w części na przedsiębiorstwa gospodarki uspołecznionej o zasięgu ogólnokrajowym.

Art. 14. Organy statystyki państwowej obowiązane są przy składaniu sprawozdań lub udzielaniu informacji statystycznych przestrzegać przepisów o zachowaniu tajemnicy państwowej.

Art. 15. Organy statystyki państwowej kontrolują legalność prowadzenia sprawozdawczości statystycznej, jak również terminowość, rzetelność i prawidłowość sprawozdań statystycznych.

Art. 16. 1. Przy prowadzeniu badań statystycznych organy statystyki państwowej uprawnione są do korzystania z wszelkich materiałów liczbowych znajdujących się w posiadaniu organów administracji państwo-

wej, instytucji państwowych i społecznych oraz przedsiębiorstw gospodarki uspołecznionej i przedsiębiorstw prywatnych.

2. Prezes Rady Ministrów może ustalić szczególny tryb korzystania przez organy statystyki państwowej z materiałów odnoszących się do spraw obronności i bezpieczeństwa państwa.

Art. 17. Wykorzystywanie informacji i zeznań indywidualnych, uzyskanych w wyniku spisów powszechnych i innych badań statystycznych, dla celów innych niż dla zestawień statystycznych jest zabronione.

Art. 18. Kto wykracza przeciwko zakazowi określonemu w art. 17, podlega karze aresztu do trzech miesięcy lub grzywny do 4.500 złotych.

Art. 19. Kto odmawia informacji, do której udzielenia jest obowiązany stosownie do przepisów wydanych na podstawie art. 10, albo kto składa niezgodne z prawdą informacje, dowody lub sprawozdania statystyczne, albo kto udaremnia lub utrudnia wykonanie czynności przy badaniach statystycznych, podlega karze aresztu do trzech miesięcy lub grzywny do 4.500 złotych.

Art. 20. 1. Kto wbrew obowiązkowi nie składa sprawozdania statystycznego lub sporządza je nieprawidłowo albo po upływie wyznaczonego terminu, podlega karze grzywny do 1.000 złotych.

2. Tej samej karze podlega, kto wprowadza sprawozdawczość statystyczną według instrukcji i na formularzach nie zatwierdzonych przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego.

Art. 21. Orzekanie w sprawach o czyny wymienione w art. 18, 19 i 20 następuje w trybie przepisów o orzecznictwie karno-administracyjnym na podstawie wniosku o ukaranie, złożonego przez Główny Urząd Statystyczny lub wojewódzki (miejski) urząd statystyczny.

Art. 22. Pracownik organu administracji, instytucji albo przedsiębiorstwa państwowego lub społecznego, który składa sprawozdanie statystyczne zawierające dane nieprawdziwe, wyrządzając przez to szkodę dla interesu społecznego lub gospodarczego, podlega karze więzienia do lat 3 lub aresztu do lat 3.

Art. 23. 1. Znosi się wydziały statystyki prezydiów wojewódzkich rad narodowych (rad narodowych miast wyłączonych z województw) oraz powiatowych i miejskich (w miastach stanowiących powiaty) rad narodowych.

2. Terenowe organy statystyki państwowej (art. 1 ust. 3) przejmują zakres działania dotychczasowych organów statystyki prezydiów rad narodowych.

3. Pracownicy dotychczasowych organów statystyki prezydiów rad narodowych przechodzą do pracy w urzędach i inspektoratach statystycznych z zachowaniem ciągłości pracy.

Art. 24. Prezidia rad narodowych wykonują w stosunku do terenowych organów statystyki państwowej uprawnienia wynikające z art. 56 ustawy z dnia 25 stycznia 1958 r. o radach narodowych (Dz. U. Nr 5, poz. 16).

Art. 25. Ilekroć w ustawie jest mowa o ministrach, należy przez to rozumieć również przewodniczących komisji i komitetów, sprawujących funkcje naczelnych organów administracji państwowej, oraz kierowników urzędów centralnych.

Art. 26. 1. Tracą moc:

- 1) dekret z dnia 31 lipca 1946 r. o organizacji statystyki państwowej i o Głównym Urzędzie Statystycznym (Dz. U. Nr 41, poz. 239 z późniejszymi zmianami),
 - 2) ustawa z dnia 28 marca 1952 r. o zmianie zakresu działania władz naczelnych w dziedzinie statystyki państwowej (Dz. U. Nr 18, poz. 109).
2. Do czasu wydania przepisów wykonawczych przewidzianych w niniejszej ustawie — pozostają w mocy dotychczasowe przepisy wykonawcze.

Art. 27. Ustawa wchodzi w życie z upływem 30 dni od daty ogłoszenia.

Przewodniczący Rady Państwa: *A. Zawadzki*

Sekretarz Rady Państwa: *J. Horodecki*

1

U S T A W A
z dnia 26 lutego 1982 r.
o statystyce państwowej¹⁾

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 1. Statystyka państwowa obejmuje gromadzenie, przetwarzanie i udostępnianie informacji statystycznych na zasadach i w trybie określonym ustawą.

Art. 2. Zadaniem i obowiązkiem statystyki państwowej jest rzetelne i systematyczne informowanie o poziomie i stanie rozwoju społeczno-gospodarczego oraz o realizacji planów społeczno-gospodarczych.

Art. 3. 1. Zakres badań statystycznych obejmuje w szczególności zagadnienia:

- 1) produkcji i usług,
- 2) kosztów i cen,
- 3) finansów i kredytów,
- 4) budownictwa, inwestycji i środków trwałych,
- 5) gospodarki materiałowej i energetycznej,
- 6) wewnętrznego obrotu towarowego, z uwzględnieniem realizacji umów o dostawach,
- 7) handlu zagranicznego i stosunków gospodarczych z zagranicą,
- 8) zatrudnienia, płac, dochodów oraz warunków pracy,
- 9) procesów demograficznych,
- 10) warunków bytu ludności,
- 11) nauki, działalności badawczej i rozwojowej oraz postępu technicznego,
- 12) jakości produkcji i usług,
- 13) oświaty, kultury, ochrony zdrowia, turystyki i sportu,

¹⁾ Dz. U. Nr 7, poz. 58.

- 14) zasobów naturalnych, ich wykorzystania oraz ochrony środowiska naturalnego,
- 15) gospodarki komunalnej i mieszkaniowej,
- 16) wymiaru sprawiedliwości.

2. Szczegółowy zakres badań statystycznych określają wieloletnie i roczne programy badań statystycznych.

3. Wieloletnie programy badań statystycznych ustala Rada Ministrów, po zaopiniowaniu ich przez właściwe komisje sejmowe.

Art. 4. Naczelne i centralne organy administracji państwowej, Polska Akademia Nauk, Państwowy Arbitraż Gospodarczy, Państwowa Inspekcja Pracy, Prokuratura Generalna, terenowe organy administracji państwowej stopnia wojewódzkiego oraz zarządy centralnych związków spółdzielczych i naczelne organy organizacji społecznych mogą prowadzić po uzgodnieniu z Głównym Urzędem Statystycznym — nie objęte badaniami organów statystyki państwowej — badania statystyczne w zakresie przedmiotu ich działania, jeśli względy ekonomiczne, organizacyjne lub techniczne uzasadniają prowadzenie tych badań.

Rozdział 2

Organizacja i zakres działania organów statystyki państwowej

Art. 5. 1. Organami statystyki państwowej są Główny Urząd Statystyczny i podległe mu wojewódzkie urzędy statystyczne.

2. Główny Urząd Statystyczny jest centralnym organem administracji państwowej w zakresie statystyki.

3. Główny Urząd Statystyczny działa przy Radzie Ministrów i podlega nadzorowi Prezesa Rady Ministrów.

4. Na czele Głównego Urzędu Statystycznego stoi prezes, powoływany i odwoływany przez Prezesa Rady Ministrów.

5. Wiceprezesów Głównego Urzędu Statystycznego powołuje i odwołuje, na wniosek Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, Prezes Rady Ministrów.

6. Wojewódzkim urzędem statystycznym kieruje dyrektor powoływany i odwoływany przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego po zasięgnięciu opinii właściwej rady narodowej stopnia wojewódzkiego.

Art. 6. 1. Przy Głównym Urzędzie Statystycznym działa Rada do Spraw Systemów Informacji Społeczno-Gospodarczej, zwana dalej „Radą”, złożona z Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego — jako przewodniczącego, przedstawicieli naczelnych, centralnych i terenowych organów administracji państwowej stopnia wojewódzkiego, przedstawicieli organizacji spółdzielczych, społecznych i związkowych oraz ekspertów.

2. Rada jest organem opiniodawczym i wnioskodawczym w sprawach:
- 1) programów badań statystycznych,
 - 2) doskonalenia statystyki państwowej i tworzenia w jej ramach systemów informatycznych,
 - 3) określenia funkcji i kierunków rozwoju systemów informacji społeczno-gospodarczej w dziedzinie statystyki i planowania,
 - 4) ujednolicania dokumentów i systemów ewidencji podstawowej jednostek gospodarki uspołecznionej oraz zapewnienia ich spójności ze statystyką państwową,
 - 5) stosowania urządzeń informatycznych w systemach informacji społeczno-gospodarczej.
3. Prezes Rady Ministrów, na wniosek Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, określa zadania, skład i tryb działania Rady.

Art. 7. 1. Przy Głównym Urzędzie Statystycznym działa Naukowa Rada Statystyczna, jako organ doradczy, w sprawach teoretycznych statystyki, programów, organizacji i metodologii badań oraz technologii prac statystycznych.

2. Prezes Rady Ministrów, na wniosek Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, określa skład, zakres i tryb działania Naukowej Rady Statystycznej.

Art. 8. 1. Główny Urząd Statystyczny organizuje i prowadzi badania statystyczne, a w szczególności:

- 1) opracowuje projekty wieloletnich programów badań statystycznych i przedstawia je Radzie Ministrów,
- 2) ustala roczne programy badań statystycznych organów statystyki państwowej,
- 3) ustala zakres danych statystycznych niezbędnych do prowadzonych badań i formy ich przekazywania (formularze, kopie dokumentów ewidencji podstawowej, maszynowe nośniki danych, środki teletechniki),
- 4) wydaje wytyczne dotyczące opracowywania programów badań, organizacji i technologii prac sprawozdawczo-statystycznych oraz kontroli prawidłowości, terminowości i legalności sprawozdawczości statystycznej.

2. Dla współdziałania w realizacji badań statystycznych Prezes Głównego Urzędu Statystycznego powołuje społecznych korespondentów statystycznych, których pracę określa i organizuje.

Art. 9. 1. Główny Urząd Statystyczny informuje społeczeństwo, organy władzy i administracji państwowej oraz jednostki gospodarki uspołecznionej o wynikach badań statystycznych przez:

- 1) ogłaszanie i rozpowszechnianie informacji statystycznych w formie publikacji,

- 2) ogłaszanie prasowych komunikatów o aktualnej sytuacji ekonomiczno-gospodarczej kraju i wykonaniu planów społeczno-gospodarczych,
- 3) publikowanie statystycznych prognoz demograficznych i społeczno-gospodarczych.

2. Główny Urząd Statystyczny koordynuje i określa sposób publikowania wyników badań statystycznych statystyki państwowej.

Art. 10. 1. Główny Urząd Statystyczny:

- 1) przedstawia Radzie Ministrów roczne i okresowe sprawozdania i analizy statystyczne z wykonania planów społeczno-gospodarczych,
- 2) przedstawia naczelnym organom władzy państwowej oraz naczelnym i centralnym organom administracji państwowej informacje i analizy statystyczne dotyczące procesów gospodarczych i społecznych, niezbędne do realizowania funkcji tych organów.

2. Organy administracji państwowej oraz jednostki gospodarki uspołecznionej, na wniosek Głównego Urzędu Statystycznego, przedstawiają dodatkowe informacje i wyjaśnienia niezbędne do wykonania zadań określonych w ust. 1 pkt 1.

Art. 11. Główny Urząd Statystyczny udostępnia informacje statystyczne organom władzy i administracji państwowej, przedsiębiorstwom państwowym i innym jednostkom gospodarki uspołecznionej, organizacjom politycznym, społecznym i związkowym oraz przedstawicielom nauki i innym osobom w drodze zapewnienia dostępu do materiałów statystycznych, gromadzonych w organach statystyki państwowej, oraz dostępu do skomputeryzowanych baz i banków danych.

Art. 12. Główny Urząd Statystyczny zapewnia spójność, racjonalność i skoordynowany rozwój systemów informacji społeczno-gospodarczej w kraju przez:

- 1) ustalanie i aktualizowanie — we współpracy z Komisją Planowania przy Radzie Ministrów oraz innymi naczelnymi i centralnymi organami administracji państwowej — podstawowych kategorii klasyfikacji, nomenklatur i kodów stosowanych w planowaniu, statystyce i ewidencji,
- 2) organizowanie i prowadzenie systemów identyfikacji i klasyfikacji jednostek gospodarki uspołecznionej, jednostek podziału terytorialnego kraju oraz rejonów statystycznych i obwodów spisowych,
- 3) określanie zakresu badań statystycznych prowadzonych przez organy wymienione w art. 4 oraz zatwierdzanie form przekazywania danych statystycznych,
- 4) opiniowanie celowości tworzenia i funkcjonowania informatycznych systemów informacji społeczno-gospodarczej o zasięgu krajowym, wojewódzkim lub resortowym, wymagających zbierania danych statystycznych od jednostek gospodarki uspołecznionej,

- 5) opiniowanie przedstawianych przez naczelne i centralne organy administracji państwowej zasad i projektów ujednolicenia dokumentów i systemów ewidencji oraz projektów typowych informatycznych systemów ewidencyjno-informacyjnych przeznaczonych do upowszechniania w przedsiębiorstwach państwowych.

Art. 13. Do zakresu działania Głównego Urzędu Statystycznego należy ponadto:

- 1) prowadzenie prac naukowo-badawczych i rozwojowych w zakresie metod badań i analiz statystycznych oraz zastosowań matematyki, ekonometrii i informatyki w statystyce,
- 2) gromadzenie, opracowywanie i publikowanie danych z zakresu statystyki międzynarodowej oraz uczestniczenie w międzynarodowych badaniach statystycznych i pracach organizacji międzynarodowych w zakresie statystyki i zastosowań informatyki w statystyce, przekazywanie organizacjom międzynarodowym danych statystycznych oraz ustalanie zasad i nadzór nad przekazywaniem przez organy administracji państwowej i jednostki gospodarki uspołecznionej danych statystycznych organizacjom międzynarodowym,
- 3) współdziałanie w podnoszeniu kwalifikacji zawodowych w zakresie statystyki i upowszechnianiu wiedzy o statystyce oraz w opracowywaniu programów nauczania statystyki w szkołach wyższych i średnich.

Art. 14. Główny Urząd Statystyczny przedstawia właściwym komisjom sejmowym informacje statystyczne.

Art. 15. 1. Wojewódzkie urzędy statystyczne:

- 1) prowadzą badania statystyczne dotyczące życia społecznego i gospodarczego na obszarze województwa,
- 2) uczestniczą w organizowaniu i prowadzeniu badań statystycznych Głównego Urzędu Statystycznego,
- 3) opracowują i analizują wyniki prowadzonych badań statystycznych oraz informują społeczeństwo, organy władzy i administracji państwowej oraz jednostki gospodarki uspołecznionej działające na obszarze województwa o wynikach badań statystycznych (publikacje, komunikaty prasowe),
- 4) przedstawiają terenowym organom władzy i administracji państwowej stopnia wojewódzkiego roczne i okresowe sprawozdania i analizy statystyczne z wykonania planów społeczno-gospodarczych oraz informacje o procesach społecznych i gospodarczych w województwie,
- 5) udostępniają zgromadzone informacje statystyczne o województwie organom władzy i administracji państwowej, przedsiębiorstwom państwowym i innym jednostkom gospodarki uspołecznionej, organizacjom politycznym, społecznym, związkowym oraz przedstawicielom nauki

i innym osobom, a także zapewniają dostęp do skomputeryzowanych wojewódzkich baz i banków danych,

- 6) współdziałają z Głównym Urzędem Statystycznym w doskonaleniu statystyki państwowej oraz zapewnieniu spójności systemów informacji społeczno-gospodarczej na obszarze województwa,
- 7) prowadzą instruktaż w zakresie obowiązków sprawozdawczych oraz współdziałają w doskonaleniu i doskonaleniu zawodowym pracowników jednostek gospodarki uspołecznionej w zakresie statystyki.

2. Główny Urząd Statystyczny określa szczegółowy zakres działania wojewódzkich urzędów statystycznych.

Rozdział 3

Obowiązki statystyczne przedsiębiorstw państwowych, innych jednostek i osób fizycznych

Art. 16. 1. Przedsiębiorstwa państwowe i inne jednostki gospodarki uspołecznionej, organy administracji państwowej, osoby prawne nie będące jednostkami gospodarki uspołecznionej oraz osoby fizyczne prowadzące na własny rachunek działalność gospodarczą — w zakresie tej działalności — obowiązane są sporządzać sprawozdania statystyczne lub przekazywać dane statystyczne w innej formie albo udostępniać dane statystyczne zgromadzone w systemach informatycznych, według zasad określonych przez Główny Urząd Statystyczny, a w zakresie statystyki finansów — przez Główny Urząd Statystyczny, w porozumieniu z Ministrem Finansów.

2. Przepis ust. 1 nie dotyczy osób fizycznych prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne.

3. Minister finansów, w porozumieniu z Głównym Urzędem Statystycznym, określa obowiązki w zakresie statystyki dotyczącej budżetu państwa.

4. Wykaz obowiązków sprawozdawczych wynikających z ust. 1, ustalanych przez Główny Urząd Statystyczny, podlega ogłoszeniu w Monitorze Polskim.

Art. 17. 1. Przedsiębiorstwa państwowe i inne jednostki gospodarki uspołecznionej, organy administracji państwowej, osoby prawne nie będące jednostkami gospodarki uspołecznionej oraz osoby fizyczne prowadzące na własny rachunek działalność gospodarczą, obowiązane są sporządzać sprawozdania statystyczne lub przekazywać dane statystyczne w innej formie do badań prowadzonych przez organy wymienione w art. 4 wyłącznie po zatwierdzeniu formularzy przez Główny Urząd Statystyczny.

2. Główny Urząd Statystyczny może zobowiązać przedsiębiorstwa państwowe i inne jednostki gospodarki uspołecznionej, organy administracji państwowej oraz osoby prawne nie będące jednostkami gospodarki uspo-

łącznionej do nadsyłania organom statystyki państwowej kopii sprawozdań oraz wyników przeprowadzanych badań.

3. Wykazy obowiązków sprawozdawczych, o których mowa w ust. 1, podlegają ogłoszeniu w dziennikach urzędowych.

Art. 18. 1. Nakładanie obowiązków sprawozdawczych i sporządzanie sprawozdań na formularzach nie zatwierdzonych przez Główny Urząd Statystyczny jest zabronione.

2. Nie są obowiązkami sprawozdawczymi zobowiązania do przekazywania informacji liczbowych w celach innych aniżeli badania statystyczne, a w szczególności:

- 1) współdziałania w ramach zrzeszeń przedsiębiorstw,
- 2) ustalania (zatwierdzania) cen, uzyskiwania kredytów i ustalania wymiaru podatków,
- 3) na potrzeby organów kontroli zewnętrznej, wynikające w toku prowadzonej kontroli.

Art. 19. 1. Przedsiębiorstwo państwowe organizuje i prowadzi wewnętrzny system ewidencyjno-informacyjny, w tym także rachunkowość, zapewniający wykonywanie obowiązków sprawozdawczych, określonych w art. 16 i 17.

2. W wewnętrznym systemie ewidencyjno-informacyjnym przedsiębiorstwo państwowe stosuje podstawowe kategorie, klasyfikacje, nomenklatury i kody ustalone lub zatwierdzone przez Główny Urząd Statystyczny, uwzględniając ujednolicone dokumenty i systemy ewidencji podstawowej oraz zalecone do stosowania typowe informatyczne systemy ewidencyjno-informacyjne.

3. Ustawa nie ogranicza przedsiębiorstw państwowych w gromadzeniu i przetwarzaniu danych statystycznych o własnej działalności oraz opracowywaniu informacji statystycznych na własne potrzeby.

4. Przepisy ust. 1—3 stosuje się odpowiednio w pozostałych jednostkach gospodarki społecznej.

5. Przedsiębiorstwa państwowe o zasięgu ogólnokrajowym na wniosek Głównego Urzędu Statystycznego, uzgadniają z nim wewnętrzny system ewidencyjno-informacyjny.

Art. 20. Przeprowadzanie spisów powszechnych ludności następuje na podstawie ustawy.

Art. 21. 1. Osoby fizyczne są obowiązane do udzielania informacji, poza obowiązkami wynikającymi z art. 20, w zakresie:

- 1) podstawowych cech demograficznych i społeczno-zawodowych ludności,
- 2) statystyki rolniczej dotyczącej:
 - a) powierzchni użytków rolnych i zasiewów,
 - b) zwierząt gospodarskich i drobiu,
 - c) drzew i krzewów owocowych,
 - d) zabudowań, maszyn i narzędzi rolniczych.

2. Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia, określa szczegółowy zakres obowiązków osób fizycznych wezwanych do udzielenia informacji w spisach i badaniach statystycznych, o których mowa w ust. 1.

3. Inne badania statystyczne, w których odpowiedzi udzielają osoby fizyczne, mogą być prowadzone na zasadzie dobrowolności.

Art. 22. 1. Organy statystyki państwowej prowadzą kontrolę legalności, rzetelności, prawidłowości i terminowości sprawozdań statystycznych oraz dokonują ocen poprawności systemów ewidencyjno-informacyjnych.

2. Przy wykonywaniu czynności kontrolnych organy statystyki państwowej są uprawnione do wglądu do sprawozdań, ewidencji i dokumentacji podstawowej i innych dokumentów, stanowiących materiał źródłowy danych statystycznych podawanych w sprawozdaniach statystycznych.

Art. 23. 1. Odpowiedzialność za zgodność ze stanem faktycznym danych wykazywanych w sprawozdaniach statystycznych oraz za sporządzanie, prawidłowość i terminowość sporządzania sprawozdań statystycznych lub przekazywania danych statystycznych w innej formie ponoszą kierownicy jednostek organizacyjnych, w których sporządzane są sprawozdania statystyczne, oraz osoby sporządzające sprawozdania.

2. Osoby wymienione w ust. 1 ponoszą także odpowiedzialność za zgodność danych sprawozdawczych z zapisami w ewidencji i dokumentacji podstawowej oraz za prawidłowość ewidencji.

Art. 24. Wykorzystywanie informacji indywidualnych, uzyskanych w wyniku spisów powszechnych i innych badań statystycznych, dla celów innych niż dla zestawień i analiz statystycznych jest zabronione.

Art. 25. Publikowanie wyników badań statystycznych oraz dostęp do informacji statystycznych podlegają ograniczeniom wynikającym z ochrony tajemnicy państwowej i gospodarczej oraz sfery praw osobistych obywateli.

Rozdział 4

Przepisy karne

Art. 26. Kto:

- 1) wykracza przeciwko zakazowi określonemu w art. 24 albo
- 2) odmawia informacji, do której udzielenia jest obowiązany stosownie do przepisów art. 20 i 21, albo
- 3) składa sprawozdanie statystyczne lub w innej formie przekazuje dane i informacje statystyczne niezgodne ze stanem faktycznym albo udaremnia lub utrudnia wykonanie czynności przy spisach powszechnych i innych badaniach statystycznych, albo

- 4) nie wypełnia obowiązków sprawozdawczych, wypełnia je nieprawidłowo lub po upływie wyznaczonego terminu, albo
 - 5) wprowadza badania statystyczne w trybie nie przewidzianym w niniejszej ustawie,
- podlega karze grzywny do 5000 złotych.

Art. 27. Orzekanie o sprawach o czyny wymienione w art. 26 następuje w trybie przepisów Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia, na podstawie wniosku o ukaranie, złożonego przez Główny Urząd Statystyczny lub wojewódzki urząd statystyczny.

Rozdział 5

Przepisy przejściowe i końcowe

Art. 28. 1. Traci moc ustawa z dnia 15 lutego 1962 r. o organizacji statystyki państwowej (Dz. U. Nr 10, poz. 47 i z 1975 r. Nr 16, poz. 91).

2. Do czasu wydania przepisów wykonawczych przewidzianych w niniejszej ustawie pozostają w mocy dotychczasowe przepisy wykonawcze, o ile nie są sprzeczne z przepisami tej ustawy.

Art. 29. Ustawa wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Przewodniczący Rady Państwa: *H. Jabłoński*

Sekretarz Rady Państwa: *E. Duda*

USTAWA

z dnia 24 maja 1989 r.

o zmianie ustawy o statystyce państwowej¹⁾

Art. 1. W ustawie z dnia 26 lutego 1982 r. o statystyce państwowej (Dz. U. Nr 7, poz. 58) wprowadza się następujące zmiany:

1) art. 4 otrzymuje brzmienie:

„Art. 4. 1. Badania statystyczne prowadzi Główny Urząd Statystyczny.

2. W zakresie nie objętym badaniami statystycznymi Głównego Urzędu Statystycznego naczelne i centralne organy administracji państwowej, terenowe organy administracji państwowej o właściwości ogólnej stopnia wojewódzkiego oraz Narodowy Bank Polski i Prokuratura Generalna Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej mogą prowadzić badania statystyczne w przedmiocie ich działania, określone w wieloletnich programach badań statystycznych, o których mowa w art. 3 ust. 3.”;

2) w art. 5 dodaje się ust. 7 i 8 w brzmieniu:

„7. Organizację Głównego Urzędu Statystycznego określa statut nadany przez Radę Ministrów.

8. Prezes Głównego Urzędu Statystycznego może tworzyć jednostki obsługi statystyki i określać zakres ich działania, zgodnie z obowiązującymi przepisami. Wykaz jednostek podporządkowanych i przedsiębiorstw państwowych, dla których Główny Urząd Statystyczny jest organem założycielskim, określa statut, o którym mowa w ust. 7.”;

3) w art. 6:

a) w ust. 1 na końcu dodaje się wyrazy „Przedstawiciele organizacji związkowych i społecznych stanowią co najmniej połowę składu Rady.”;

¹⁾ Dz. U. Nr 32, poz. 171.

- b) ust. 2 otrzymuje brzmienie:
„2. Zadaniem Rady jest:
- 1) opiniowanie projektów programów badań statystycznych i wnioskowanie pożądaných zmian,
 - 2) określanie funkcji i kierunków rozwoju systemów informacji społeczno-gospodarczej w dziedzinie statystyki,
 - 3) dokonywanie ocen prawidłowości stosowanej metodologii i wyników badań statystycznych, zwłaszcza w dziedzinie cen detalicznych i kosztów utrzymania oraz ochrony środowiska,
 - 4) określanie badań statystycznych, których wyniki powinny być publikowane.”;
- c) dodaje się nowe ust. 3 i 4 w brzmieniu:
„3. Ustalenia, o których mowa w ust. 2 pkt 3 i 4, są wiążące dla Głównego Urzędu Statystycznego.
4. Rada może zasięgać opinii wyspecjalizowanych organizacji o poprawności przyjętych przez Główny Urząd Statystyczny założeń metodologicznych oraz opracowanych wyników badań statystycznych.”;
- d) dotychczasowy ust. 3 oznacza się jako ust. 5; w ustępie tym wyraz „zadania” skreśla się;
- 4) w art. 8:
- a) w ust. 1:
 - pkt 4 otrzymuje brzmienie:
„4) określa tryb i terminy opracowywania projektów wieloletnich i rocznych programów badań statystycznych,”
 - dodaje się pkt 5 w brzmieniu:
„5) wydaje wytyczne dotyczące metodyki prac sprawozdawczo-statystycznych.”;
 - b) ust. 2 otrzymuje brzmienie:
„2. Do współdziałania w realizacji badań Główny Urząd Statystyczny organizuje sieć społecznych korespondentów statystycznych, ankietów i rzeczoznawców.”;
- 5) w art. 9 w ust. 1 wyrazy „społeczeństwo, organy władzy i administracji państwowej oraz jednostki gospodarki uspołecznionej” skreśla się;
- 6) w art. 10 ust. 2 oraz oznaczenie ust. 1 skreśla się;
- 7) art. 11 otrzymuje brzmienie:
„Art. 11. 1. Główny Urząd Statystyczny udostępnia informacje statystyczne zgromadzone w organach statystyki państwowej z zachowaniem przepisów art. 24 i 25.
2. Udostępnianie informacji statystycznych jest odpłatne.
 3. Przepis ust. 2 nie dotyczy informacji, o których mowa w art. 10, oraz informacji udostępnianych organom administracji państwowej, Narodowemu Bankowi Pol-

skiemu i Prokuraturze Generalnej Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, ujętych w programach badań statystycznych.”,

8) art. 12 otrzymuje brzmienie:

„Art. 12. 1. Główny Urząd Statystyczny:

- 1) ustala i aktualizuje podstawowe kategorie, klasyfikacje, nomenklatury i kody stosowane w statystyce i ewidencji,
- 2) organizuje i prowadzi systemy identyfikacji jednostek podziału terytorialnego kraju oraz rejonów statystycznych i obwodów spisowych.
2. Główny Urząd Statystyczny prowadzi system identyfikacji osób prawnych oraz jednostek organizacyjnych nie posiadających osobowości prawnej i nadaje im, na podstawie ich zgłoszenia, statystyczny numer identyfikacyjny.
3. Główny Urząd Statystyczny może nadawać statystyczne numery identyfikacyjne osobom fizycznym prowadzącym działalność gospodarczą, w zakresie tej działalności na ich wniosek.”;

9) w art. 13 w pkt. 2 wyrazy „i jednostki gospodarki uspołecznionej” skreśla się;

10) w art. 15 w ust. 1:

- a) pkt 1 skreśla się,
- b) dotychczasowe pkt. 2—7 otrzymują oznaczenie pkt 1—6,
- c) pkt. 2—4 otrzymują brzmienie:
 - „2) opracowują i analizują zebrane dane statystyczne oraz informują o wynikach badań statystycznych (publikacje, komunikaty prasowe),
 - 3) przedstawiają terenowym organom władzy i administracji państwowej roczne i okresowe informacje i analizy statystyczne dotyczące procesów gospodarczych i społecznych na obszarze województwa,
 - 4) udostępniają zgromadzone informacje statystyczne na zasadach ustalonych w art. 11.”,

11) w tytule rozdziału 3 wyrazy „przedsiębiorstw państwowych, innych jednostek i osób fizycznych” skreśla się;

12) art. 16 otrzymuje brzmienie:

„Art. 16. 1. Osoby prawne, jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, w zakresie tej działalności, są obowiązane nieodpłatnie przekazywać organom statystyki państwowej dane statystyczne na otrzymanych od tych organów formularzach sprawozdawczych lub w in-

nej określonej formie (w szczególności kopie dokumentów ewidencji podstawowej, maszynowe nośniki danych, przekazy środkami teletechniki, wyciągi z rejestrów, nośniki danych monitoringu ochrony środowiska i innych systemów pomiarowo-kontrolnych).

2. Główny Urząd Statystyczny, w ramach prowadzonych badań statystycznych, ustala zarządzeniami Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego dla osób prawnych, jednostek organizacyjnych nie posiadających osobowości prawnej oraz osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, w zakresie tej działalności, szczegółowy zakres obowiązków sporządzania i przekazywania danych statystycznych dotyczących przedmiotu ich działalności w oznaczonej formie i terminie oraz według określonych zasad metodologicznych.
3. Jeżeli dane liczbowe będące przedmiotem określonego badania statystycznego zostały uprzednio zgromadzone w innym celu i są w posiadaniu organu administracji państwowej lub innej jednostki państwowej w związku z prowadzoną przez nie działalnością, obowiązek sprawozdawczy powinien być nałożony na ten organ lub jednostkę.
4. Wykaz obowiązków sprawozdawczych, ustalonych przez Główny Urząd Statystyczny, podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej „Monitor Polski”.”;

13) art. 17 otrzymuje brzmienie:

- „Art. 17. 1. Osoby prawne, jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej oraz osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą są obowiązane nieodpłatnie przekazywać dane statystyczne dotyczące przedmiotu ich działalności organom prowadzącym badania statystyczne na podstawie art. 4 ust. 2.
2. Naczelne i centralne organy administracji państwowej, terenowe organy administracji państwowej o właściwości ogólnej stopnia wojewódzkiego oraz Narodowy Bank Polski i Prokuratura Generalna Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, prowadzące na podstawie art. 4 ust. 2 badania statystyczne — ustalają zarządzeniami, wydanymi w porozumieniu z Prezesem Głównego Urzędu Statystycznego, zakres obowiązków sporządzania i przekazywania danych statystycznych, o których mowa w ust. 1, w oznaczonej formie i terminie oraz według określonych zasad metodologicznych.

3. Wykazy obowiązków sprawozdawczych, ustalonych w trybie ust. 2, podlegają ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej „Monitor Polski”.”;
- 14) art. 18 otrzymuje brzmienie:
„Art. 18. Obowiązki sprawozdawcze ustala się wyłącznie w trybie określonym w art. 16 i 17; w innych przypadkach przekazywanie danych liczbowych odbywa się na zasadzie dobrowolności.”;
- 15) art. 19 otrzymuje brzmienie:
„Art. 19. Osoby prawne i jednostki organizacyjne nie posiadające osobowości prawnej organizują i prowadzą wewnętrzny system ewidencyjno-informacyjny, w tym rachunkowość, zapewniający wykonanie obowiązków sprawozdawczych określonych na podstawie art. 16 i 17, stosując w nim podstawowe kategorie, klasyfikacje, nomenklatury i kody ustalone lub zatwierdzone przez Główny Urząd Statystyczny.”;
- 16) w art. 21:
a) ust. 1 otrzymuje brzmienie:
„1. Osoby fizyczne są obowiązane do udzielania informacji, poza obowiązkami wynikającymi z art. 20, w zakresie podstawowych cech demograficznych i społeczno-zawodowych ludności, warunków mieszkaniowych oraz w zakresie prowadzenia indywidualnych gospodarstw rolnych.”,
b) w ust. 2 po wyrazie „określa” dodaje się wyrazy „terminy i sposób przeprowadzenia oraz”;
- 17) art. 22 otrzymuje brzmienie:
„Art. 22. Organy statystyki państwowej prowadzą kontrolę prawidłowości i terminowości wykonywania obowiązków sprawozdawczych.”;
- 18) art. 23 otrzymuje brzmienie:
„Art. 23. W przypadkach gdy otrzymane dane liczbowe będą uzasadnione podejrzenia co do ich zgodności ze stanem faktycznym, organy statystyki państwowej kontrolują rzetelność tych danych.”;
- 19) w art. 24 po wyrazach „informacji indywidualnych” dodaje się wyrazy „o osobach fizycznych”;
- 20) art. 25 otrzymuje brzmienie:
„Art. 25. 1. Publikowanie wyników badań statystycznych oraz udostępnianie informacji statystycznych podlegają ograniczeniom wynikającym z ochrony sfery praw osobistych obywateli oraz ochrony tajemnicy państwowej, produkcyjnej lub handlowej.

2. Informacje jednostkowe o osobach prawnych, jednostkach organizacyjnych nie posiadających osobowości prawnej oraz o działalności gospodarczej osób fizycznych, zawierające dane objęte tajemnicą produkcyjną lub handlową, mogą być udostępniane wyłącznie organom władzy, administracji i kontroli państwowej, a na ich publikowanie jest wymagana zgoda podmiotu, którego dotyczą.”;

21) w art. 26:

- a) w pkt. 1 po wyrazach „art. 24” dodaje się wyrazy „i art. 25 ust. 2”;
- b) w pkt. 4 na końcu wyraz „albo” skreśla się,
- c) pkt 5 skreśla się,
- d) wyrazy „karze grzywny do 5000 złotych” zastępuje się wyrazami „karze grzywny”;

Art. 2. Prezes Rady Ministrów ogłosi w Dzienniku Ustaw jednolity tekst ustawy z dnia 26 lutego 1982 r. o statystyce państwowej, z uwzględnieniem zmian wynikających z przepisów ogłoszonych przed dniem wydania jednolitego tekstu i z zastosowaniem ciągłej numeracji rozdziałów, artykułów, ustępów i punktów.

Art. 3. Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 czerwca 1989 r.

Przewodniczący Rady Państwa: w z. *K. Barcikowski*

Sekretarz Rady Państwa: *Z. Surowiec*

Podstawowe zasady oficjalnych statystyk na obszarze Europejskiej Komisji Gospodarczej

*
* *
*

Z inicjatywy organów Narodów Zjednoczonych, Międzynarodowego Instytutu Statystycznego, Europejskiej Komisji Gospodarczej i Eurostat zorganizowany został w dniach 27—29 września 1993 r. w Jachrance *Okrągły Stół*, który zgromadził delegatów z 25 krajowych urzędów statystycznych, z krajów europejskich znajdujących się w okresie transformacji, przeżywających intensywne przemiany systemów ekonomicznych, politycznych i społecznych. Celem spotkania było wszechstronne przedyskutowanie roli statystyki i jej trudnych problemów w warunkach dokonywanych przemian gospodarczych i państwa. Dyskusję poprzedził dokument przyjęty przez Europejską Komisję Gospodarczą i zaaprobowany przez rządy krajów członkowskich pt.: *Podstawowe zasady oficjalnych statystyk na obszarze Europejskiej Komisji Gospodarczej* (załącznik 1). Znaczenie tego dokumentu (Rezolucji), przyjętego na 47 sesji Europejskiej Komisji Gospodarczej w Pałacu Narodów w Genewie w dniu 15 kwietnia 1992 r., polega na tym, że jego postanowienia:

- a) w dziesięciu zasadach budują podstawy prawne i etyczne służb statystycznych, ich roli w służbie publicznej;
- b) kształtują rolę organów statystycznych w zbieraniu danych statystycznych, spełniających kryterium użyteczności i dostępności na zasadach bezstronności, mając na uwadze dobro informacji publicznej;
- c) podają metody budowania zaufania do informacji udostępnianej przez służby statystyczne oraz zapewnienia informatorów indywidualnych, że dane o osobach fizycznych lub prawnych podlegają ochronie i są ściśle poufne;
- d) koordynują działalność i metody pracy służb statystycznych w różnych krajach w celu zapewnienia spójności i wydajności systemów statystycznych na wszystkich oficjalnych poziomach.

Tematyka *Podstawowych zasad statystyk oficjalnych oraz ich prawnych i etycznych aspektów w krajach w okresie przejściowym* oraz dyskusja nad poszczególnymi zasadami przedstawiona została w tomie 47 „Biblioteki Wiadomości Statystycznych”. W niniejszym tomie przedstawia się referaty, koreferaty i dyskusję nad dwoma zagadnieniami, a mianowicie:

- Tajemnica statystyczna w procesie przekształcania gospodarki,
- Transformacja prawodawstwa w dziedzinie statystyki w okresie przejścia.

To pierwsze spotkanie międzynarodowe na temat realizacji postanowień wspomnianej *Rezolucji Europejskiej Komisji Gospodarczej* nieprzypadkowo odbyło się w Polsce. Główny Urząd Statystyczny wystąpił z inicjatywą opracowania tego dokumentu oraz odegrał bardzo aktywną rolę w jej przygotowaniu.

Mówiąc o *Rezolucji* w sprawie podstawowych zasad oficjalnej statystyki, należy również wspomnieć o innym dokumencie międzynarodowym, określającym obowiązki oraz zasady etyczne, którymi powinni się kierować statystycy w swojej działalności statystycznej, a mianowicie: *Deklaracji w sprawie etyki zawodowej statystyków* (załącznik 2), opracowanej przez Międzynarodowy Instytut Statystyczny i przyjętej na 45 sesji plenarnej tego Instytutu w 1985 r. w Amsterdamie.

...

Tajemnica statystyczna w procesie przekształcania gospodarki

Referat: Gyorgy VUKOVICH (Prezes Urzędu Statystycznego — Węgry)

Poufność danych jednostkowych jest jedną z najbardziej istotnych kwestii w krajach przechodzących transformację. Nie oznacza ona jedynie przestrzegania pewnych zasad demokratycznych, ale również służy interesom agend statystycznych.

Ci, którzy pracowali w urzędach statystycznych krajów przechodzących transformację w okresie dawniejszym wiedzą doskonale, że dane indywidualne dotyczące jednostek prawnych i przedsiębiorstw były rutynowo wykorzystywane do celów centralnego zarządzania gospodarką. Wszystkie te przedsiębiorstwa były własnością państwa. Myślę tutaj także o gospodarstwach rolnych, nie chodzi więc tylko o przemysł. Dane były również zbierane przez różne branże, przez różne ministerstwa, które nadzorowały gospodarstwa rolne czy fabryki.

Dochodziło do wymiany informacji dotyczących poszczególnych przedsiębiorstw. Nie uważano tego za coś niewłaściwego, ponieważ taka była natura systemu.

Obecnie na Węgrzech, tak jak we wszystkich pozostałych krajach Europy Centralnej, liczba dostawców danych statystycznych zmniejszyła się od 10 do 40%. Obecnie mamy kilkadziesiąt tysięcy dostawców danych, wobec odpowiednio większej ich liczby uprzednio. Są to głównie prywatni dostawcy danych. Po dekadach braku wiary w oficjalną statystykę, dostarczaną przez Urząd czy przez jego agendy, społeczeństwo jest obecnie bardziej wrażliwe na kwestię poufności danych. Jesteśmy bardziej wyczuleni na to, niż w krajach zachodnich, gdzie demokracja jest od dawna.

Musimy oprzeć się na rzetelnej zasadzie poufności danych, aby dać nowy wizerunek statystyki w krajach przechodzących transformację, a także po to, by dostawcom danych dać wiarę w poufność danych. W moim kraju parlament uchwalił jesienią 1992 r. prawo w dziedzinie ochrony danych osobistych. Nowe prawo o statystyce zostało przyjęte w kwietniu 1993 r. Jest to ustawa o statystyce nr 148 z 1993 r., która dotyczy nowych reguł, jeśli chodzi o poufność indywidualnych informacji zarówno w odniesieniu do osób prawnych, jak i do osób fizycznych.

Jak powiedziałem wcześniej, agendy rządowe i ministerstwa w przeszłości bardzo często i szeroko korzystały z indywidualnych informacji do zarządzania przedsiębiorstwami. Ministerstwa już nie nadzorują działalności firm nawet państwowych, tylko w pewien sposób wpływają na ich funkcjonowanie. Ministerstwa już nie zbierają danych na temat przedsiębiorstw pozostających w ich sferze zainteresowania i oczywiście również nie otrzymują ich od nas. Stąd wynikają pewne problemy, które będą zanikać do czasu, kiedy wszyscy przyzwyczają się do nowego sposobu postępowania się danymi. Rzeczą szczególnie ważną w krajach przechodzących transformację jest to, by tego typu kwestie były uregulowane ustawą ustanowioną przez parlament, ponieważ wówczas otrzymują odpowiednią moc prawną.

Chciałbym powrócić do kwestii indywidualnych informacji na temat osób fizycznych. Ustawa o statystyce i o ochronie danych indywidualnych zakłada, że jakiegokolwiek dane statystyczne na temat prywatnych osób, zawierające informacje o ich prywatnym życiu, ich charakterystycznych cechach indywidualnych mogą być zebrane tylko na podstawie odrębnego zarządzenia, pozwalającego na zbieranie tego typu danych. Oznacza to, że do przeprowadzenia przez urząd statystyczny spisu powszechnego np. w 2000 r. nieodzowne będzie wydanie specjalnej ustawy.

Koreferat:

Vladimir ZINOVSKI (Wiceprezes Urzędu Statystycznego — Białoruś)

Proponowany do omówienia dokument dotyczy jednego z najistotniejszych dla działalności oficjalnych statystyk problemów, tj. problemu poufności danych statystycznych w procesie transformacji gospodarki krajów okresu przejściowego.

Przez dłuższy czas system statystyczny Republiki Białoruskiej był częścią scentralizowanego systemu statystycznego byłego Związku Radzieckiego, dostosowany był do systemu administracyjno-nakazowego zarządzania gospodarką, uzależnionego od zasad metodologicznych scentralizowanego planowania opartego na ciągłej obserwacji statystycznej.

Państwowy Komitet Statystyk i Analiz był organem kompetentnym do udzielania informacji, do opracowywania ogólnych planów gospodarki narodowej w celu ich rozpatrzenia i zatwierdzenia. Dane te wykorzystywało kierownictwo do korekty zadań planowych w trakcie wykonywania planów i do kontroli ich realizacji.

Statystyka państwowa miała decydujące znaczenie, była narzędziem kontroli wykonania planu i efektywności polityki gospodarczej. Ewidencja księgową i sprawozdawczość przedsiębiorstw były traktowane jako części

jednolitego systemu przetwarzania i przechowywania danych oraz analizy danych niezbędnych do planowania, zarządzania gospodarką kraju.

Jednolitość tego systemu na wszystkich szczeblach, począwszy od dokumentacji, zbierania danych z przedsiębiorstw, instytucji i organizacji, a kończąc na opracowaniach na poziomie całej gospodarki narodowej zapewniał Komitet Statystyki. Na podstawie decyzji rządu dokonywał on obserwacji statystycznych według ustalonych wskaźników i przekazywał je w krótkim terminie niewielkiej liczbie użytkowników — pracownikom partyjnym, ministerstwom i resortom. W ten sam sposób pracowały instancje niższe, w zależności od posiadanych kompetencji.

Funkcjonowała zasada nie tyle poufności, co tajności wszystkich materiałów. W związku z tym sprawa zapewnienia poufności materiałów statystycznych nie stwarzała w działaniach resortu statystyki większych problemów. Stopień poufności materiałów statystycznych Republiki Białoruskiej był regulowany przez ustawodawstwo działające w kraju. Ustawodawstwo Republiki Białoruskiej wymaga od organów statystyki państwowej zapewnienia przestrzegania tajemnicy państwowej, tajemnicy handlowej osób fizycznych i prawnych oraz poufności informacji statystycznych zbieranych podczas spisów ludności.

Akta normatywne Republiki jednoznacznie określają tryb utrzymywania poufności danych statystycznych, zawierających informacje objęte tajemnicą państwową; przejście do gospodarki rynkowej i wielosystemowej zwiększyło liczbę osób fizycznych i prawnych, stwarzając nowe zadania dla organów statystycznych o szerszym zakresie informacji.

Aby zapewnić nieodzowną jakość wyników badań i przede wszystkim ich dokładności i kompletności większość badań statystycznych na szczeblu republikańskim ma charakter obowiązkowej sprawozdawczości. Takie podejście potrzebne jest nie tylko do obserwacji ciągłych, ale również do wielu badań wyrwykowych. Jeżeli respondenci mają obowiązek przekazywać dane, to organy statystyczne zapewniają poufność informacji statystycznych. Poufność wszystkich danych indywidualnych, danych o stosunkach pracy — przekazywanych dla potrzeb statystyki państwowej — mogą być używane tylko w celach statystycznych, o czym stanowi projekt naszej ustawy o statystyce. Jest prawnie zabronione wykorzystywanie danych otrzymanych na podstawie informacji indywidualnych. Zgodnie z celami statystyki Republiki można przekazywać nie zbiorcze dane indywidualne, lecz tylko dane anonimowe. Zadaniem statystyki nie jest opracowanie informacji na temat konkretnych osób, lecz odzwierciedlenie zjawisk masowych.

Jakość informacji statystycznych przekazywanych przez oficjalne organy statystyczne rządowi, jednostkom gospodarczym i społeczeństwu w znacznym stopniu zależy od zaufania obywateli, przedsiębiorstw i innych respondentów do danych statystycznych, w zakresie ich wykorzystywania. W związku z tym Państwowy Komitet Statystyk i Analiz Republiki Białoruskiej popiera wniosek, by jedną z zasad statystyki oficjalnej, na

obszarze działania Komisji Europejskiej, była zasada: *dane personalne zbierane przez organy statystyczne, w celu przygotowania informacji statystycznej, niezależnie od tego, czy są to osoby prawne czy osoby fizyczne — muszą być ściśle poufne i mogą być wykorzystane tylko w celach statystycznych*. Do tego zobowiązane zostały organa statystyczne zarządzeniem rządu Republiki przyjętym pod koniec 1992 r., a które stanowi o tajemnicy handlowej i określa zasady ochrony danych statystycznych.

Tylko organa państwowe, które mają prawo zbierać informacje objęte tajemnicą handlową, odpowiadają za ujawnienie tych danych. Państwo gwarantuje prawo respondentów do poufności. Rząd Republiki, który jest właścicielem przedsiębiorstw państwowych, otrzymuje obecnie od Państwowego Komitetu Statystyk i Analiz dane dotyczące podmiotów gospodarczych własności państwowej. Rozpatrywany jest projekt ustawy Republiki Białoruskiej na temat statystyki państwowej. Jeden z przygotowywanych artykułów stanowi o ściśle poufnym charakterze danych statystycznych i o wykorzystaniu ich wyłącznie w celach statystycznych.

Kiejstutis ZABORSKAS (Przewodniczący Państwowego Komitetu Statystyki Litwy)

Radykalne zmiany w statystyce — to przede wszystkim tworzenie podstaw prawnych i organizacyjnych. Parlament Litwy przystąpił obecnie do omawiania ustawy o statystyce.

Regulacja organizacji statystyki drogą ustawy ma istotne znaczenie z dwóch przyczyn. Po pierwsze: ustawa przewiduje przestrzeganie zasady poufności danych jednostkowych. Wyjątek stanowią tylko te przypadki, gdy za przestępstwa gospodarcze respondentowi wytoczono sprawę sądową. Myślę, że Rezolucja Europejskiej Komisji Ekonomicznej jeszcze bardziej umocni nasze pozycje. Po drugie: przewiduje się pełną otwartość informacji statystycznej. Teraz informacje przekazywane są do rządu Republiki, do prezydenta i jednocześnie rozsyłane do wszystkich mass mediów. Naszym zdaniem jest jeszcze ważne to, że za notoryczne niedostarczanie ankiet statystycznych przewiduje się karę do 2,5 tys. dolarów. Podejmowanie decyzji w tej sprawie zostało oddane republikańskiej służbie statystycznej. Kary stanowią środek przeciwstawiający się nihilizmowi organizacyjnemu, bowiem nie jesteśmy w stanie wyegzekwować wszystkich ankiet i sprawozdań statystycznych, szczególnie dotyczących przedsiębiorstw prywatnych. Poza metodą nakazową potrzebne jest podniesienie prestiżu statystyki, który załamał się w latach minionych. Niezależnie od naszych wysiłków społeczeństwo nie wierzy danym statystycznym, utrzymując, że statystyka mimo wszystko jednak służy i jest dla władzy. Naszym zdaniem w kształtowaniu opinii o statystyce mogłyby pomóc artykuły o statystyce

napisane przez naszych ekspertów, np. z EUROSTAT, OECD, Wydziału Statystycznego EFTA i innych organizacji międzynarodowych.

Innym zagadnieniem, na którym chciałbym zatrzymać uwagę jest organizacyjna struktura służb statystyki. Przekształcamy swoją strukturę, która została wprowadzona 1 listopada 1993 r. Analizowaliśmy struktury służb statystycznych 9 krajów. Moim zdaniem najbardziej systematyczna i odpowiednia jest służba statystyki narodowej Finlandii.

Myślę, że EUROSTAT i wydziały statystyczne EFTA mogłyby podzielić się swoim doświadczeniem. Byłoby to z pożytkiem dla krajów przechodzących na inny charakter statystyki.

Dyskusja:

Richard ROBERTS (UNSTAT)

Kwestia poufności jest tu bardzo istotna i zgadzam się z konkretnymi granicami poufności. Respondenci (osoby indywidualne lub organizacje) powinni respektować tę zasadę. Powinniśmy uznać, że zachodzi potencjalny konflikt między poufnością a użytecznością danych statystycznych. W niektórych krajach dane nie są publikowane, jeśli na wybranym obszarze, który obejmuje statystyka, działają mniej niż trzy jednostki podmiotowe. Ten aspekt zachowania poufności dotyczy np. danych o produkcji czy handlu międzynarodowym. W tej dziedzinie można stwierdzić, że produkcja konkretnego towaru czy też obrót nim nie są objęte statystyką właśnie z powodu wymogu zachowania tajemnicy.

Mogą być stosowane różne sposoby, np. wprowadzanie zasady niepublikowania danych o uczestnikach danego sektora gospodarki, w którym występuje mniej niż określona przepisami liczba uczestników lub uczestnicy takiego sektora gospodarki zażądają, aby nie publikowano ich danych. Niezależnie od struktury gospodarki może to wpłynąć w sposób zasadniczy na poziom szczegółowości, na którym dostępne są dane statystyczne.

W strukturze przemysłowej czy handlowej, w której plasują się małe liczbowo przedsiębiorstwa możemy mieć do czynienia z bardzo niewielką liczbą danych. W niektórych krajach 20% danych o handlu zagranicznym jest poufne, z uwagi właśnie na dużą koncentrację w handlu zagranicznym. Stąd mój wniosek, że powinno stać się zasadą, by dane publikowano na jak najbardziej szczegółowym szczeblu, ale z zachowaniem wymogu poufności. Jednym z takich wymogów może być stworzenie specjalnej kategorii. Sposobem na zachowanie bardziej otwartej formy byłoby podanie następnego wyższego szczebla klasyfikowania danych. To pozwoli zachować warunek poufności danych. Trzeba zatem stosować zasadę poufności, ale należy zdawać sobie sprawę z zagrożenia konfliktem, którego należy starannie unikać.

Edvard OUTRATA (Prezes Urzędu Statystycznego — Czechy)

Pragnę przekazać uwagi odnośnie występujących konfliktów w zakresie poufności danych statystycznych. P. Vukovich mówił o konflikcie między wymogiem poufności wszystkich informacji, które są przekazywane do urzędów statystycznych i czysto pragmatycznymi zachowaniami. W Czechach jest to rzecz nie do końca zrozumiała. Procedura systemu komunistycznego nakładała na urząd statystyczny obowiązek zbierania i przekazywania informacji dalej, do organów regulujących.

Zgodzimy się, że praktyka ta musi ulec zmianie. Spotykamy się z opinią, że oznacza to wzrost odpowiedzialności oraz zwiększenie obowiązku sprawozdawczego.

Powinno się przyjąć, moim zdaniem, odwrotne rozwiązanie: wprowadzić do regulacji prawnych wymóg przekazywania danych organom statystycznym przez ciała rządowe. A więc w tej sytuacji zbieranie danych powinno być dokonywane przez ministerstwa, przez organa administracyjne. Jest to właściwie odwrotne do tego, co było dotychczas. Dlatego chciałbym poprosić Koleżanki i Kolegów, aby powrócili do podstaw i nie poprzestali na samych tylko zasadach, bazujących na poufności ograniczających działalność biur statystycznych. Nie chcemy przecież zbierać oskarżeń o działanie poza ramami zasady poufności.

Wypowiedź p. Robertsa wzbudziła mieszane uczucia. Ale nie jest to jeszcze odpowiedni czas, aby urzędy statystyczne w krajach postkomunistycznych prowadziły grę na krawędzi poufności. P. Zaborskąs odnosi się do tego, jak do zjawiska nihilizmu statystycznego. Niektóre urzędy bardziej lub mniej uczestniczą w tej grze. Istotne, żeby nie było to sprawą kwestionowaną z przyczyn pragmatycznych.

Zasada ta odnosi się do statystyki. Nie chcę przez to powiedzieć, że nie musimy prosić fabryki samochodów, żeby nie przekazywała nam danych statystycznych. Oczywiście możemy je uzyskać poprzez dane ogólne, ale jeżeli do tego dojdzie, nie można nas prosić o bardzo dwuznaczną rzecz: abyśmy naruszali zasady poufności tylko po to, aby dla ciał międzynarodowych, dla ich potrzeb przekazywać informacje statystyczne, których oni sobie życzą.

Villem de VRIES (Centralne Biuro Statystyczne — Holandia)

Komentarz p. Outraty odpowiada mi. W odniesieniu do wypowiedzi p. Vukovicha — my również staramy się robić to w odwrotny sposób, tak jak on to proponował — gromadzimy dane zbierane przez innych.

Prawo holenderskie traktujące o prywatności komplikuje to zjawisko. Jeżeli określona organizacja rejestruje osoby indywidualne, np. tych, którzy

dokonyują poboru opłat podatkowych, to jest obowiązującą zasadą, że ich posiadane dane prywatne mogą przekazać biurom statystycznym. Ale tu już wkraczamy w pewien problem. Nie wiem, jak ten problem rozwiązują m.in. Węgrzy. P. Vukovich wskazywał, że ustawy dotyczące poufności mówią o obowiązku przekazywania przez rejestratorów urzędowi statystycznemu informacji nie na podstawie ustawy, ale innych regulacji prawnych.

Gyorgy VUKOVICH

Całkowicie się zgadzam z p. Outratą, że sprawa poufności danych statystycznych powinna mieć charakter jednokierunkowy. Chcemy zadowolić wszystkie strony zaangażowane w proces przekazywania urzędowi statystycznemu danych zbieranych przez agencje rządowe czy ministerstwa. W ostatnich dwóch latach w wielu naszych agendach rządowych chciano się pozbyć statystyki. Były one gotowe przekazać fundusze urzędowi statystycznym na prace w tej dziedzinie. Chodziło o dokonanie transferu danych i wyznaczanie do tego celu właśnie urzędów statystycznych. Nowe prawo statystyczne, które zostanie opublikowane, nie będzie niestety wyjaśniało do końca istniejących wątpliwości. Problemy muszą być jednak w jakiś sposób rozstrzygnięte.

P. de Vries mówił o danych indywidualnych. Urzędy statystyczne po to, żeby otrzymać te indywidualne dane od rejestratorów muszą działać właśnie w podany sposób. Prawo zabrania urzędowi statystycznemu publikowania informacji o charakterze indywidualnym. Możemy zatem otrzymywać informacje z urzędów podatkowych i od innych urzędów dane dotyczące osób indywidualnych. Ale to wszystko jest objęte działaniem reguł prawnych zawierających obostrzenia w dziedzinie ochrony informacji indywidualnych. Można mieć nadzieję na przyszłość że ci, którzy dostarczają danych — rejestratorzy, będą stosowali się do zasad prawnych.

Jean Louis BODIN (INSEE — Francja)

Skomentuję wypowiedź p. Vukovicha, dotyczącą zbierania danych od osób indywidualnych na podstawie dobrej woli, tak jak to stanowi ustawa. Istnieje niebezpieczeństwo obniżenia jakości prac statystycznych. Ta sama ustawa została przyjęta w wielu krajach zachodnioeuropejskich. Możliwe, że statystycy tych krajów będą używali dokumentów administracyjnych i innych zamiast prowadzenia badań. Nie jest to kwestia związana tylko z poufnością. W istocie zaistniał konflikt etyczny. Mówię o tym z naciskiem, gdyż jednostka ma prawo do ochrony jej prywatności przed intruzami, którzy będą wkraczali w sferę prywatności i przekazywali informacje na użytek publiczny.

Możliwe jest podjęcie starań o wnoszenie przez odbiorców opłaty w formie taksy, podatku statystycznego, tak jak się ten podatek opłaca w innych przedziałach systemu fiskalnego. Państwo posiada prawo zdobywania informacji od osób indywidualnych. Na tej samej zasadzie pod kontrolą parlamentu odbywa się egzekwowanie podatków od obywateli. Podatki te stanowią składową systemu budżetowego. Jest możliwe, aby statystycy w sposób całkowicie woluntarystyczny dokonywali takich prób.

W wielu krajach takie woluntarystyczne praktyki się rozpoczynają. Jednak mogą one wpłynąć ujemnie na jakość prac statystycznych.

Gyorgy VUKOVICH

Zagadnienie poruszone przez Pana Przewodniczącego jest niezwykle istotne. Prawo węgierskie przewiduje, że osoby fizyczne podejmujące działalność gospodarczą zobowiązane są do przekazywania informacji. Prawo narzuca taki obowiązek obywatelom. Dotyczy to informacji na temat statusu społecznego, stanu cywilnego, płci, wieku itd. Osoby aktywnie uczestniczące w działalności gospodarczej zobligowane zostały do przekazywania informacji o typie produkcji, źródłach finansowania, o poziomie zysków itd. Jednak zastanawiam się, czy w przypadkach dyskutowanych tu metod reprezentacyjnych, a nie zbieraniu danych od wszystkich osób wymagane powinny być dane indywidualne, takie jak np. liczba dzieci z poprzedniego małżeństwa.

Transformacja prawodawstwa w dziedzinie statystyki w okresie przejścia

Zasada 7

Teksty ustaw, przepisy prawne i wszelkie regulacje, według których funkcjonują systemy statystyczne, muszą być podawane do publicznej wiadomości.

Referat: Christian ENGELAGE (EUROSTAT)

Transformacja systemu statystycznego dokonuje się przez regulację prawną. Znajduje to swój wyraz w postaci publikowanych oficjalnie aktów prawnych. Również regulacje niższego rzędu, z prawnego punktu widzenia, zawierają przesłanki jako wytyczne zachowań na różnych szczeblach. Przepisy wykonawcze treścią nawiązują do ustalonych reguł. Teksty ustaw, przepisy prawne oraz regulacje muszą być publicznie dostępne, w formie informacji, i powinny w nich funkcjonować zasady przejrzystości, jasności. Cóż to oznacza? Zasada przejrzystości jest pewnego rodzaju zobowiązaniem ze strony państwa, obietnicą legalności działania i gotowości dostosowania się do konkretnych działań prawnych, aby było zgodnie z ustalonymi regułami. Regulacja prawna jest wyrazem relacji między państwem a jego obywatelami, również o pewnym podziale kompetencji pomiędzy obywatelami a władzami państwa. Należy zatem przypomnieć publiczny charakter reguł postępowania i wyraźnie podkreślić konieczność coraz pełniejszej samoświadomości obywateli.

Wszystkie wymienione aspekty, które są istotne dla obywatela i dla potrzeb państwa muszą być uregulowane w aktach prawnych i udostępnione publicznie. Regulacje prawne powinny być znane społeczeństwu, a treść aktów prawnych musi być spójna i przystępna, aby obywatele nie byli postrzegani jako zespoły jednostek wychodzące poza regulacje prawne; oni muszą się w tych ramach mieścić.

Obowiązek informacyjny jest drugim czynnikiem usług statystycznych. Statystyka musi być dostępna nie tylko dla członków rządu, ale dla całego

społeczeństwa. Społeczeństwo ma prawnie usakcjonowany dostęp do informacji. Mówimy o partnerstwie pomiędzy rządem a obywatelami. Te dwa bardzo istotne aspekty są niezbędnymi czynnikami, które muszą funkcjonować.

Instrumenty, które powinny być ustalone w regulacjach prawnych, to cele i zasady. Cele — czyli jakie są nasze zamierzenia, a które muszą być wyjaśnione po to, abyśmy rozumieli istotę naszego działania. Zasady natomiast muszą być podane „*expressis verbis*”. Trzeba je precyzyjnie wyrazić, za pomocą określonych form, odpowiednich reguł, ponieważ umożliwia to opracowanie zasad. Jest to bardzo pomocne narzędzie w interpretacji statystycznej, pozwalające ukazać dane statystyczne w określonym ujęciu.

Istotną sprawą jest *funkcjonowanie systemu statystycznego*. Chcę odnieść się do roli trzech grup: *producenci, respondenci i użytkownicy* systemu statystycznego.

Grupa producentów posiada klarowną strukturę organizacyjną pozwalającą sprecyzować: kto jest odpowiedzialny i za co, jakie urzędy pracują razem, w jaki sposób jest zorganizowana cała procedura? Jest ważne, aby społeczeństwo wiedziało, jakie wyspecjalizowane agendy i instytucje zwracają się do nich z odpowiednimi zapytaniami. W regulacjach prawnych mówimy o obowiązkach, o odpowiedzialności oraz mówimy też o prawach. Również **grupa użytkowników** ma nie tylko obowiązki, ale i prawa.

Problem programu statystycznego, który jest podstawą działania — należy uświadomić sobie, w jaki sposób decyzje są podawane, jak przebiega proces decyzyjny, w jaki sposób naświetlamy fakty. Co można powiedzieć o niezawisłości tego programu?

Kolejna sprawa, która w regulacjach prawnych musi być przewidziana, dotyczy podstaw prawnych badań statystycznych. Mogą to być postanowienia ustawy albo mogą to regulować przepisy wykonawcze, a więc akty prawne niższego rzędu, decyzje administracyjne, ale podejmowane w ramach systemu prawnego, który opisuje procesy decyzyjne jednoznacznie i zrozumiale.

Jednym z elementów, który musi być zawarty w akcie prawnym, jest sposób rozpowszechniania informacji. Niezbędne są gwarancje ze strony rządowej do rozpowszechniania informacji statystycznych. Trzeba również podkreślić zasadę poufności. Jest to konieczny wymóg, jako integralna część aktu prawnego. W interesie obywatela zapis taki powinien się znaleźć. Udostępnianie informacji danych indywidualnych nie powinno mieć miejsca, ponieważ informacje statystyczne nie mogą być informacjami o jednostkach, o respondentach indywidualnych.

Mimo że statystyka jako zasadnicza część życia politycznego i społecznego jest bardzo ważna, nie jest jednak pępkiem świata i właściwe działania politycznego i administracyjnego środowiska oczywiście odegrają istotną rolę w kreowaniu ram prawnych naszych działań. Prace różnią się orga-

nizacyjnie. Nie ma jednej drogi prowadzącej do Rzymu. Ale wszystkie są obwarowane pewnymi regułami. Chodzi również o chronienie atmosfery zaufania do statystyki, dbanie o wiarygodność statystyki. Po to, aby do niej dojść, trzeba stworzyć regulacje prawne.

Następna sprawa: upowszechnienie informacji statystycznej. Nie oznacza to jedynie publikowania danych w wydawnictwach oficjalnych, ale również obejmuje przekazywanie określonych danych odpowiednim grupom odbiorców zainteresowanych opublikowaniem danych. Można to zrobić na dwóch poziomach, a więc: pewien zasób podstawowych wiadomości danych, które przekazuje się w chwili zakończenia badania i gdy tylko mamy do czynienia z respondentami. Tutaj istnieje konkretny zapis prawny, tj. spożytkowanie danych przy przestrzeganiu zasady poufności. Są to podstawowe dane, które powinno się przekazywać.

Pozostaje do rozstrzygnięcia kwestia obowiązku otrzymywania danych według zasady powszechnego dostępu do nich, nawet w takich przypadkach, kiedy odbiorca tych danych nie potrzebuje. Ludzie powinni odpowiadać na zapytania statystyków i to jest ich obowiązkiem, ale nie mają obowiązku pobierania informacji statystycznych, jeśli ich sobie nie życzą. W przypadku posiadania zasobu podstawowych danych nie jest koniecznością, ale powinniśmy być otwarci na wszelkie pytania dotyczące tego co robimy i jeśli jest to niezbędne powinniśmy udzielać wyczerpujących odpowiedzi.

Koreferat:

Piro DISHNICA (Dyrektor Instytutu Statystyki — Albania)

Omówię trzy kwestie, które w latach 1991—1992 miały miejsce w Albanii, podczas pracy nad nowym prawem o statystyce. Urząd statystyczny w przeszłości nosił nazwę: Dyrektoriat Statystyki Komisji Planowania i Statystyki. Był on uważany za krajowy urząd statystyczny, ale obecnie organizujemy Instytut Statystyki, jako niezależną agendę. Od 1991 r. uzyskujemy niezależną pozycję prawną, staramy się zdobyć zaufanie ludzi do danych, które przekazujemy. Wiarygodność danych statystycznych była bardzo niska w przeszłości. W trudnych latach osiemdziesiątych mieliśmy wiele danych dotyczących poziomu życia ludności wziętych „z księżycą”.

W pracy nad nową ustawą o statystyce, staraliśmy się organizować spotkania z różnymi ludźmi, użytkownikami danych, również z dyrektorami prywatnych firm i z sektora publicznego po to, by mieć te pierwsze kontakty, które dałyby nam wyobrażenie, jak nowe prawo o statystyce będzie interpretowane, jak będzie traktowana kwestia poufności. Z drugiej strony doświadczenia Instytutu Statystyki, w zakresie poufności danych, a szczególnie przy badaniach dotyczących gospodarstw domowych, były niewielkie. Dotychczas Instytut nie zajmował się problematyką poufności danych.

Musieliśmy zastrzec w nowej ustawie, że inne instytucje nie mają prawa dokonywania badań statystycznych bez zgody Instytutu Statystyki. Uzyskanie zgody równoznaczne jest z licencją na dokonywanie badań. Zanim wydamy takie zezwolenie analizujemy metodologię proponowanych badań. Stawiamy także warunek, że niezależna agenda badawcza musi dostarczyć nam wyniki tych badań.

Dyskutujemy o roli statystyki i zachęcamy do dyskusji nie tylko dyrektorów prywatnych i państwowych firm w odpowiednich sektorach, ale również takich użytkowników, jak: izby gospodarcze, handlowe, uniwersytet, akademia nauk, a także gospodarstwa domowe.

Po raz pierwszy w historii albańskiej statystyki przeprowadzamy badania dotyczące poziomu życia rodzin. Jest to temat bardzo wrażliwy, naładowany emocjami. Poprosiliśmy grupy rodzin albańskich o współpracę. Staraliśmy się również wprowadzić informacje telewizyjne, by m.in. podziękować tym rodzinom za bliską współpracę i za zaufanie, którym nas obdarzyły. Organizowaliśmy spotkania z prasą, dziennikarzami po to, by wszystkim przekazać prawdę na temat tego, jak żyją rodziny albańskie.

Biura podatkowe, inne instytucje działające w ramach ministerstw nie mają prawa żądać od nas danych statystycznych, np. o różnych aspektach życia konkretnych rodzin. W przeszłości, w jednostkach administracyjnych Albanii, była pełna kontrola życia Albańczyków i dlatego uświadamiamy sobie, iż dawniej nigdy nie mieliśmy do czynienia z wiarygodnymi respondentami. Istniało pewne niebezpieczeństwo, wobec którego respondenci obawiali się nacisków rządowych. W nowej sytuacji dla statystyki dopiero tworzymy dostępność danych.

Z drugiej strony staramy się przekonać wszystkich, że jeśli ustawa dotycząca statystyki zostanie przyjęta przez nasz parlament, to musimy ją wyposażyć w szczegółowe rozporządzenia wykonawcze. Zajmie to oczywiście czas, gdyż mentalność 45 lat systemu komunistycznego odcisnęła swoje piętno. Potrzebujemy czasu i na to, by regulacje prawne i wszystkie inne środki, o których mówiłem, zostały dokonane za publicznym przyzwoleniem. Trzeba działać krok po kroku, w sposób zrównoważony i wiarygodny.

Melania PUPKIEWICZ (Główny Urząd Statystyczny)

Teksty ustaw, przepisy prawne i wszelkie regulacje, według których funkcjonują systemy statystyczne, muszą być podane do publicznej wiadomości.

Dla prawnika stwierdzenie to jest tak oczywiste, a prawda prawie trywialna. Nauczano tej podstawowej zasady na uniwersytecie, wprawdzie w minionym okresie, ale jednym z zasadniczych przedmiotów było prawo rzymskie. Dlaczego o tym mówię? Ponieważ moje pierwsze zetknięcie się

przed 20 laty ze statystyką — a właściwie z Głównym Urzędem Statystycznym, jak gdyby nie w pełni potwierdziło tę maksymę. O tyle zatem łatwiej było mi podjąć się omówienia tej zasady dodając podtytuł:

Akty prawne regulujące system statystyki publicznej, ich promulgacja i powszechna dostępność (doświadczenia polskie)

Najogólniej rzecz biorąc główne przesłanki, dla których teksty regulacji systemu statystycznego powinny być podane do publicznej wiadomości, to:

1. Fakt, że statystyka w istocie swej jest dziedziną działalności, w której niemożliwa byłaby pełna wiedza o zachodzących zjawiskach bez sięgania do danych pochodzących bezpośrednio od obywateli, tj. osób fizycznych lub też danych zgromadzonych w innych celach o obywatelach. W każdym z tych przypadków sięgnięcie w badaniach statystycznych do obywatela, jako respondenta przekazującego czy podającego dane statystyczne albo do innego organu przekazującego dane statystyczne dotyczące konkretnej osoby, jest wkraczaniem w sferę praw i wolności obywatelskich, a te z reguły są regulowane ustawami bądź inaczej nazwanymi, zależnie od przyjętego w danym kraju systemu i hierarchii ustawowej. Tylko ustawa może ustalić, czego państwo w interesie ogółu będzie domagać się od swoich obywateli. To jest pierwszy powód.
2. W dobrze zorganizowanym, szczególnie zaś demokratycznym państwie, funkcjonujące organy państwowe i instytucje, przez które będzie realizowana dana dziedzina muszą być wyraźnie określone od strony ich kompetencji i uprawnień do działania oraz funkcjonowania w hierarchii organów państwa.
3. Podanie do publicznej wiadomości regulacji pozwala na kontrolę legalności działania organów i instytucji państwowych, pozwala każdemu zainteresowanemu „odnaleźć się” w konkretnej sytuacji prawnej i odpowiedzieć na pytanie, czy żądanie określonego zachowania ma swoje umocowanie w odpowiedniej rangi akcie prawnym.

Jako prawnik, praktyk lubiący statystykę, upatruję w zasadzie siódmej (Rezolucja) szczególnego znaczenia dla krajów będących w okresie transformacji. Porównanie tego, co mieliśmy w Polsce w minionym okresie z tym, co mamy i do czego dojść powinniśmy, wydaje się z tego punktu widzenia interesujące. Stąd pozwalam sobie na bardzo krótki rys historyczny.

Pierwsza regulacja prawna statystyki polskiej miała miejsce w 1918 r. Utworzono wówczas GUS — określono też, czym jest statystyka, zwana wówczas statystyką administracyjną. Aktami rangi ustawowej (reskryptem i ustawą) zostało ustalone, że:

— w celu zbierania, opracowywania i publikowania danych statystycznych tworzy się Główny Urząd Statystyczny, jako naczelny organ statystyki państwowej. I tak już pozostał z nie zmienioną nazwą od 75 lat;

- GUS prowadzi badania statystyczne według programu zatwierdzonego przez Radę Ministrów;
- przeprowadzanie spisów i wszelkich innych potrzebnych dochodzeń statystycznych i nakładanie obowiązku zeznawania faktów względnie zdawania z nich sprawozdań statystycznych określa Rada Ministrów w drodze rozporządzeń;
- zeznania poczynione na podstawie takiego obowiązku mogą być używane tylko dla celów statystyki i nie mogą być udzielane władzom publicznym ani też osobom prywatnym w innym celu;
- naruszenie obowiązków statystycznych podlega odpowiedzialności karnej.

W ciągu 75 lat istnienia GUS regulacje statystyki polskiej były dokonywane aktami rangi ustawowej w latach: 1946, 1962 i 1982 (z bardzo istotną nowelizacją w 1989 r.). Każda z kolejnych ustaw powtarzała elementy ujęte w pierwszej regulacji i była rozbudowywana o różne aspekty z dziedziny organizacji statystyki i działalności statystycznej. Potrzebę przytoczenia w tym krótkim rysie historycznym postanowień pierwszej regulacji upatruję jako uzasadnienie dla postawienia tezy, że: *istotne elementy regulacji statystyki publicznej (państwowej) są stosunkowo proste i zasadniczo niezmiennie i niezależne od warunków funkcjonowania i systemu państwowości i jako takie powinny stanowić przedmiot materii ustawowej lub aktu o innej nazwie rangi ustawowej. Akty tego rodzaju są zwykle podawane do powszechnej wiadomości przez publikowanie ich tekstów w określonych urzędowych organach promulgacyjnych każdego państwa.*

Pytaniem podstawowym dnia dzisiejszego jest pytanie — jakie zagadnienia regulujące system statystyczny powinny znaleźć się w regulacji zasadniczej statystyki.

Wydaje się, że tymi istotnymi elementami wymagającymi ujęcia w regulacji prawnej rangi ustawowej powinny być:

- tryb ustalania zakresu badań statystycznych,
- określenie organu (organów) prowadzącego badania statystyki publicznej (państwowej, oficjalnej),
- obowiązki osób prawnych i fizycznych oraz innych organów państwowych na rzecz statystyki i formy ich wprowadzania,
- zapewnienie o tajemnicy statystycznej,
- konsekwencje naruszenia obowiązków statystycznych i tajemnicy statystycznej.

Tym, którym przyszło pracować w statystyce lub którzy zetknęli się bliżej z regulacjami statystyki krajów będących obecnie w okresie transformacji wiadomo, że uregulowania ustawowe statystyki sprzed tego okresu różniły się istotnie od tego modelu — siłą rzeczy były podporządkowane regułom działania państwa w tamtych warunkach. Na przykładzie regulacji polskiej statystyki trzeba powiedzieć, że wprawdzie ustawy w nazwie miały

„o statystyce”, ale tak naprawdę to regulowały sprawozdawczość statystyczną:

- wiązały one statystykę państwową z systemem centralnego planowania czyniąc ją instrumentem kontroli wykonywania planów społeczno-gospodarczych. Wynikało to z faktu, iż statystyka miała służyć niejako równorzędnie dwom celom: informowaniu organów władzy i administracji o poziomie i stanie rozwoju społeczno-gospodarczego z jednej strony oraz o realizacji planów społeczno-gospodarczych z drugiej strony;
- obowiązujący tryb i przyjęte w praktyce terminy, na jakie ustalono programy badań statystycznych były prostym odbiciem obowiązującego mechanizmu opracowywania narodowego planu społeczno-gospodarczego i planów rocznych;
- do realizacji celu jakim było rozliczenie wykonania planu, niemal przez każdy podmiot prowadzący działalność gospodarczą — ukierunkowywały statystykę na zbieranie danych w formie sprawozdawczości nakładanej na te podmioty przez Prezesa GUS bądź poszczególnych ministrów w uzgodnieniu z nim. Wywodzi się to ze sposobu podejścia do przedsiębiorstw państwowych i spółdzielczych, sięgania po dane liczbowe o każdej dziedzinie ich działalności w formie sprawozdań składanych obligatoryjnie w określonych terminach. Wcześniej — bo do 1989 r. — wiązał się z tym jeszcze formalny zakaz przekazywania przez same podmioty informacji o nich samych na formularzach nie zatwierdzonych przez Główny Urząd Statystyczny;
- konsekwencje tego, co powiedziano wyżej o celach statystyki nie przewidywały obowiązku zachowania tajemnicy danych uzyskiwanych od podmiotów gospodarczych. Tajemnicą statystyczną chronione były tylko dane indywidualne uzyskane w badaniach statystycznych od osób fizycznych i o osobach fizycznych;
- nie przewidywały one też udziału potencjalnych odbiorców informacji statystycznej w tworzeniu i ustalaniu zakresu badań statystycznych. Program badań był przyjmowany uchwałą Rady Ministrów nie publikowaną (tzw. prawo powielaczowe), rozsyłaną do poszczególnych ministerstw i niedostępną dla podmiotów obserwacji statystycznej, które zresztą nie były zainteresowane skąd wywodzą się ich obowiązki;
- nie wymagały one ogłaszania aktów prawnych określających obowiązki sprawozdawcze i metodologię badań. Do 1982 r. były to instrukcje praktycznie poszczególnych komórek GUS wysyłane wraz z formularzami do przedsiębiorstw, nie publikowane. Dopiero od 1982 r. wprowadzono zasadę, że obowiązki sprawozdawcze ustala Prezes GUS zarządzeniami, które początkowo też nie były publikowane, a rozprawiane do adresatów obowiązków wraz z formularzami. Dopiero od 1989 r. — z wejściem w nowy system — zarządzenia Prezesa GUS są ogłaszane w Dzienniku Urzędowym GUS wraz z wzorami formularzy oraz ustalonymi zasadami metodologicznymi;

— ani regulacja statystyki, ani inne akty prawne nie przewidywały tworzenia rejestrów administracyjnych, ponieważ źródłem danych o podmiotach były właśnie sprawozdania statystyczne z danymi indywidualnymi.

Podkreślenia wymaga fakt, że ani pracodawca, tj. państwo, ani same podmioty gospodarcze nie były zainteresowane publikowaniem i dostępnością wydawanych aktów. Dotyczyło to zresztą aktów nie tylko dla celów statystycznych. Przyjmowano mechanicznie, że skoro jest instrukcja to należy ją wypełnić. Otrzymanie formularza z instrukcją od GUS przez podmiot stanowiło dostateczną podstawę do działania; mogło to być bez związku z programem badań i jego ustaleniami. Konsekwentnie naruszenie ustaleń instrukcyjnych i np. niezłożenie sprawozdania zagrożone było karą porządkową, o której orzekały kolegia do spraw wykroczeń będące również organami pozasądowymi.

Generalnie wynikało to z uproszczonej konstrukcji prawnej łączącej państwo-pracodawcę i zobowiązane podmioty-przedsiębiorstwa państwowe jako elementy tego samego.

Inaczej była regulowana sprawa badań statystycznych z udziałem osób fizycznych. Spisy powszechne były prowadzone w każdym przypadku w oparciu o odrębne ustawy. Inne badania, w których obywatel miał obowiązek udzielania odpowiedzi, wprowadzane były rozporządzeniami Rady Ministrów. Zarówno ustawa, jak i rozporządzenia publikowane były w Dzienniku Ustaw. Pozostałe badania prowadzone były na zasadzie dobrowolności udziału w nich osób fizycznych i nie podlegały żadnym regulacjom prawnym.

GUS opracowywał metodologię, kwestionariusz czy ankietę i zwracał się o ich dobrowolne wypełnienie do wylosowanych czy wybranych osób, bez formalnoprawnych możliwości egzekwowania. Nie były też one nigdzie publikowane.

Znajomość zasad funkcjonowania systemu statystycznego w minionym okresie, zdobyte doświadczenia praktyczne wydają się ciekawe, żeby móc naprawdę powiedzieć jak być nie powinno i nie może w demokratycznym społeczeństwie i państwie; jest to ważne o tyle, że nie buduje się nowego w próżni, jest określony zastany stan wymagający szybkiego odwrócenia — ważne przy tym, by nie zburzono tego co jest dobre i właściwie wymaga tylko korekty, niekiedy niewielkiej.

Pożądanane regulacje statystyki w demokratycznym państwie i społeczeństwie

Przystępując do prac nad regulacją statystyki należałoby odpowiedzieć na zasadnicze pytania:

- 1) jaka jest rola statystyki i czym powinna być statystyka publiczna,
- 2) jakie regulacje są niezbędne do realizacji postawionych przed nią celów.

Wychodząc z założenia, że rolą statystyki publicznej czy oficjalnej jest dostarczanie informacji zapewniających pożądane, przejrzyste widzenie rzeczywistości ekonomicznej i społecznej, a w szczególności:

- dostarczanie informacji organom władzy i administracji rządowej i samorządowej oraz objaśnianie, przy pomocy tej informacji, przebiegu realizacji decyzji władz publicznych oraz informacji wynikających z porównań międzynarodowych;
- umożliwienie przedsiębiorstwom dotarcia do informacji o otoczeniu, tj. umożliwienie im właściwego usytuowania wobec konkurencji, otoczenia lokalnego, ogólnokrajowego oraz w coraz większym stopniu międzynarodowego;
- wreszcie rozpowszechnianie informacji statystycznych rozumiane szeroko dla każdego obywatela, obojętnie czy studenta, ucznia, naukowca, badacza.

Aby sprostać tej roli statystyka musi stać się usługą publiczną, działającą na rzecz Prezydenta, Sejmu, Senatu, rządu i innych organów administracji, ale również i na rzecz wszystkich innych uczestników życia społecznego i gospodarczego, a więc na rzecz szeroko rozumianego odbiorcy tych informacji.

Tak zidentyfikowanemu celowi statystyki i środkom ich realizacji powinny odpowiadać jasno i precyzyjnie sformułowane postanowienia ustawy o statystyce. W ustawie winny być wyraźnie sformułowane postanowienia:

- 1) gwarantujące niezależność statystyków i instytucji statystycznych od władz politycznych i ekonomicznych i stanowiące, że podstawowym zadaniem statystyki jest rzetelne i obiektywne informowanie o zachodzących zjawiskach, dających się na podstawie naukowych rozwiązań obserwować i analizować z wykorzystaniem metod statystycznych. Szczegółowy zaś zakres badań powinien być ustalany w ustawowo określonym trybie;
- 2) stanowiące, że ustalanie projektu zakresu badań statystycznych odbywa się przez niezależny, reprezentatywny organ. Właściwym dla koordynacji i prowadzenia tych prac mogłoby być powołanie rady czy komitetu, którego sekretariat byłby w GUS. W skład tego organu wchodzić powinni, powoływani przez odpowiednio wysoki urząd (np. Prezydenta) na wniosek zainteresowanych organów i organizacji, przedstawiciele: Senatu, Sejmu i centralnego banku, naczelnych i centralnych, i terenowych organów administracji państwowej, organów samorządu terytorialnego oraz agend i agencji rządowych, przedstawiciele organizacji związków zawodowych, organizacji pracodawców, stowarzyszeń i organizacji społecznych, samorządu zawodowego i gospodarczego oraz eksperci reprezentujący naukę. Stałym członkiem rady, z głosem doradczym, powinien być Prezes GUS. Należałoby określić też w ustawie kadencję tego organu oraz liczbę członków i tryb ich powoływania;

3) szczegółowy zakres badań statystycznych statystyki publicznej byłby ustalony na okresy roczne przez Radę Ministrów na wniosek tej rady, w drodze rozporządzenia. W hierarchii aktów prawnych systemu polskiego jest to najwyższy rangą akt wykonawczy do ustaw. Projektuje się, że program badań będzie określał:

- temat badania,
- organ prowadzący badanie,
- zakres podmiotowy i przedmiotowy badania i wynikające z niego upoważnienia do zbierania i obowiązki przekazywania danych statystycznych,
- źródła danych statystycznych oraz częstotliwość ich zbierania i przekazywania,
- rodzaje wyników informacji statystycznych,
- formy i terminy udostępniania wyników badania, w szczególności podstawowych wielkości i wskaźników,
- koszty i źródła finansowania,
- prace metodologiczne oraz prace przygotowawcze badań, przewidywanych na okres najbliższych pięciu lat.

Program badań statystycznych, po ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Dziennik Ustaw”, byłby wiążący dla Głównego Urzędu Statystycznego i innych upoważnionych do prowadzenia badań oraz zobowiązanych do udziału w badaniach statystycznych osób prawnych i osób fizycznych.

Ustawa powinna określać kompetencje organów państwowych do prowadzenia badań. Rozwiązania polskie przewidują, że zasadą jest, iż badania statystyczne statystyki publicznej prowadzi wyspecjalizowany w dziedzinie statystyki Główny Urząd Statystyczny.

Rada Ministrów, na wniosek Narodowej Rady Statystyki, może ustalić, że określone badanie statystyczne będzie prowadzone przez:

- inny naczelny lub centralny organ administracji państwowej, a także GUS,
- wspólnie ze wskazanym w programie naczelnym lub centralnym organem administracji;

4) określenia organów statystyki i ich zadań. Zakłada się, że pozostaje nadal Główny Urząd Statystyczny jako centralny organ administracji i podległe mu urzędy statystyczne, zlokalizowane zgodnie z potrzebami statystyki, niekoniecznie zgodne z podziałem administracyjnym kraju. W projektowanej regulacji przypisano im następujące zadania:

- przygotowywanie, organizowanie i prowadzenie badań statystycznych, tj. zbieranie, gromadzenie i opracowywanie danych statystycznych oraz ich analizowanie,
- przeprowadzanie spisów powszechnych,
- ustalanie metodologii badań, w tym definicji podstawowych kategorii,

- opracowywanie i wprowadzanie standardowych klasyfikacji i nomenklatur,
- informowanie o wynikach badań statystycznych, w tym o podstawowych wielkościach i wskaźnikach,
- udostępnianie i rozpowszechnianie informacji i analiz statystycznych,
- opracowywanie i ogłaszanie prognoz demograficznych i statystycznych prognoz gospodarczych,
- dokonywanie statystycznych porównań międzynarodowych i publikowanie ich wyników.

Ustawa też powinna określać źródła finansowania działalności organów statystyki państwowej;

- 5) określenie obowiązków statystycznych podmiotów gospodarczych. Przejście od systemu sprawozdawczości do prowadzenia badań nowymi metodami skłania do zamieszczenia w ustawie postanowienia, co jest obowiązkiem statystycznym osób prawnych oraz osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. W warunkach polskich definiuje się, że obowiązkiem statystycznym jest:

- posiadanie numeru identyfikacyjnego krajowego rejestru urzędowego podmiotów gospodarki narodowej i posługiwanie się nim przy tworzeniu i przekazywaniu informacji,
- stosowanie w prowadzonej ewidencji i dokumentacji oraz rachunkowości standardowych klasyfikacji i nomenklatur ustalonych przez GUS,
- przekazywanie jednorazowo lub systematycznie, albo okresowo nieodpłatnie danych statystycznych dotyczących prowadzonej działalności i jej wyników.

Ustawa zawiera delegację dla Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego do określania, na podstawie zatwierdzonego przez Radę Ministrów programu badań statystycznych, szczegółowo w drodze zarządzenia podmiotów zobowiązanych do przekazania danych statystycznych, form i terminów oraz zasad metodologicznych. Jest też analogiczna delegacja dla organów administracji. Ustawa przewiduje, że Prezes Głównego Urzędu Statystycznego będzie również ustalał ogólne zasady metodyczne badań statystycznych i będą one podawane do powszechnej wiadomości poprzez ogłaszanie w Dzienniku Urzędowym GUS.

Tyle, jeśli chodzi o podmioty gospodarcze. Co z regulacji ustawowej powinno wynikać, jeżeli chodzi o obowiązki statystyczne obywateli jako osób fizycznych? Po pierwsze istotne postanowienie, to odesłanie do odrębnej regulacji spisów powszechnych. Spisy powszechne powinny być przeprowadzane na zasadach i w trybie określonym odrębnymi ustawami, które określać będą zakres obowiązków osób fizycznych wezwanych do udziału w spisie powszechnym. Jest tu problem, czy powinno to dotyczyć wyłącznie narodowych spisów powszechnych

ludności czy też innych spisów o powszechnym charakterze, w których obywatel będzie zobowiązany do udzielenia odpowiedzi. Wydaje się zasadne przyjęcie rozwiązania generalnego w ustawie, że osoby fizyczne mają obowiązek uczestniczenia w badaniach statystycznych wprowadzonych w programie badań jako obowiązkowe i udzielania odpowiedzi na pytania zawarte w formularzach i kwestionariuszach statystycznych, przy czym ustawa powinna stanowić, że w badaniach statystycznych nie mogą być zbierane, na zasadzie obowiązku udzielania odpowiedzi, dane dotyczące pewnych szczególnie chronionych sfer prywatności (np. rysy, wyznania, życia intymnego oraz poglądów filozoficznych i politycznych);

- 6) określenie źródeł danych statystycznych przez wskazanie, że dane pochodzą bądź bezpośrednio od respondentów, tj. podmiotów badań statystycznych, bądź też ze źródeł administracyjnych. Jeżeli bowiem dane mogące stanowić źródło informacji dla badań statystycznych są gromadzone bądź zbierane w innym celu przez organy administracji, organy te powinny mieć obowiązek i uprawnienie przekazywania zgromadzonych danych organom statystyki państwowej w zakresie, formie i terminach określonych w programie badań statystycznych. Chodzi tu o wyciągi z rejestrów, kopie zbieranych deklaracji, kopie dokumentów ewidencyjnych i innych formularzy urzędowych. Jest to szczególnie ważna materia ustawowa. Chodzi o upoważnienie organów statystyki do pobierania danych imiennych o obywatelach (np. dotyczące urodzeń i zgonów) czy ich sytuacji w określonej działalności (deklaracje podatkowe), z jednoczesnym nałożeniem obowiązku zapewnienia ochrony tych danych tajemnicą statystyczną;
- 7) ochrona informacji statystycznych. Przyjąć należy, że prowadzący badania statystyczne są obowiązani udostępniać zbiorcze wyniki w formie, zakresie, terminach i na warunkach określonych każdorazowo w programie badań statystycznych. Najbardziej istotne w tym względzie jest przyjęcie ustaleń dotyczących ochrony danych indywidualnych. Z ustawy powinno wynikać, że dane osobowe i dane indywidualne uzyskane w badaniach statystycznych mogą być wykorzystane wyłącznie do zestawień, opracowań i analiz statystycznych oraz ewentualnie jako operat losowania prób do badań statystyki państwowej i aktualizowania krajowych rejestrów urzędowych (tajemnica statystyczna). Zdefiniowanie tajemnicy statystycznej w samej ustawie jest sprawą fundamentalną. Nie przewiduje się wyjątków od tej reguły również, jeśli chodzi o żądanie danych statystycznych na zarządzenie sądu. Doświadczenie polskie skłania też do zamieszczenia postanowienia o tym, że pracownicy statystyki, rachmistrze spisowi i ankieterzy statystyczni i inne osoby wykonujące czynności w imieniu i na rzecz statystyki publicznej mający bezpośrednio dostęp do danych osobowych i danych indywidualnych są obowiązani do bezwzględnego przestrzegania

tajemnicy statystycznej i mogą być dopuszczeni do wykonywania tych czynności po złożeniu przyrzeczenia następującej treści:

Przyrzekam, że będę wykonywał swoje prace na rzecz statystyki publicznej z całą rzetelnością, zgodnie z etyką zawodową statystyka, a poznane w czasie ich wykonywania dane osobowe i dane indywidualne zachowam w tajemnicy wobec osób trzecich.

Jest to rozwiązanie może „nadmiarowe”, ale uzasadnione potrzebą odwrócenia starych przyzwyczajzeń w zakresie dostępu do danych indywidualnych.

Odrębną, specyficzną dla rozwiązań polskich sprawą jest umiejscowienie w projekcie ustawy o statystyce rozdziału o prowadzeniu przez GUS trzech rejestrów urzędowych:

- podmiotów gospodarczych,
- ludności,
- podziału terytorialnego kraju.

Pozostają one w ścisłym związku z badaniami statystycznymi. Wynika to też z faktu braku innych regulacji prawnych rejestrów administracyjnych i administracyjnych źródeł danych. Jest to sprawa dyskusyjna, do końca nie rozstrzygnięta, ze względów merytorycznych, ale budzi też wątpliwości formalne. Można powiedzieć, że nieco sztucznie wtłoczona w ustawę „zamazuje” inne istotne dla regulacji i rozumienia statystyki postanowienia.

Specyficzne przepisy okresu przejściowego

Transformacja statystyki musi znaleźć swój wyraz także w określeniu, co będzie regulowane specyficznym dla okresu przejściowego. Sprawami, które wymagają podkreślenia, są przyjęcia postanowień szczególnych o tym, że:

- najbliższy program badań statystycznych ustalany w nowym trybie (na 1995 r.) ma określić, w jakim zakresie badania statystyczne prowadzone dotąd przez inne naczelne i centralne organy administracji państwowej przejmie Główny Urząd Statystyczny;
- jednocześnie obowiązki sprawozdawcze, ustalone w oparciu o dotychczasową ustawę, zachowują moc do czasu wydania nowych regulacji w oparciu o ten program badań statystycznych, a w szczególnych przypadkach do czasu zastąpienia zbierania danych liczbowych na podstawie tej ustawy. Chodzi o to, że dotychczas inne naczelne organy zbierały dane potrzebne im do celów administracyjnych na podstawie ustawy o statystyce i dopóki nie otrzymają ustawowych kompetencji do tworzenia na zasadzie obowiązku rejestrów administracyjnych, byłyby pozbawione informacji;
- do czasu pełnienia przez organy administracji państwowej funkcji organów założycielskich, Główny Urząd Statystyczny może udostępniać im dane indywidualne przedsiębiorstw państwowych. Dane te mogą być

- wykorzystywane wyłącznie dla celów analitycznych i podlegają tajemnicy statystycznej;
- wydane na podstawie dotychczasowych przepisów standardowe klasyfikacje i nomenklatury zachowują moc.

Podsumowanie

Reasumując, należy podkreślić, iż uregulowania, według których funkcjonują systemy statystyczne, powinny być podane do publicznej wiadomości poprzez właściwe rozdzielanie materii regulowanej aktem rangi ustawowej oraz odpowiedniej rangi aktami wykonawczymi, a także formalne ich ogłaszanie w organach promulgacyjnych. Chodzi tu bowiem o tak niebagatelne sprawy, jak określenie ustawowe praw i obowiązków podmiotów w zakresie statystyki jak też związanie organów państwa w zakresie wydawania przepisów tylko na podstawie stosownych upoważnień ustawowych. Szczególnie podkreślenia wymaga właściwe rozpisanie postanowień ustawy dotyczących obywateli — tylko bowiem ustawa może ustalić — czego państwo, w interesie ogółu — może domagać się od swoich obywateli. Pożądany zakres regulacji ustawowej podano wyżej.

Konsekwentnie ustawa powinna zawierać upoważnienie do regulowania, na podstawie delegacji ustawowej, konkretnych spraw całego systemu statystyki.

Ustawa przewiduje wydawanie rozporządzeń Rady Ministrów i zarządzeń Prezesa GUS oraz poszczególnych ministrów.

Według projektu **rozporządzenia Rady Ministrów** wymagać będzie:

- ustalenia szczegółowego zakresu badań statystycznych na każdy rok,
- szczegółowego określenia obowiązków statystycznych w badaniach z obowiązkowym udziałem osób fizycznych,
- wprowadzenia podstawowych standardowych klasyfikacji i nomenklatur.

Zarządzenia Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego wydawane na podstawie ustawy, dotyczyć będą:

- określenia formy i terminów realizacji obowiązków statystycznych,
- ustalenia zasad metodologicznych poszczególnych dziedzin statystyki.

W polskiej praktyce okresu przejściowego ma to szczególne znaczenie, bowiem szereg ustaw wiąże określone uprawnienia obywateli ze wskaźnikami będącymi wynikiem badań statystycznych. Jest takich odesłań do wskaźników około 50. Co miesiąc GUS publikuje w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” przeciętne wynagrodzenie, procentowy jego wzrost, średnią cenę żyta, co kwartał — m.in. przeciętne wynagrodzenie w gospodarce narodowej, którego wzrost w stosunku do poprzedniego kwartału stanowi podstawę waloryzacji świadczeń emerytalnych i rentowych z ubezpieczenia społecznego. Są to sprawy wyjątkowo drażliwe społecznie. Stąd konieczne jest wcześniejsze ustalenie i podanie do

wiadomości publicznej zasad metodologicznych obliczania tych wskaźników przez ich opublikowanie w Dzienniku Urzędowym GUS.

Ustawa o statystyce, jak też odrębne ustawy o spisach powszechnych oraz rozporządzenia Rady Ministrów publikowane będą w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Dziennik Ustaw”, a zarządzenia Prezesa GUS łącznie z kompletem formularzy i ankiet w Dzienniku Urzędowym GUS.

Dyskusja:

Daniel IONESCU (Rumunia)

Przebudowa statystyki rumuńskiej rozpoczęła się w grudniu 1989 r. Społeczeństwo chciało wyeliminować elementy działania dominujące w poprzednich czasach. Przez pierwsze trzy lata osiągnięcie tych zamierzeń przez statystykę oficjalną było bardzo trudne. Nadal nie ma jeszcze odpowiedniej regulacji prawnej. Pozytywne wyniki uzyskano, jeśli chodzi o dostępność danych. Istotne, że ekonomia została całkowicie zreformowana.

Zasady zmian stopniowo wprowadzano w życie na trzech głównych obszarach działań. Po pierwsze, dokonano reformy legislacyjnej, zawierającej również efekty wpływu tych działań na inne działy gospodarki.

Po drugie, zainicjowano strategiczne cele statystyczne. Pewne użyteczne uwagi włączono w celu identyfikacji praktyk legislacyjnych istniejących w Rumunii od 130 lat, czyli od czasu zaistnienia praktyki na tym obszarze, z uwzględnieniem dzisiejszych warunków rumuńskich oraz potrzeby spełniania międzynarodowych wymogów w dziedzinie statystyki.

Po trzecie, identyfikacja statystyki międzynarodowych standardów, które trzeba było uwzględnić w chwili, gdy powstawało nowe rumuńskie prawo o statystyce. W tym aspekcie rumuński udział w 47 Sesji ONZ, w kwietniu 1992 r. był bardzo ważny, biorąc pod uwagę finalny dokument nt. fundamentalnych zasad organizacji statystyki oficjalnej. Pod tym względem Narodowa Komisja Statystyki wypracowała próbną dokument prawa rumuńskiego i dekretem zostało wprowadzone przez rząd rumuński prawo o statystyce.

To prowizoryczne prawo o statystyce daje podstawy prawne funkcjonowania statystyki narodowej w Rumunii. W związku z tym dekret rządowy został przyjęty i stanowi, że organizacja statystyki publicznej i wszystkich prac wykonywanych przez personel zatrudniony w statystyce będzie oparta o zasady autonomii, poufności, przejrzystości, proporcjonalności w aspekcie deontologii.

Pragnę nadmienić, że delegacja rumuńska może przekazać dalsze szczegóły każdego z podstawowych elementów organizacji statystyki uczestnikom tego spotkania.

W omawianym czasie zostali zidentyfikowani uczestnicy działań statystycznych po to, by zrozumieć lepiej ogólną koncepcję usiłowań w tym zakresie. Jest bardzo ważną dla nas identyfikacja praktyki fundamentalnych zasad oficjalnej statystyki i jej organizacji. Szczególnie, że decyzja podjęta przez rząd rumuński i Narodową Komisję Statystyki była poświęcona adekwatnej organizacji struktury, która miała asymilować i wprowadzać w krótkim czasie nowoczesne metody badań, produkcji i zbierania danych.

Jean Louis BODIN (INSEE — Francja)

Podkreślić należy trzy artykuły rumuńskich przepisów prawnych o statystyce, które — jak sądzę — są bardzo interesujące i prawdopodobnie unikatowe w świecie. Otóż, artykuły te znajdują się w rozdziale pierwszym przepisów pt. „Generalne warunki”. Artykuł 4 stanowi o tym, że podstawowy dokument został przez Bukareszt wprowadzony bez żadnej selekcji itd. Sądzę, że jest to po raz pierwszy normatywnie ustanowiony obowiązek rozprzestrzeniania informacji. Jest to bardzo ważne.

Ważny jest również artykuł 5 o treści, że publiczne usługi statystyczne muszą ograniczać dane statystyczne do tych, uzasadnionych przez cele, którym podlegają badania statystyczne. Zostało bardzo dokładnie określone zastosowanie jednego z artykułów kodeksu postępowania ASA, mówiące o ograniczeniach statystyki do danych uzasadnionych przez cele badań statystycznych.

Tak samo istotny jest artykuł 6. Publiczne usługi statystyczne i personel statystyczny mają obowiązek upewniania się o prawidłowej jakości i ilości danych statystycznych, jak również w zakresie potrzeby pozyskiwanych informacji. Tak więc, musi tu wystąpić właściwa proporcja pomiędzy zbieraniem danych a danymi, które są niezbędne z punktu widzenia celów badań statystycznych.

Rene PADIEU (INSEE — Francja)

Zgłoszę trzy uwagi. Pierwsza — p. Pupkiewicz powiedziała, że informacje są dostępne publicznie. Myślę, że mówimy o komentarzu zasady, której treść jest nieco szersza. Akty prawne, określające decyzje niższego szczebla powinny mieć charakter publiczny. Jest to dość interesujące, gdyż nie tylko mówimy o aktach wyższego rzędu, ale również o wielu decyzjach codziennych, podejmowanych w sytuacji: opublikować czy nie publikować, wówczas, gdy należy podjąć decyzję w zakresie poufności czy też tajności

danych. Obecny stan rzeczy nie pozwala obywatelom na sprawowanie kontroli tego, jak zostało zdecydowane.

Druga uwaga dotyczy programowania statystyki, w kontekście wypowiedzi p. Engelage. Należy odpowiedzieć na pytanie: kto jest upoważniony do zamawiania badań statystycznych? (tj. zamówienia na wyniki badań statystycznych i nie tylko, ponieważ są to zamówienia na nowe dane statystyczne i na opracowywanie tych danych). Myślę, że jest to niezwykle ważne, abyśmy w naszych ustaleniach prawnych zawarli informacje dotyczące: kto i jakie procesy mają funkcjonować w planowaniu statystycznym.

Inny przykład, wzięty z praktyki statystycznej we Francji polega na tym, że trzeba wiedzieć, jakiego typu badania statystyczne są potrzebne i jakiego typu dane mają być objęte badaniem. Stąd też, jeżeli nie mamy regulacji prawnej, to nie można decydować.

Myślę, że nie na tym polega rola urzędu statystycznego, ale ponieważ nie ma odpowiedniej organizacji, która by wykonywała badania lub podejmowała decyzję, jakie badania należy wykonywać, a które chroniłyby prywatność respondentów — to często ta rola jest eksponowana po to, by ochronić przed publikowaniem zbędnych danych. Statystyczne akty prawne muszą być bardzo szczegółowe i explicite opracowane, z których wynika: jakie dane są potrzebne, aby można zbierać informacje na ten temat.

Trzecia uwaga dotyczy wypowiedzi p. Engelage. Cztery punkty paragrafu 5 dotyczą okresowości badań, ich uczestników, ale w tym akcie prawnym powinna być również zawarta informacja na temat rozpowszechniania informacji statystycznych.

Józef OLEŃSKI (Główny Urząd Statystyczny)

Odnosnie punktu omawianego przez p. Engelage'a, dotyczącego interpretacji obowiązku publikowania danych. Oczywiście, nie wystarczy, szczególnie w krajach w okresie przejściowym, aby ograniczyć rozpowszechnianie informacji statystycznych do publikowania ich tylko w oficjalnych rocznikach. Powinniśmy to tak interpretować, i p. Padiou podniósł również tę kwestię, że obowiązkiem urzędu statystycznego jest informowanie wszystkich uczestników tego procesu — użytkowników, respondentów itd. jakie są ich prawa i obowiązki.

Wynika to konsekwentnie z regulacji prawnych. Po wielu latach funkcjonowania przepisów prawnych, określanych jako „prawo powielone”, musimy zdecydowanie zwracać uwagę na nowe regulacje prawne. Nawet w okresie przejściowym byłoby dobrze posiadać regulacje, które stanowią część elementów prawnych, mogłyby wprowadzać instrumenty prawne do działań wpływających np. na pewne wskaźniki, które są bardzo czułe i które stanowiłyby fundament innych elementów regulacyjnych (średnia zarobków,

współczynnik inflacji itd). Te dane mogłyby być wprowadzane jako niższy poziom analizy danych statystycznych, ale oparty na pewnych ustaleniach prawnych.

Edvard OUSRATA (Prezes Czeskiego Urzędu Statystycznego)

Zaznaczę, z pewnym przerysowaniem problemu, że w zakresie statystyki w krajach postkomunistycznych funkcjonuje coś, co można nazwać fetyszyzmem prawnym. Istnieje tendencja, by najpierw ustanowić prawa na wyrost, a potem starać się o ich realizację. Jest to ogólny sposób działań, stwarzający zazwyczaj atmosferę niepewności z punktu widzenia prawnego, a także podważający świadomość prawną ludzi, poprzez zmuszanie ich, by omijali prawo albo działali w warunkach bałaganu prawnego.

W obecnej sytuacji, typowej nie tylko dla Republiki Czeskiej i odnoszącej się do wszystkich krajów, jest bardzo ważne, by wybrać stosowny moment do napisania dobrego prawa statystycznego. Wypróbowano już różne metody i dlatego podkreślę, że bardzo wiele rzeczy można zrobić bez zmiany przepisów prawnych, które nie są doskonałe.

Warto przejść przez ten proces i dodać do tego, o czym mówił p. Oleński, dobrą debatę; nie tylko po to, by zaktywizować wszystkich, ale również, aby przekonać się, w którym momencie mamy rację tworząc przepisy prawne, a w którym się mylimy. Złe przepisy statystyczne istniejące w naszych krajach powinny być zmienione. Obawiam się, że nie będzie to pierwszy etap naszego działania, nawet drugi czy trzeci.

Zgadzam się z kolegą z Albanii, który podkreślił inne elementy, np. wspieranie dobrych stosunków z organami rządowymi zanim się siądzie do redagowania tekstu uprawnień statystycznych.

Carlo ENGELAGE

Tylko dwie uwagi w odniesieniu do komentarzy p. Padieu i p. Oustraty. Pan Padieu wspominał o zasadzie 6, która powinna być zmieniona na podpunkt „i” czy też podpunkt „e” zasady 5. Może to wyraziłem niedokładnie. W zasadzie 5 zawarte są postanowienia dotyczące ogólnej charakterystyki badań statystycznych bez zagłębiania się w szczególności. Zbyt duża szczegółowość prowadzi do utraty elastyczności, a statystyka jest tylko pewnym wycinkiem określonego typu. Istnieje potrzeba wprowadzenia pewnych marginalnych zmian. Dlatego też teraz, w tym miejscu, powinniśmy ustalić odpowiedni poziom szczegółowości. Myślę, że się rozumiemy z p. Padieu w tym zakresie.

Jednostki statystyczne mają określony zakres swojego działania i jeśli chodzi o akty prawne, muszą one zawierać informacje na temat: co ma być

zbierane i jaka ma być informacja, która podlega rozpowszechnieniu. W tym przedmiocie powinniśmy być bardzo otwarci po to, by nie ograniczać korzystania z informacji zebranej do celów statystycznych. Oczywiście, jest znaczna ilość standardów, norm, tabel, ale informacja zebrana w trakcie działania statystycznego i którą mamy chronić, znajduje się w „czarnej skrzynce” poufności. Może być jednak udostępniona w formie niezliczonej liczby kombinacji.

Należy być gotowym na różne warianty wyników badania, które mogą być opublikowane. Nie powinien być przedmiotem rozważań organów decydujących problem, co należy, a czego nie należy publikować. Dlatego zgadzam się, że trzeba to ująć w formie normatywnej, ale w sposób bardzo ogólny, a nie szczegółowy.

Upowszechnianie danych jest bardzo ważne i musi być dokonywane w warunkach pełnego zabezpieczenia i poufności informacji. Ponownie podkreślam, że powinno to być realizowane w sposób ogólny, bez wskazań co ma być publikowane, a co nie.

Pan Outrata mówił o priorytetach, że trzeba ustalić reguły, a potem dopiero działać. Oczywiście, nie ma sensu tworzyć czegoś w formie aktu prawnego, a potem przyglądać się temu i powiedzieć: „nie bardzo wiedziałem, co robiłem. Teraz muszę jakoś sobie z tym poradzić, mimo że to nie działa”. Akt prawny może być stworzony dopiero po pewnym okresie doświadczenia. Jeżeli nie wiemy jaki będzie wynik, nie powinniśmy wprowadzać żadnych przepisów prawnych. Najpierw powinniśmy mieć całkowitą jasność co do tego, jakie akty prawne tworzyć i czy będą one miały praktyczny sens.

Rene PADIEU (Generalny Inspektor INSEE)

Jeszcze tylko jedna myśl. Kiedy spojrzeć na problem ochrony poufności — to trzeba uznać, i jest to nie tylko moja opinia, że my, statystycy właściwie przegraliśmy sprawę, ponieważ nie byliśmy wystarczająco obecni w momencie, kiedy akty prawne zostały przyjęte, a odnosiły się do poufności, do ochrony poufności danych, szczególnie w krajach zachodnio-europejskich. Dlatego teraz musimy w jakiś sposób naprawiać tę sytuację, która tylko częściowo została załatwiona. Być może kraje w okresie transformacji mogą coś zaproponować, ponieważ jest to ogólny problem ochrony prywatności i uczestników badań statystycznych. Dla statystyków jest to ważny problem.

PODSTAWOWE ZASADY OFICJALNYCH STATYSTYK NA OBSZARZE EUROPEJSKIEJ KOMISJI GOSPODARCZEJ

Przyjęte na 47 sesji
Europejskiej Komisji Gospodarczej
w Pałacu Narodów w Genewie
15 kwietnia 1992 r.

Europejska Komisja Gospodarcza

Mając na uwadze, że oficjalne informacje statystyczne są istotną podstawą dla rozwoju w dziedzinie gospodarczej, demograficznej, społecznej i środowiskowej oraz dla wzajemnej wiedzy oraz handlu pomiędzy państwami i obywatelami tego obszaru

Mając na uwadze, że istotne zaufanie ogółu do oficjalnej informacji statystycznej zależy w dużej mierze od uszanowania podstawowych wartości i reguł, które są podstawą każdego demokratycznego społeczeństwa pragnącego zrozumieć siebie i szanować prawa swoich członków

Mając na uwadze, że jakość oficjalnych statystyk, a co za tym idzie, jakość informacji dostępnej dla rządu, gospodarki i społeczeństwa opiera się głównie na współpracy mieszkańców, przedsiębiorstw oraz innych respondentów dostarczających właściwe dane potrzebne dla obliczeń statystycznych

Przypominając sobie generalne postanowienia i standardy przyjęte w tym celu przez Europejską Konwencję Praw Człowieka, Konwencję Rady Europejskiej z 28 stycznia 1991 r., dotyczącą ochrony jednostek odnośnie automatycznego przetwarzania danych osobistych, końcowy Akt Konferencji Helsińskiej dotyczącej Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, końcową deklarację konferencji w Bonn nt. Współpracy gospodarczej w Europie oraz Paryską Kartę dla Nowej Europy

Przypominając sobie wysiłki organizacji rządowych i pozarządowych działających w dziedzinie statystyki, aby ustalić standardy i pojęcia zezwalające na porównywalność między krajami

Przypominając sobie Deklarację Międzynarodowego Instytutu Statystycznego, dotyczącą etyki zawodowej

Biorąc pod uwagę jedynomyślność osiągniętą na Konferencji Statystyków Europejskich, dotyczącą potrzeby zdefiniowania zasad rządzących działalnością oficjalnych agencji statystycznych na obszarze państw członkowskich

Przyjmuje obecną rezolucję:

Zasada 1:

Statystyka oficjalna stanowi niezbędny element informacyjny społeczeństwa demokratycznego, dostarczając administracji publicznej, sektorowi gospodarczemu i społeczeństwu danych nt. sytuacji ekonomicznej, demograficznej, społecznej oraz środowiska naturalnego. Centralne organy statystyczne powinny zbierać dane statystyczne spełniające kryterium użyteczności i udostępniać je na zasadach bezstronności, mając na uwadze uszanowanie dostępu obywateli do informacji publicznej.

Zasada 2:

Aby zachować zaufanie do oficjalnej informacji statystycznej organy statystyczne powinny, zgodnie ze ściśle profesjonalnymi zasadami, szczególnie naukowymi i etycznymi, określić metody i procedury zbierania, przetwarzania, przechowywania i prezentowania danych statystycznych.

Zasada 3:

Aby ułatwić poprawną interpretację danych, organy statystyczne powinny dostarczać informacji na temat pochodzenia danych, metod i procedur służących do ich wykorzystania zgodnie z zasadami naukowymi.

Zasada 4:

Organy statystyczne mają prawo komentować błędne interpretacje oraz niewłaściwe stosowanie danych statystycznych.

Zasada 5:

Dane wykorzystywane dla celów statystycznych można uzyskiwać z różnego rodzaju źródeł, tj. badań statystycznych i kartotek (zbiorów) administracyjnych. Organy statystyczne powinny dokonywać wyboru źródeł zasilania, biorąc pod uwagę jakość danych, ich aktualność, koszty i obciążenia ponoszone przez respondentów.

Zasada 6:

Dane indywidualne zbierane przez organy statystyczne w celu sporządzenia statystyk odnoszących się do osób fizycznych lub prawnych muszą być ściśle poufne i mogą być wykorzystywane do celów statystycznych.

Zasada 7:

Teksty ustaw, przepisy prawne i wszelkie regulacje, według których funkcjonują systemy statystyczne, muszą być podane do publicznej wiadomości.

Zasada 8:

Jest sprawą zasadniczą, aby działalność organów statystycznych w różnych krajach była skoordynowana w celu zapewnienia spójności i wydajności systemu statystycznego.

Zasada 9:

Stosowanie przez organy statystyczne w każdym kraju pojęć, klasyfikacji i określonych na poziomie międzynarodowym metod przyczynia się do spójności i wydajności systemów statystycznych na wszystkich oficjalnych poziomach.

Zasada 10:

Współpraca dwustronna i wielostronna w dziedzinie statystyki przyczynia się do poprawy systemów statystyki oficjalnej we wszystkich krajach.

Deklaracja w sprawie etyki zawodowej statystyków¹⁾

1. Obowiązki wobec społeczeństwa

1.1. Zwracanie uwagi na sprzeczność interesów

Badania statystyczne prowadzone są w przekonaniu, że lepszy dostęp do informacji opartej na faktach przynosi korzyści społeczeństwu. To, że informacja statystyczna może być źle opracowana lub niewłaściwie wykorzystana lub to, że może ona wpływać w różny sposób na różne grupy w społeczeństwie nie stanowi przekonywającego argumentu przeciwko zbieraniu i udostępnianiu informacji. Niemniej, statystycy powinni rozważyć prawdopodobieństwo konsekwencji zbierania i upowszechniania różnych danych oraz powinni zwracać uwagę na możliwe do przewidzenia przypadki niewłaściwej interpretacji lub niewłaściwego wykorzystania informacji.

1.2. Rozszerzanie zakresu badań statystycznych

Statystycy winni wykorzystywać dostępne im możliwości rozszerzania zakresu badań statystycznych oraz udostępniania ich wyników z korzyścią dla możliwie najszerszego grona użytkowników.

1.3. Przestrzeganie zasady obiektywizmu

Działając w ramach społeczeństw, kierujących się określonym systemem wartości, statystycy winni dążyć do przestrzegania swojej zawodowej uczciwości bez obawy i bez osobistych sympatii. Nie powinni również angażować się lub uczestniczyć w doborze metod, zmierzających do uzyskiwania błędnych lub niewłaściwie prezentowanych „wyników na zamówienie”.

2. Obowiązki wobec instytucji finansujących badania i pracodawców

2.1. Wyraźnie określać obowiązki i zadania

Statystycy winni zawczasu wyjaśnić obowiązki ciążące na nich, jak również na pracodawcy lub instytucji finansującej badania. Winni oni, przykładowo, powołać się na postanowienia kodeksu zawodowego, które są

¹⁾ Tłumaczenie T. Walczak do artykułu: „O etyce zawodu statystyka”. Pełny tekst „Deklaracji”, przyjętej 21 sierpnia 1985 r. na 45 Sesji Plenarnej Międzynarodowego Instytutu Statystycznego w Amsterdamie zawiera, oprócz publikowanych w tym miejscu zasad, również wstęp, obszerny komentarz do każdego punktu oraz przegląd bibliograficzny znacznej liczby pozycji drukowanych na ten temat w latach 1952–1985 (patrz [INT, 1985] wykaz literatury do artykułu na str. 3 *Wiadomości Statystycznych* nr 8, sierpień 1995 r.).

zobowiązani przestrzegać, prezentując wyniki badań, jasno określić rolę statystyków w badaniu.

2.2. Bezstronna analiza wariantów

Statystycy winni rozważać dostępne metody i procedury, dotyczące proponowanych badań oraz winni przedstawić pracodawcy lub instytucji finansującej badanie bezstronną analizę odpowiednich zalet i wad każdej z tych metod i procedur.

2.3. Nieprzyjmowanie z góry zakładanych wyników

Statystycy nie powinni przyjmować warunków zależnych od nie dających się przewidzieć wyników badań.

2.4. Ochrona zastrzeżonych informacji

Statystycy często dysponują informacją, która według pracodawcy lub instytucji finansującej badanie powinna być traktowana jako poufna. Nie powinny być natomiast traktowane jako poufne metody i procedury wykorzystywane w procesie opracowania i publikowania danych.

3. Obowiązki wobec własnego środowiska

3.1. Zachowanie zaufania do statystyki

Zaufanie w społeczeństwie ma podstawowe znaczenie dla statystyków. Powinni oni w swojej pracy dążyć do pogłębiania i utrwalania tego zaufania bez wyolbrzymiania dokładności lub wartości poznawczej zbieranych przez siebie danych.

3.2. Wyjaśnianie i krytyczna ocena metod i wyników badań

W ramach wymagań zachowania poufności, statystycy winni zapewnić udostępnianie niezbędnych informacji, umożliwiających analizę stosowanych metod, procedur i technik. Analiza ta powinna dotyczyć samych metod, a nie osób, które je stosowały.

3.3. Porozumiewanie się w sprawie zasad etycznych

W toku prowadzenia niektórych badań statystycy muszą współpracować z przedstawicielami innych dyscyplin, jak również z respondentami, personelem technicznym, studentami itp. W tych przypadkach statystycy winni wyraźnie określić zasady etyczne, którymi się kierują oraz brać pod uwagę podobne zasady swoich współpracowników.

4. Obowiązki wobec podmiotów (osób, gospodarstw domowych, jednostek gospodarczych)

4.1. Unikać zbędnego wścibstwa

Statystycy winni mieć świadomość, że ich badania mogą nieraz ingerować w sferę uznawane przez respondentów za intymne. Statystycy nie są

upoważnieni do badania wszelkich zjawisk. Chęć wiedzy i chęć zdobycia informacji nie stanowią same w sobie wystarczającego usprawiedliwienia naruszania innych wartości społecznych i kulturalnych.

4.2. Uzyskiwanie świadomej zgody

Badania statystyczne, wymagające aktywnego uczestnictwa w nich osób, powinny opierać się w najszerszym stopniu na świadomie wyrażonej zgodzie uczestników badania. Pełna informacja o badaniach statystycznych niezbędna jest również w przypadkach, gdy udział w badaniach wynika z przepisów prawnych. W badaniach dobrowolnych, na respondentów nie należy wywierać presji do uczestniczenia w badaniu. Respondenci powinni wiedzieć, że mogą odmówić uczestnictwa w badaniu z dowolnej przyczyny i wycofać dostarczone dotąd dane. Nie powinny być ukrywane informacje, które mogłyby mieć wpływ na chęć uczestniczenia w badaniach.

4.3. Zmiany w wyrażeniu zgody na uczestnictwo w badaniach

Zdarza się, że przesłanki praktyczne lub techniczne uniemożliwiają uczestnictwo w badaniu, mimo uprzednio wyrażonej zgody. W tych przypadkach interesy podmiotów badanych powinny być chronione w inny sposób, przykładowo:

a) poszanowanie praw na etapie obserwacji

Jeśli w czasie obserwacji statystycznej rejestruje się cechy dotyczące podmiotu bez jego wiedzy, statystycy powinni uważać, aby nie naruszyć tego, co przyjęto nazywać „sferą prywatności” jednostki lub grupy jednostek. Pojęcie to może być różnie rozumiane w różnych kulturach;

b) uzyskiwanie danych poprzez pośredników

W przypadkach gdy odpowiedzi na pytania zawarte w kwestionariuszu udziela „pełnomocnik” badanej jednostki (bo przykładowo, uzyskanie bezpośredniego wywiadu od jednostki badanej jest trudne ze względu na jej zły stan zdrowia lub zbyt młody wiek), należy uważać, aby nie naruszyć „sfery prywatności” jednostki lub nie zakłócić stosunków między jednostką i pełnomocnikiem. Jeśli istnieją lub mogą zaistnieć podejrzenia, że jednostka może mieć zastrzeżenia do ujawnienia określonych informacji, to takich informacji nie należy zbierać za pośrednictwem pełnomocnika;

c) wtórne wykorzystanie dokumentów

W przypadkach gdy statystyk uzyskał dostęp np. do dokumentów administracyjnych lub medycznych lub do innych materiałów naukowych za zgodą jednostki dysponującej tymi dokumentami, to zgoda ta nie zwalnia statystyka od analizy możliwej reakcji zainteresowanej jednostki na fakt udostępnienia o niej danych, jeśli jednostka mogłaby uznać, że dane te naruszają jej interesy oraz prawo do anonimowości;

d) unikanie przekłamań

W badaniach, w których cel badania zakłada uprzednie udostępnienie treści badania jednostkom, statystycy winni zważyć możliwe konsekwencje jakichkolwiek poprawek prowadzących do zniekształceń. Ukrywanie części informacji lub zniekształcenie informacji oznaczałoby bowiem popełnienie świadomego lub nieświadomego oszustwa, zasługującego na prawne potępienie.

4.4. Ochrona interesów badanych podmiotów

Ani zgoda podmiotu na uczestnictwo w badaniu, ani obowiązek uczestniczenia w badaniu określony w przepisach prawnych nie zwalnia statystyka z obowiązku maksymalnej ochrony podmiotu przed potencjalnymi ujemnymi konsekwencjami uczestniczenia w badaniu. Statystyk winien czynić wysiłki w kierunku minimalizacji zakłóceń zarówno dla samych podmiotów, jak i dla ich stosunków z otoczeniem.

4.5. Zachowanie poufności danych

Statystycy nie są zainteresowani w danych indywidualnych jako takich. Zbierają oni dane, aby uzyskać odpowiedzi w rodzaju: „ile?” lub „w jakiej proporcji?”, a nie „kto?”. Dane jednostkowe, dotyczące indywidualnych podmiotów powinny być zatem poufne, niezależnie od tego, czy zobowiązanie do poufności było wyrażone wyraźnie czy nie.

4.6. Zakaz ujawniania danych jednostkowych

Statystycy powinni podejmować właściwe środki zapobiegające publikowaniu lub udostępnianiu w inny sposób zebranych danych, jeśli udostępnienie mogłoby umożliwić bezpośrednie lub pośrednie zidentyfikowanie danej jednostki.

Dotychczas w serii
BIBLIOTEKA WIADOMOŚCI STATYSTYCZNYCH
ukazały się następujące pozycje:

1967 r.

- Tom 1. Wybrane problemy statystyki w Polsce
- Tom 2. Zagadnienia statystyki rolniczej
- Tom 3. Statystyka regionalna. Aktualny stan i problemy rozwoju
- Tom 4. Problemy demograficzne Polski Ludowej

1968 r.

- Tom 5. Bilanse gospodarki narodowej

1969 r.

- Tom 6. Problemy demograficzne Ziem Zachodnich i Północnych PRL
- Tom 7. Zastosowanie metod matematycznych w statystyce
- Tom 8. Statystyka demograficzne Kielecczyzny
- Tom 9. Mierniki rozwoju regionów

1970 r.

- Tom 10. Założenia programowe i organizacyjne Narodowego Spisu Powszechnego w 1970 r.
- Tom 11. Wybrane problemy prognoz statystycznych
- Tom 12. Aktualne problemy statystyki regionalnej w krajach europejskich
- Tom 13. Teoretyczne i metodologiczne problemy statystyki społecznej

1971 r.

- Tom 14. Badania statystyczne metodą reprezentacyjną w krajach socjalistycznych
- Tom 15. Wybrane problemy metodologiczne badań reprezentacyjnych
- Tom 16. Rola i zadania statystyki państwowej w planowaniu i zarządzaniu gospodarką narodową w krajach RWPG

1972 r.

- Tom 17. Aktualne problemy statystyki państwowej
- Tom 18. Eksperymentalne badania budżetów rodzinnych metodą rotacyjną

1973 r.

- Tom 19. Problemy demograficzne województwa zielonogórskiego
- Tom 20. Podstawowe problemy rozwoju statystyki regionalnej
- Tom 21. Stan i perspektywy rozwoju statystyki w Polsce
- Tom 22. Rozwój regionalny Polski w świetle badania dochodu narodowego

1974 r.

- Tom 23. Problemy mierników poziomu życia ludności
- Tom 24. Aktualne problemy demograficzne kraju

1976 r.

- Tom 25. Statystyka i ekonometria w Polsce Ludowej
Tom 26. Zagadnienia metodologiczne statystyki społeczno-demograficznej

1978 r.

- Tom 27. Rola młodzieży w życiu społeczno-gospodarczym kraju
Tom 28. Narodowy Spis Powszechny 7 grudnia 1978 r.
Metodologia i organizacja
Tom 29. Metodologia badań reprezentacyjnych w GUS
Prace Komisji Matematycznej

1979 r.

- Tom 30. Narodowy Spis Powszechny 1978 jako źródło informacji o migracjach
Tom 31. Statystyka i ekonometria w Polsce Ludowej (wyd. drugie — zmienione)

1981 r.

- Tom 32. Tematyka i organizacja spisów powszechnych w Polsce

1983 r.

- Tom 33. Problemy demograficzne województwa lubelskiego

1987 r.

- Tom 34. Problemy integracji statystycznych badań gospodarstw domowych
Tom 35. Dokładność danych w badaniach społecznych (autor Jan Kordos)

1989 r.

- Tom 36. Problemy badań statystycznych metodą reprezentacyjną
Tom 37. Badanie budżetu czasu ludności

1990 r.

- Tom 38. Statystyczne metody badania cen

1991 r.

- Tom 39. Zarys metody reprezentacyjnej (autor Ryszard Zasepa)
Tom 40. Jakość życia i warunki bytu
Tom 41. Wskaźniki społeczne

1994 r.

- Tom 42. Rozwój myśli i instytucji statystycznych na ziemiach polskich
Tom 43. Wyzwania polskiej statystyki
Tom 44. Rozwój metodologii badań statystycznych w Polsce
Tom 45. Statystyka regionalna
Tom 46. Obchody jubileuszowe 200-lecia statystyki polskiej i 75-lecia Głównego Urzędu Statystycznego
Tom 47. Podstawowe zasady statystyk oficjalnych oraz ich prawnych i etycznych aspektów w krajach w okresie przejściowym

1995 r.

- Tom 48. Przepisy prawne w statystyce

8,50

Alu/58/96
A/M9802

ZAWIĄZANIE

Lp. Nr. Stron

1-100

101-200

201-300

301-400

401-500

501-600

601-700

701-800

801-900

901-1000

1001-1100

1101-1200

1201-1300

1301-1400

1401-1500

1501-1600

1601-1700

1701-1800

1801-1900

1901-2000

2001-2100

2101-2200

2201-2300

2301-2400

2401-2500

2501-2600

2601-2700

2701-2800

2801-2900

2901-3000

3001-3100

3101-3200

3201-3300

3301-3400

3401-3500

3501-3600

3601-3700

3701-3800

3801-3900

3901-4000

4001-4100

4101-4200

4201-4300

4301-4400

4401-4500

4501-4600

4601-4700

4701-4800

4801-4900

4901-5000

5001-5100

5101-5200

5201-5300

5301-5400

5401-5500

5501-5600

5601-5700

5701-5800

5801-5900

5901-6000

6001-6100

6101-6200

6201-6300

6301-6400

6401-6500

6501-6600

6601-6700

6701-6800

6801-6900

6901-7000

7001-7100

7101-7200

7201-7300

7301-7400

7401-7500

7501-7600

7601-7700

7701-7800

7801-7900

7901-8000

8001-8100

8101-8200

8201-8300

8301-8400

8401-8500

8501-8600

8601-8700

8701-8800

8801-8900

8901-9000

9001-9100

9101-9200

9201-9300

9301-9400

9401-9500

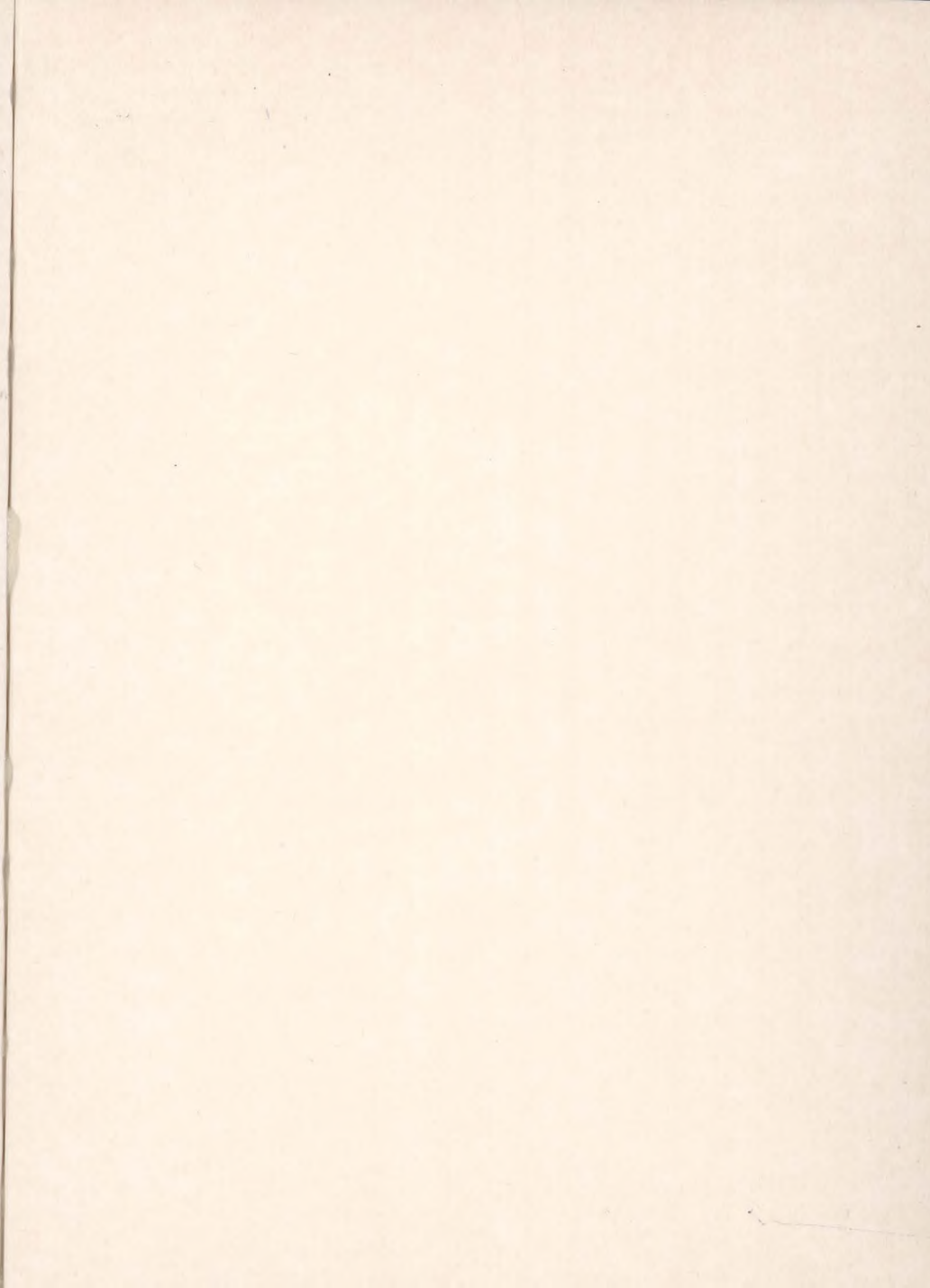
9501-9600

9601-9700

9701-9800

9801-9900

9901-10000

8,50

A/230

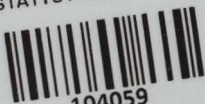
A/58/9

Cena zł 8,50 (85000,-)

A/119802

CENTRALNA BIBLIOTEKA
STATYSTYCZNA - GUS

104059